C. FIERĂSCU
GH. I. NEAGU

Antologia Bărăganului

Literatură
Folklor

TIPOGRAFIA „MODERNA"
1935

www.digibuc.ro

C. FIERĂSCU
GH. NEAGU

Antologia Bărăganului

Literatură Folklor

TIPOGRAFIA „MODERNA"
1935

www.digibuc.ro

PREFAŢA

Antologia aceasta a Bărăganului, mărturisim, e o modestă încercare de a aduna la un loc pagini caracteristice din operile scriitorilor noştri, inspiraţi de farmecul acestei regiuni, atât de impresionantă în pustietatea întinderii ei şi totuşi atât de ignorată.

Intr'o rânduire, relativ cronologică, — începând cu fugarele însemnări, lipsite într'adevăr de valoare literară, dar interesante prin vechimea şi darul evocării lor, ale ardeleanului I. Codru-Drăguşanu, datând din prima jumătate a sec. XIX şi încheiând cu versurile poeziei „Lună pe Bărăgan" ale tânărului poet proletar, Chr. Sârbu, din volumul, recent apărut, „Paşi spre lumină", am căutat să dăm, fragmentar sau integral, bucăţile cele mai caracteristice, referitoare la Bărăgan, prezentând astfel o variată înmănunchiere de scriitori clasici şi moderni.

Multe dintre ele, cum este balada lui Ion Eliade Rădulescu, „Sburătorul", prima noastră baladă cultă reuşită, pastelul lui V. Alecsandri „Bărăganul", minunata evocare a vânătorii dropiilor pe Bărăgan din „Pseudo Kinegetikos", a lui Al. Odobescu, sugestiva descriere a peisagiului ialomiţean din „Vieaţa la ţară", a lui Duiliu Zamfirescu, cum şi puternica nuvelă a lui Sandu-Aldea „Pe drumul Bărăganului" sunt îndeajuns de cunoscute.

www.digibuc.ro

Acelaşi lucru s'ar putea spune şi despre unele din scrierile autorilor contemporani, figurând în cuprinsul acestei antologii.

Unele, însă, cum este cazul începutului operii regretatului Panait Istrati „Le chardons du Baragan", început tradus de el chiar, cum şi al bucăţii „Prinţul Bărăganului" a scriitorului George Acsinteanu, publicate în revista „Pământul", prezintă oarecum interesul noutăţii.

Pe toate, în limita posibilităţilor editoriale, urmărind în ele, ca în apele unei oglinzi, răsfrângerea specificului acestei regiuni, cu migala unui tânăr şi poate exagerat entusiasm, le-am strâns laolaltă, încercând a realiza ceva ce, în literatura noastră, şi-a găsit o infimă înfăptuire: antologia regională.

Am adaos, la sfârşit, conştienţi de valoarea lui şi mânaţi de dorinţa de a nu-l lăsa pradă irosirii, o parte numai de inedit *folklor cules depe întinsul acestei regiuni, bogată în această privinţă, poate una din cele mai bogate regiuni ale ţării noastre.*

AUTORII.

www.digibuc.ro

Literatură

www.digibuc.ro

Călăraşii-vechi, Iulie 1835.

«Mult îs pedepsit de dor,
Nici noaptea nu pot să dorm.
Când cuget să dorm mai bine,
Fuge somnul dela mine.
Când cuget să dorm mai dulce,
Somnul fuge şi se duce».
(Cântec popular).

II

. . . . . .

Ajunserăm la Puţul Cazacului, lângă Călăraşi, unde tovarăşii se apucară de fân. Cercaiu şi eu câştig lucrând la fân, dar tot nu-mi fu uşor, căci bine ca săteanul cu lucru[l] n'am fost dedat. Insă, cum zice Maghiarul: „Ha muszáj jó szivel", „De nevoie faci bucuros". Mi-a cătat.

Iarba aici e aşa de mare, încât călare nu te vezi dintr'ânsa, dar fânul samănă a găteje de gard, căci constă din arbuşti şi plante grase cu trunchiuri mai lemnoase.

Văzându-mă nedeprins la lucru, tovarăşii mă aleseră econom. Li fac mămăligă de meiu, li aduc, cu o gloabă de cal, apă, în burduf, dela Puţul Cazacului, şi li împart porţia de ţuică; apoi, pe când ei cosesc bărbăteşte, li cânt „Desastrele lui Napoleon Bunăparte", pentru care, fiind încă mic de şepte ani, luasem mulţi cruceri dela răposatul căprar Miclăuş, care încă se lăuda a-i fi dat un pumn la Waterloo.

Dumineca trecută, ca şi azi, fuiu în Călăraşi, — căci trebuie să ştii că noi lucrăm cale de o milă afară, — şi Mihu mă duse la Ceauş Neagu, un Cojan avut şi omul cel mai cu vază în sat.

Călăraşii-Vechi constă numai din bordeie, care, dealmintrelea, pe dinnăuntru sunt lipite ca oala şi prevăzute cu mobile destul de solide şi alese, — dar tot fac o impresie bizară asupra noastră, când

www.digibuc.ro

ştim că la noi numai Ţiganii locuiesc în bordeie, pe când aici cameni alminterea plini de bani.

Numele de Cojani, ce-l poartă Românii locuitori pe râpa Dunarii, ni spunea dascălul Chirică cum că se trage de la barbarii Cazari, ca şi vorba „hoţ" de la barbari Goţi, cari, unii după alţii, au frecat urechile Românilor, fără, totuşi a li le rupe!

Ceauş Neagu taman pleca la o nuntă în satul Tonea, pe Borcea, dar, cunoscând bine pe Mihu, adăstă puţin; apoi, după ce Grancea mă recomandă ca o raritate „transcarpatină", de loc mă pofti să-l însoţesc la nuntă. Imi scuturaiu cât mai bine opincuţele şi săriiu lângă dânsul în căruţă. Intr'o oară şi jumătate curmarăm de vreo trei mile cu parepii mocăneşti, dând de 'ntregul peste câmp, căci aici nu se ţin oamenii de drum, — că nu e.

La nuntă era[u] toate notabilităţile din prejur şi câţiva negustori din vecinul oraş, Călăraşii-Noi, cu cocoanele lor.

După ce se săvârşi cununia, se întinse o masă lungă într'un pătul înalt acoperit cu verdeaţă. Mesenii deloc începură a se încolăci împrejurul ei. Fiindcă la cununie şi eu cu succes cântasem „Isaia dănţuieşte", mi se dete loc de onoare între Logofeţii Petru şi Dumitru, ambii arendaşi, unul la Tonea şi altul, cred, la Coroiu [1]); apoi, peste masă, şedea popa Iordache, duhovnicul dela Măgureni, un minunat teolog, cum vei vedea.

In cântecul lăutarilor, ospătarăm „non plus ultra", şi începurăm la conversaţie mare. Mă străduiiu şi eu din toate puterile a li urma cuvântul, — că vorbesc aşa de iute, ca şi când dai cu biciul.

Până ce Cojanii şi Cojanele tinere, îmbrăcaţi după moda turcească, dar în pănure vinete, iar fetele strălucind de mătasă, salbe şi paftale de metal fin, întinseră o horă jur împrejurul mesei, — cuvântăiu celor mai bătrâni cum mă prinde mirarea că au nişte cară de tot monstruoase, fără nici un cuiu de fier, apoi înalte să te urci cu scara, că tot omul ară numai cu opt boi şi cu patru poganici, apoi că oamenii lucrează şi Dumineca şi sărbătoarea, ca şi cum n'ar fi creştini.

La aceste din urmă răspunse părintele Iordache:

— „E, logofete, a crede Precista, că e, ca noi, pământeancă!"

Ceauş Neagu spuse, ca o minune, că un emigrant ardelean, Banul Huplii, dela noi, aşezat în Călăraşi, lucrează numai cu patru boi şi-*i* mână din car:

---

1) *Cioroiu* (probabil).

www.digibuc.ro

— Să vezi frate, Ungureanul vorbește cu vita ca și cu Românul! Să vezi vite înțelepte, cum știu de cuvânt! Dobitoace, frate, cu minte în țara aceia!"

Mă miraiu de lăutarii țigani, cu cât tact și cu câtă expresie trag din lăută și ce duios cântă din gură. Ți-am pus în capul scrisorii trei strofe luate din gura lor, care mi-au atins coardele inimii prin adevărul ce exprimă, — că-s străin și departe de cei ce doresc!

Acum încetez; mai multe altă dată.

III

Târgul Călărași, August 1835.

«*Vanitas vanitatum, et omnia vanitas.*»
(Eclesiastul).

Auziiu, frate, de mic copil, că bietul Avram din Topile, Țigan de la noi, după ce se prinse în cătane și se duse la regimentul Waquant, în fundul Galiției, la câtva timp se apropie de sergentul-major al companiei, fiindcă pe acele timpuri altul nu știa carte, și-l rugă să-i scrie o carte la părinți acasă. După multe refusuri și amânări, în sfârșit, fiind sergentul-major odată în toane bune, se înduplecă la rugarea lui Avram, și, luând hârtie și condeiu, pofti pe țigan să-i dicteze ce voiește să scrie părinților.

Țiganul oftă odată, cu amar, și dictă:

— Scrie odată, d-le sergent-major **(strajamește)**: „Vai!".

— Am scris.

— Mai pune odată: „Vai!".

— Este.

— Și încă odată...

— Bine.

— Dacă e de trei ori „Vai!", ajunge. Pecetluiește-mi cartea și dă-mi-o s'o duc la poștă, că vor vedea părinții traiul meu dintr'însa...

Așa-mi umbla și mie, frate, — de și nu-s legat, ca bietul Avram, de regimentul Neamțului.

Am ascultat bârfelile tuturor mincinoșilor, cari-mi lăudară „țara", și am venit. Acum caracterul mă face să gust paharul amărăciunii pe deplin, — și voiu rămânea tot în soartă amară.

Tovarășii de mult s'au întors acasă. M'am retras la Călărași,

www.digibuc.ro

capitala județului Ialomița, și am ajuns supt aripile părintelui protopop Andreiu, în demnitatea eclesiastică de țârcovnic.

Cum îmi merge, cum trăiesc, vei vedea din alăturatele versuri, — căci nenorocirea face pe om poet:

DOAMNE FEREȘTE!

— poemă —

Din Parnas, naltu-ți lăcaș,
Coboară la Călărași!
Te invoc, o, dulce Musă.
Cu rugarea mea supusă,
Inspir' un adept pios
Să 'ntoane cântu-i duios.
Cânt din Țara-Românească
Viața țârcovnicească.
E ziu', abia Feb răsare,
E arșiță, zăduf mare.
Pare că te și topești,
N'ai unde să te scutești.
Case, bordeie, oboare,
Scunde, meschine, ușoare,
Nu dau nici un adăpost.
Umbră, arbori nu-s, n'au fost.
Duci dor și de apă rece,
Căci nu e. Sudori te trece
S'aduci din Iazer, mai fiartă,
C'un strat verde și 'nciumată.
Mâncare n'ai cere rară:
Pâne, fie de secară.
Dar, vai, tot la mămăligă,
Ca și ieri, de meiu, te strigă.
Incai, de-ar fi abundanță,
Dacă poți să faci bombanță [1]).
Este însă cumpătată,
Ca să nu te 'ngrași de-odată.
Fierturi, nu poți să te cerți,

1) *Bombanța*, chef, (faire la bombe a face un chef).

www.digibuc.ro

Tot castraveți acri, fierți,
Și 'n duminici saramură,
Ca un răsfăț pentru gură.
Poate crezi, nu va fi treabă,
Să-ți stoarcă puterea slabă
Din buruieni înnăcrite
Cu mirodenii asprite.
Ai cugetat, lucru mare,
Nu stai din mâini, din picioare.
Până 'n ziuă, mai înainte,
Mături și ștergi cele sfinte.
Apoi, desdedimineață,
De clopote mi te-acață,
Cetești la psalmi, la canoane,
Închină-te la icoane,
SfârșișI ceasuri, obednița, [1])
Ad' apă, ia cobilița!
„Du-te 'n staul la viței!",
Imi strigă prota Andrei.
Iar maica Chirachi:
„Ungurene, ești aci?
Ajută bucătăreasa!
Iute, sprinten, pune masa,
Apoi servește, Ioane,
Reverendele persoane."
Când mai mari-s ospătați,
Ții castraveți obligați.
După prânz, sunt trebi o mie,—
Las' că 'nveți și psaltichie!
Vine seara, tot necazul
Uită-l, și cată repausul.
Un pătul e preparat,
De țânțari încunjurat.
Râpa Dunării întreagă
Pătimește de-astă plagă.
De vrei să repausezi,
Cu balegă tămâiezi,
Căci te pișcă cu cruzime,

---

1) *Obednița*, slujbă scurtă, care se face în postul Paștelui, înaintea utreniei.

www.digibuc.ro

Te cocoşi de usturime!
Apoi, vai, când plouă mult,
De pic nici unde nu-i scut,
Case, bordeie s' inundă
Şi noroiul se desfundă,
Ca un aluat lipicios,
Cum păşeşti, te trage jos.
Când începe-a bate vântul.
Pare că piere pământul.
Suflă vara Tramontanul, [1])
Să răstoarne Bărăganul.
Ca alte rele mai crude,
Sunt miasmele din palude, [2])
Cercetând, din an în an,
Cu friguri bietul Cojan...
Aşa-i ţara, aşa-i traiul!
Vezi cum samănă cu Raiul?
Acum văz cum au bârfit
Câţi mi-o au panegirit. [3])
Deci: de Ţara-Românească,
De treapta ţârcovnicească,
Dumnezeu să te ferească!

I. Codru-Drăguşanu
„Călătoriile unui român ardelean în ţară şi în streinătate", (1835-1844)

---

1) *Tramontanul*, munteanul, vânt ce vine dinspre Carpaţi.
2) *Palude*, bălţi.
3) *Panegirit*, lăudat.

www.digibuc.ro

SBURĂTORUL.

„Vezi, mamă, ce mă doare și pieptul mi se bate,
Mulțimi de vinețele pe sân mi se ivesc,
Un foc s'aprinde 'n mine, răcori mă iau la spate,
Imi ard buzele, mamă, obraji-mi se pălesc.

„Ah! Inima'mi svâcnește!.... și sboară dela mine!
Imi cere... nu-și ce'mi cere! Și nu știu ce i-aș da.
Și cald și rece, uite, că'mi furnică prin vine,
In brațe n'am nimica și parcă am ceva.

Că uite, mă vezi, mamă? Așa se încrucișează,
Și nici nu prind de veste, când singură mă strâng,
Și tremur de nesațiu și ochi-mi văpăiază
Pornesc dintr'înșii lacrămi și plâng, măicuță, plâng.

„Ia pune mâna, mamă, pe frunte... ce sudoare!
Obrajii... unul arde și altul mi-a răcit!
Un nod colea m'apucă, ici coasta rău mă doare,
In trup o piroteală de tot m'a stăpânit.

„Ori ce să fie asta? întreabă pe bunica:
O ști vr'un leac ea doară! O fi vr'un sburător?
Ori haide l'alde baba Comana ori Sorica,
Ori du-te la moș Popa, ori mergi la vrăjitor.

www.digibuc.ro

„De cum se face ziuă şi scot mânzat; afară.
Ş'o mâiu pe potecuţă, la iarbă colea'n crâng.
Vezi, câtă-i ziulica şi zi acum de vară
Un dor nespus m'apucă şi plâng, măicuţă, plâng.

„Brânduşa paşte iarbă, la umbră lângă mine,
La râuleţ s'adapă, pe maluri pribegind;
Zău, nu ştiu când se duce, că mă trezesc când vine
Şi simţ că mişcă tufa, auz crângul trosnind.

„Atunci inima-mi bate şi saiu ca din visare
Şi parc'aştept... pe cine?... şi pare c'a sosit.
Acest fel toată vieaţa mi-e lungă aşteptare
Şi nu soseşte nimeni... Ce chin nesuferit!

„In arşiţa căldurii, când vântuleţ adie,
Când plopul a sa frunză o tremură uşor
Şi'n tot crângul o şoaptă s'aridică şi-l învie,
Eu parcă mi-auz scrisul pe sus, ca vântu'n sbor"

„Şi când îmi mişcă ţopul, cosiţa se ridică,
Mă speriu, dar îmi place, prin vine un fior
Imi fulgeră şi'mi zice: „Deşteaptă-te Florică,
Sânt eu, vin să te mângâiu... Dar e un vânt uşor!

Aşa plângea Florica şi biet îşi spunea dorul,
Pe prispă lângă mă-sa ş'obida o 'nneca.
Junica'n bătătură mugea, căta oborul
Şi mumă-sa pe gânduri şi fata suspina.

Era'n amurgul serii şi soarele sfinţise,
A puţurilor cumpeni ţipând, parcă chema
A satului cireadă, ce greu, mereu sosise
Şi vitele muginde, la jghiab întins păşia.

www.digibuc.ro

Dar altele-adăpate trăgea în bătătură.
In gemete de mumă, viţeii lor striga.
Vibra al serii aer de tauri, grea murmură,
Sglobii sărind viţeii la uger alerga.

S'astâmpără ăst sgomot şi-a laptelui fântână
Incepe să s'auză ca şoapta în susur,
Când ugerul se lasă subt fecioreasca mână
Şi prunca viţeluşă tot tremură 'mprejur.

Incep a luci stele, rând una câte una
Şi focuri în tot satul încep a se vedea;
Târzie astă seară, răsare-acum şi luna
Şi cobe, câte-odată, tot cade câte-o stea.

Dar câmpul şi argeaua, câmpeanul osteneşte
Şi dup'o cină scurtă şi somnul a sosit.
Tăcere pretutindeni acuma stăpâneşte
Şi lătrătorii numai s'aud necontenit.

E noapte 'naltă, 'naltă. Din mijlocul Tăriei
Vestmântul său cel negru, de stele semănat,
Destins coprinde lumea, ce'n braţele somniei,
Visează câte-aevea, deşteaptă n'a visat.

Tăcere este totul şi nemişcare plină:
In cântec sau descântec pe lume s'a lăsat.
Nici frunza nu se mişcă, nici vântul nu suspină
Şi apele dorm duse şi morile au stat.
. . . . . .

— „Dar ce lumină iute ca fulger trecătoare
Din miază-noapte scapă, cu urme de scântei?
Vreo stea mai cade iară? vr'un împărat mai moare
Ori e — să nu mai fie — vreo pacoste de smei?

www.digibuc.ro

„Tot smeu a fost, surato, văzuși, împeliţatul,
Că ţintă l'alde Floarea, în clipă străbătu
Și drept pe coș, leicuţă, ce n'ai gândi spurcatul!
Inchină-te, surato! Văzutu-l-ai și tu?

Balaur de lumină cu coada înflăcărată,
Și pietre nestimate lucea[u] pe el ca foc.
Spun, soro, c'ar fi june cu dragoste curată,
Dar lipsă d'a lui dragoste! Departe de ăst loc.

Pândește, bată-l crucea! și'n somn colea mi-ţi vine
Ca brad un flăcăiandru și tras ca prin inel
Bălaiu cu părul d'aur, dar slabele lui vine
N'au nici un pic de sânge, ș'un nas — ca vai de el!

„O biată fetișoară! Mi-e milă de Florica!
Cum o fi chinuind-o! Vezi d'aia a slăbit
Și s'a pălit copila. Ce bine a zis bunica:
Să fugă fata mare de focul de iubit!

„Că 'ncepe de visează și visu'n lipitură
Incepe-a a se preface și lipitura 'n smeu
Și ce-i mai faci pe urmă? Că nici descântătură
Nici rugi nu te mai scapă, ferească Dumnezeu!"

„Curierul de ambe sexe", 1862.

I.

Satul lui Eliade.

Când eram copil între anii 1810 — 1814, eram mai mult cu părinţii mei în judeţul Ialomiţei, în plasa Grindului Făgărașului, în Gârbovii sau Slujitorii.

„Acolo, ca în toate satele României, fiecare familie lucra, [1]) muncea [2]) și producea cele necesare, grâne, legume, etc. În casă avea

1) In text: *travalia*.
2) In text: *labora*.

www.digibuc.ro

omul şi pânea şi mămăliga, şi vaca, şi găina, şi râmătorul şi prin urmare şi carnea şi oul şi laptele şi untul şi brânza. Lâna o cumpăra pe producte. Inul şi cânepa le avea din câmp. In casă, acestea se preparau, se torceau, se ţeseau, se croiau, se coseau şi de la tată până la prunc şi argat, toţi aveau din casă, şi cămaşe, şi iţari, şi călţuni, şi zăbun, şi dimie, şi zeghe, şi ipingea şi velinţă, până la cele mai frumoase scoarţe sau tapete, şi ştergar, şi mahramă, şi iie, şi fotă, şi şorţ, etc. Adesea vedeam lume multă ducându-se din toate părţile şi adunându-se spre biserică, unde era un umbrar. Toţi se duceau acolo, pentrucă din casă în casă şi din gură în gură se da de ştire că avenit Grecul — şi cu *Grec* se înţelegea neguţătorul fără a fi Grec de naţie. Acolo neguţătorul ce venea cu o căruţă cu trei cai şi adesea şi cu câte un car cu boi, acolo subt umbrar, întindea rogojine şi velinţe sau scoarţe şi îşi întindea marfa. Malotele [1]) cu sângeap [2]), tivilichii [3]), scurteice, cojoace, brâne, zăbune, căciule, cisme, iminei, opince, pantofi, conduri, papuci; stofe, ca maniţă [4]), irbichir, ghermesit [5]), şamalagea [6]), cutnie [7]), stambe, tistimele, bazmale, până la floranţ, atlaz, pielea-dracului şi până la stofă belicoasă [8]) şi până la stofe sarasir. Mai avea Grecul sau neguţătorul mătase de tot felul până la mătase turungie [9]), fluturi pentru iie, ace de cusut sau cu gămălie, cărora în partea locului le ziceau spigle, flori cu şic, beteală, cordele, ţopi [10]), mărgele, colane, paftale, brăţare, cercei, oglinde în nişte cutioare de tinichea cu care se puteau duce la horă cu dânsele în buzunar sau în brâu şi altele mai mari pentru casă. Mai avea Grecul de Român până şi nişte minunate cosmetice, ca dres, suliman, rumeneală pe nişte foiţe de hârtie şi câte minuni toate.

Când lumea ajungea acolo, începea târgul.

— Ce ceri pe acele acestea?

— Atâtea ouă.

— Ce ceri pe floarea sau pe oglinda asta?

---

1) *Malotea*, scurteică.
2) *Sângeap*, blană cenuşie de jder.
3) *Tivilichii*, pieptar fără mâneci.
4) *Maniţă*, stofă din care se făceau anterie, rochii.
5) *Ghermesit*, stofă de mătase sau de atlas.
6) *Şamalagea*, stofă de Damasc, ţesută din bumbac şi mătase.
7) *Cutnie*, stofă cu faţa de mătase, cu dosul de bumbac.
8) *Ştofă belicoasă*, stofă pretenţioasă.
9) *Turungie*, portocalie
10) *Ţop*, panglicuţă.

www.digibuc.ro

— O găină.
— Ce ceri pe stamba sau stofa asta?
— Câte o găină sau două sau trei . . . pe cot.
— Ce ceri pe cojocul acesta?
— Un viţel.
— Ce ceri pe maloteaua asta?
— O vacă, etc. etc.

Târgul sau schimbul se făcea pe orice, pe purcei, pe grâu, porumb, meiu, unt, pe orice putea produce satul şi avea fiecare familie de prisos.

Grecul pe producte îşi schimba sau vindea marfa şi toate acele producte le încărca în căruţa deşertată de marfă şi în carul alăturat şi pleca din sat cu o scortă [1]) de vite mari şi mici, ce urma după cară, cu cuşce pline de păsări de tot felul şi venea cu dânsele la Bucureşti, a le schimba pe bani şi banii pe altă marfă.

Astfel satul prin muncă [2]) producea cele necesare în casă şi prin producte îşi procura de la Grec câte nu putea produce satul fără să aibă necesitate de samsarlâcul banilor. De bani nu avea necesitate decât spre a-şi plăti birul, a-i pune la gâtul fetelor şi femeilor în salbe şi a-i îngropa, când avea de prisos. Tot prin producte şi bucate se plătea şi când se făcea vreo casă la meşterii zidari şi dulgheri şi ferari, prin mălaiu şi porumb îşi potcovea caii, îşi ferica carul, etc. Prin mălaiu şi altele se plăteau lăutarii la nuntă şi la horă.

(Din *Diverse*, VI, p. 226—228).

---

1) *Scortă*, escortă.
2) In text: *travaliu*.

www.digibuc.ro

Gr. Alexandrescu

MEDITAŢIE.
(FRAGMENT)

Vara-şi apucă sborul spre ţărmuri depărtate,
Al toamnei dulce soare se pleacă la apus
Şi galbenele frunze, pe dealuri semănate,
Simţiri deosebite în suflet mi-au adus.

O! cum vremea cu moartea cosesc fără 'ncetare!
Cum schimbătoarea lume fugând o re'noesc!
Câtă nemărginită pun ele depărtare
Intre cei din morminte şi acei cę doresc!

Unde, atâţi prieteni plăcuţi de tinereţe?
Unde, acele fiinţe cu care am crescut?
Abia ajunşi în vârsta frumoasei dimineţe,
Ca ea, făr'a se'ntoarce, ca dânsa au trecut!

. . . . . .

Ce netedă câmpie! cum ochiul se uimeşte! [1]
Ce deşert se arată, ori încotro priveşti!
Intinsa depărtare se pare că uneşte
Cu ale lumii mărgini, hotarele cereşti.

1) Câmpia Brăilei. (Nota autorului).

www.digibuc.ro

Cât sânge aste locuri setoase înghiţiră !
Câte oase războiul aici a semănat !
Câţi veterani războinici, moartea purtând, muriră
Pentru izbânzi de care ei nu s'au bucurat !

Imi pare că-i văz încă, răsturnaţi în ţărână,
Pe 'ncreţita lor frunte sfârşitul arătând,
Dar mai clătindu-şi capul şi, c'o murindă mână,
Fierul care le scapă, cu furie strângând.

Ei nu gândesc la moarte, nu gândesc la vieaţă ;
Ei nu gândesc la fapte ce'n vieaţă au urmat ;
Ci, când sufletul sboară, când sângele îngheaţă
Toată durerea le-este că nu şi-au răzbunat !

. . . . . .
. . . . . .

Gr. Alexandrescu
Poezii

---

www.digibuc.ro

BĂRĂGANUL.

DEDICAT MĂRIEI SALE DOMNITORULUI.

Pe cea câmpie lungă a cărei tristă zare
Sub cer, în fund, departe, misterios dispare,
Nici casă, nici pădure, nici râu răcoritor,
Nimic nu 'nveseleşte pe bietul călător....

Pustietatea goală sub arşiţa de soare
In patru părţi a lumii se 'ntinde 'ngrozitoare
Cu iarba-i mohorâtă, cu negrul ei pământ,
Cu-a sale mari vârtejuri de colb, ce sboară 'n vânt.

De mii de ani în sânu-i dormind, zace ascunsă
Singurătatea mută, sterilă, nepătrunsă,
Ce-adoarme 'n focul verii l'al grierilor hor
Şi iarna se deşteaptă sub crivăţ în fior.

Acolo floarea naşte şi moare 'n primăvară,
Acolo piere umbra în zilele de vară,
Şi toamna-i fără roade—şi-a iernii vijelii.
Cutreieră cu sgomot pustiile câmpii.

Pe cea savană 'ntinsă şi cu sălbatic nume,
Lung ocean de iarbă, necunoscut în lume,
O cumpănă se 'nalţă aproape de un puţ
Şi'n orizont se 'ndoaie ca gâtul unui struţ.

www.digibuc.ro

Un car cu bivoli negri a stat lângă fântână,
Vr'o doi Români în soare şi-o sprintenă Română
Incungiură ceaunul ce fierbe fumegos
Pe foc, şi mai departe un câne roade-un os.

Pe car un copilandru priveşte 'n depărtare....
Zadarnic ochi-i sboară din zare 'n altă zare.
Nici casă, nici pădure, nici râu răcoritor,
Nimic nu se arată pe câmpul de mohor!

Din vreme'n vreme numai lungi şiruri de cucoare
Sub bolta-i albăstrie sbor tainic călătoare,
Şi vulturi mari, prădalnici, cu ghiare înarmaţi
S'adună, lăsând puii pe vârfuri de Carpaţi.

Ah! dulce, glorioasă şi mult strălucitoare
Va fi ziua de viaţă, când pe sub mândrul soare,
Trecând în răpegiune un smeu cu-aripi de foc,
Goni-va trista moarte ce zace'n acest loc!

Mult vesel va fi câmpul, când veşnica-i tăcere
Va dispărea deodată la glasul de 'nviere
Ce scoate smeul falnic din gura lui de fier,
Vestind noua răpire a focului din cer!

[Cannes, 20 Martie 1870.] Publ. întâiu în „Conv. lit.", Aprilie 1870.

V. Alecsandri
„Pasteluri."

www.digibuc.ro

PSEVDO-KINEGETICOS.

. . . . . .

Dar însă, şi eu am crescut pe câmpul Bărăganului! *(Et in Arcadia ego!)* Şi eu am văzut cârdurile de dropii, cutrierând cu pas măsurat şi cu capul aţintit la pază, acele şesuri fără margine, prin care aerul, răsfirat în unde diafane sub arşiţa soarelui de vară, oglindeşte ierburile şi bălăriile din depărtare şi le preface, dinaintea vederii fermecate, în cetăţi cu mii de minarele, în palate cu mii de încântări.

Din copilărie şi eu am trăit cu Tămădăienii, vânători de dropii din baştină, cari neam de neamul lor au rătăcit prin Bărăgan, pitulaţi în căruţele lor acoperite cu coverĝi de rogojină şi, mânând în pas alene gloabele lor de căluşei, au dat roată, ore, zile şi luni întregi, împrejurul falnicilor dropioi, — cărora ei le zic *Mitropoliţi*, — sau când toamna, ei duc turmele de pui să pască ţarinele înţelenite.

Eu n'am uitat nici pe răposatul Caraiman, veselul şi priceputul staroste al vânătorilor Tămădăieni, carele putea să înghiţă în largele sale pântece atâtea vedre cât şi o butie de la Dealul-Mare, nici pe iscusitul moş Vlad, în căruţa căruia ai adormit tu adesea, pe când el, cu ochi de vulpe, zărea creştetul delicat al dropiei mişcând printre fulgii coliliei, nici pe bietul Gheorghe Giantă, cel care cu o rugină de puşcă pe care orice vânător ar fi asvârlit-o în gunoi, nimerea mai bine decât altul cu o carabină ghintuită, şi care pe mine, nemernicul, m'a adus de multeori cu vânat, la conacul de amiazi.

In cartea-ţi plină de regule technice şi de învăţături doctrinarii, tu vorbeşti, amice, cu un dispreţ superb despre toate acele petreceri

www.digibuc.ro

cinegetice, în care vânătorul n'are nevoie să umble pe jos, să caute vânatul ajutat de cânele său şi să lovească fiara sau pasărea în fugă ori în zbor. Nu tăgăduiesc; în principiu trebue să aibi dreptate. Dar ce-i faci firei? căci mie unuia, dacă cumva mi-a plăcut vreo vânătoare, apoi a fost tocmai din acelea în care picioarele şi mânele au mai puţin de lucrat.

Şi'n adevăr, să şedem strâmb şi să judecăm drept: oare ce desfătare vânătorească mai deplină, mai neţărmuită, mai senină şi mai legănată în dulci şi duioase visări poate fi pe lume decât aceea care o gustă cineva, când, prin pustiile Bărăganului, căruţa în care stă culcat abia înaintează pe căi fără de urme? Dinainte-i e spaţiul nemărginit; dar valurile de iarbă, când înviate de o spornică verdeaţă, când ofilite sub pârlitura soarelui, nu-i însuflă îngrijarea nestatornicului ocean. In depărtare, pe linia netedă a orizontului, se profilează, ca muşoroaie de cârtiţe uriaşe, movilele, a căror urzeală e taina trecutului şi podoaba pustietăţii. Dela movila Neacşului de pe malul Ialomiţii, până la movila Vulturului din preajma Borcei, ele stau semănate în prelargul câmpiei, ca sentinele mute şi gârbovite sub ale lor bătrâneţi. La poalele lor cuibează vulturii cei falnici cu late pene negre, precum şi cei suri al căror cioc ascuţit şi aprig la pradă răsare hidos din ale lor grumazuri jupuite şi golaşe. E groaznic de a vedea cum aceste jivine se răped la stârvuri şi se îmbuibă cu mortăciuni, când prin sohaturi pică de bolesne câte o vită din cirezi!

Dar căruţa trece 'n lături de acea privelişte scârboasă; ea înaintează încetinel şi rătăceşte fără de ţăl, după bunul plac al mârţoagelor arominde sau după prepusul de vânat al Tămădăianului căruţaş.

De cu zorile, atunci când roua stă încă aninată pe firele de iarbă, ea s'a pornit dela conacul de noapte, dela coliba unchiaşului *mărunt*, — căruia îi duce acum *dorul* Bărăganul întreg [1]), — şi tocmai când soarele e d'asupra amiazului, ea soseşte la locul de întâlnire al vânătorilor. Mai adesea acest loc e o cruce de piatră, strâmbată din piua ei, sau un puţ cu furcă, adică o groapă adâncă, de unde se scoate apă cu burduful. Trebue să fii la Paicu, în gura Bărăganului, sau la Cornăţele, în miezul lui, ca să găseşti câte o mică dumbravă de vechi tufani, sub care se adăpostesc turmele de oi la poale,

---

1) Aluziune la cârciuma unchiaşului poreclit *Dor-mărunt*, împrejurul căreia s'a întemeiat un sat; acolo trăgeau mai adesea vânătorii din Bărăgan.

www.digibuc.ro

iar mii şi mii de cuiburi de ciori printre crăcile copacilor. In orice alt loc al Bărăganului, vânătorul nu află alt adăpost, spre a îmbuca sau a dormi ziua, decât umbra căruţei sale. Dar ce vesele sunt acele întruniri de una sau două ore, în care toţi îşi povestesc câte isbânzi au făcut sau mai ales erau să facă, cum i-a amăgit pasărea vicleană, cum i-a purtat din loc în loc şi cum însfârşit s'a făcut nevăzută în sboru-i prelungit !

După repaos, colinda prin pustii reîncepe cu aceiaşi plăcere. Vânătorul, împrospătat prin somnul, prin mâncarea şi prin glumele de la conac, se aprinde din nou de ispita norocului; el, cu ochii caută vânatul, cu gândul zboară poate către alte doruri; dar simţirile-i sânt în veci deştepte; inima-i veghiată este mereu în mişcare şi urâtul fuge, fuge departe, dincolo de nestatornica zare a nemărginitei câmpii.

Când soarele se pleacă spre apus, când murgul serii începe a se destinde treptat peste pustii, farmecul tainic al singurătăţii creşte şi mai mult în sufletul călătorului. Un susur noptatic se înalţă de prea faţa pământului; din adierea vântului prin ierburi, din ţârâitul greierilor, din mii de sunete uşoare şi nedesluşite se naşte ca o slabă suspinare ieşită din sânul obosit al naturii. Atunci, prin înălţimile văzduhului, sboară cântând ale lor doine, lungi şire de cocori, brâne şerpuind de acele pasări călătoare, în care divinul Dante a întrevăzut graţioasa imagine a stolului de suflete duioase, de unde se desprinde, spre a-şi deplânge răstriştea, gingaşa lui Francescă:

E come i gru van cantando lor lai,
Facendo in aer di sè lunga riga;
Cosi vid'io venir traendo guai,
Ombre portate dalla detta briga [1].

Dar câte una, una, căruţele sosesc la târla sau la stâna, unde vânătorii au să petreacă noaptea; un bordeiu acoperit cu paie, — trestia şi şovarul sunt scumpe în Bărăgan, — câteva saiele şi olumuri pentru vite, o ceată de dulăi ţepeni, lătrând cu înverşunare şi în toată împrejmuirea un miros greu de oaie, de ceapă şi de rachiu,

---

1) *Dante*, Divina Comedia; L'Inferno, cant. V.

„Şi precum cocorii merg cântând ale lor doine,
Făcând prin aer din sine lungi şire,
Aşa văzui viind, trăgând vaiete,
Umbre purtate de pomenita suflare".

www.digibuc.ro

iată adăpostul şi streaja ce le poate oferi baciul de la Rădana sau cel de la Renciu. Din acestea cată vânătorii să-şi întocmească culcuş şi cină, dacă cumva n'au avut grijă a-şi aduce aşternut şi merinde în căruţe. Pe când însă, pe sub şuri şi la vatra bordeiului, ospăţul, şi paturile se gătesc, după cum pe fiecare 'l tăia capul, limbele se desmorţesc şi prin glume, prin râsuri cu hohote, ele răscumpără lungile ore de tăcere ale zilei.

Spune tu ce vei voi despre superioritatea vânătoarei cu perpelicarul şi despre plăcerile inteligente şi alese ce resimte omul în unica societate a unui câne dresat dupe regulele artei; cât despre mine, eu rămâiu tot bine încredinţat că cele mai dulci mulţumiri ale vânătorii sânt acelea în care trupul nu se află osândit la pedeapsa jidovului rătăcitor, şi apoi încă acele care isbucnesc cu veselie printre nişte buni tovarăşi, întruniţi la un loc dupe o zi petrecută în emoţiuni izolate.

Dar *chiar şi în căruţă, vânatul oboseşte*
Şi dup'o cină scurtă şi somnul a sosit [1].

Vânători şi căruţaşi, mârţoage şi dulăi, culcaţi toţi la pământ dorm acum duşi, la târlă !... „Singure, stelele nopţii se uită de pe cer la dânşii; ei aud cu urechile toată acea nenumărată lume de insecte ce se strecoară prin ierburi, ţiuind, scârţiind, fluierând, şuerând şi toate acele mii de glasuri se 'nalţă cu răsunet potolit în tăria nopţii se limpezesc în aerul ei răcoros şi leagănă în somnie, auzul lor aromit. Când însă vreunul se deşteaptă şi clipeşte ochii, câmpia i se înfăţişează luminată de scânteiele strălucitoare ale licuricilor ! uneori cerul se încinge alocurea în depărtare, de o vâlvoare roşatică, provenită din pârjol, şi un stol întunecos de pasări se strecoară prin noapte..."

Mă opresc, căci mi se pare că, fără ştirea lui Dumnezeu şi a cititorilor, am început să traduc descrierea stepei malorosiene, una din paginile cele mai minunate din minunatul romanţ istoric *„Taras Bulba"*, de N. Gogol, scriitor rus, carele, de nu mă 'nşel, a scris, mai întâiu pe rusește, comedia *„Revizorul general"*. Aş transcrie

---

1) *Eliad* zice în „Sburătorul" său:

„Dar câmpul şi argeaoa săteanul oboseşte
Şi dup'o cină scurtă şi somnul a sosit".

www.digibuc.ro

aci cu plăcere toată acea încântătoare descripţiune; ca şi Gogol, într'o pornire de drăgăstos necaz, aş sfârşi şi eu zicând: „Dracul să vă ia, câmpiilor, că mult sunteţi frumoase!" [1]) Dar atunci ce s'ar mai alege din descrierea Bărăganului, pe care m'am încercat a o face eu româneşte?

. . . . . .

A. Odobescu
„Psevdo-Kinegeticos"

---

1) „Dracul să vă ia câmpii, ce frumoase sunteţi!" — Romanţul «*Taras Bulba*» este o admirabilă descriere a vieţii Cazacilor Zaporojeni, cari au jucat un aşa mare rol în istoria ţărilor române sub domniile strălucite a lui Matei Basarab în Ţara românească şi a lui Vasile Lupu în Moldova.

www.digibuc.ro

PE BĂRĂGAN.

Soare, pretutindeni soare,
Foc din zori până 'n apus
Şi se 'ntind îngrozitoare
Goluri fără de coline
Nici pe şes cântări de-albine
Nici o pasăre pe sus.

Colo'n fund e par'că turmă
Ori îmi pare-aşa, ştiu eu !
A rămas şi-aceasta'n urmă,
Iar câmpia fără vieaţă
Are tot aceiaşi faţă
Tot acelaşi gol mereu.

Iat'un car. Agale vine,
Tras de boi cu umblet rar.
Car o fi? Mă uit mai bine.
Ca minune nu s'arată,
Parcă 'n lume niciodată
N'am văzut nici boi nici car.

La canton, cu steguleţul,
Un copil sglobiu şi mic.
Grav ce stă pe loc, isteţul
Maică-sii, şi-arată drumul.
Când se dă 'ntr'o parte fumul,
Câmpul iarăşi şi nimic.

G. Coşbuc
Poezii

www.digibuc.ro

VIEAŢA LA ŢARĂ.

. . . . . .

III

Se legăna ciocârlia în răcoarea dimineţei, însoţind de-alungul Ialomiţei trăsurile ce mergeau la gară. Copii, grămădiţi câte trei pe capră, se bucurau, tăcuţi, de priveliştea cailor. Mihai mâna poştalionul de la trăsura lor, curată, lustruită, în care trebuia să se întoarcă Matei. Pe chipurile tuturor se zugrăvea sănătatea şi fericirea.

Intinderea câmpului se desfăşură într'o nespusă linişte de vară. De o parte, un lan de porumb îşi mişca vârful foilor nervoase, dând văzduhului un reflex de culoare verde, ce părea că îngroşa aerul; de partea cealaltă, Ialomiţa curgea domoală între două maluri joase, lăsând să se vadă o margine de Bărăgan cu pârloagele sale nestrăbătute, cu suhaturi roase de vite, cu o turmă de oi ce se zărea în fund ca o pată albă, şi mai presus de toate cu orizontul său înşelător, a cărui dungă închipuită juca în arşiţa soarelui ca oglinda unei ape. Din prundul gârlei, cireada se urca pe un vad şi se îndruma cu greu la păşune. Câte un bou singuratec sta înfipt în marginea apei, cu capul întins înainte, neclintit, întrupând în nemişcarea lui pustietatea locului.

Când trăsurile ajunseră la capătul porumbului, trebuiră să se oprească. Jitarul sări din colibă, cu căciula în mână, şi deschise poarta de nuele ce tăia drumul. Un câine slăbănog se repezi la picioarele cailor, lătrând din toate puterile şi gata parcă să-i înghită.

www.digibuc.ro

Toți trecură dincolo, iar jitarul închise poarta și rămase singur ca mai 'nainte, în mijlocul câmpului.

După un sfert de ceas ajungeau la gară.

Tot norodul acesta se revărsă în unica săliță de așteptare ce se găsea, râzând și sărind, spre marea mirare a țăranilor cărăuși. Mihai cu surorile lui mai mici și cu Tincuța; Elena cu patru copii împrejur; Coana Sofița, Conu Dinu și Sub-prefectul; Berlă, jidanul de la han; Tănase Scatiu, care venise călare, Numai Sașa lipsea: ea rămăsese la Ciulniței, să ție de urât Coanei Diamandula. — Toată lumea se uită la ceasornic cu neastâmpăr: mai sunt zece minute, mai sunt șapte minute. Copiii, ne având voie să iasă pe peron, până la sosirea trenului, țipau în sala de așteptare ca într'o menajerie. Mai sunt trei minute. Clopotul sună. In fundul zării se vede locomotiva, devenind din ce în ce mai mare, până se arată întreagă. „Dați-vă la o parte, domnilor!" strigă lampistul gării.

Trenul sosește cu repeziciune și se oprește de o dată locului ca un cal dresat. Toate inimile bat cu putere. Copiii, cu mâna dusă la gură, se retrag cu un pas, speriați de sgomot. Toți întrebau: „Unde-i, unde-i?".

La o fersastră a trenului, un chip nerăbdător chiamă pe conductor din toate puterile. Până să vie acesta, cei de pe peron au recunoscut pe Matei al lor, și s'au grămădit la ușa vagonului.

— Matei! nene! conductor! vin de deschide, domnule! Ioane, ia bagajele...

In încurcătura și'n larma asta, călătorul sare din tren în brațele celor ce-l așteptau, sărutând și îmbrățișând în dreapta și în stânga, „Nene, Matei, dragă"! s'aude din toate părțile. Mihai se repede în vagon și apucă geamantanele altor domni, cari protestează. Taftă vătaful ridică el singur două cufere, pe care le așează cu îngrijire într'o căruță cu boi. — Matei urmează a îmbrățișa pojidicul, oprindu-se la fiecare și întrebând „dar tu cine ești, bre?" în hohotele de râs ale respectivelor mame. In cele din urmă se duce cu brațele întinse către un biet creștin, având aerul de a voi să-l sărute, spre marea mirare a acestuia și spre desăvârșita topenie de râs a celorlalți.

— Mai sunt frate? întrebă el, gata să îmbrățișeze toată suflarea.

In cele din urmă, Conu Dinu, ștergându-și lacrămile de râs, îl luă de brat:

— Hai băiete, hai să mergem.

Pe același drum, porniră trăsurile din nou, înșirându-se în goană,

www.digibuc.ro

unele după altele. De îndată ce Damian rămase singur cu Conu Dinu, veselia de până aci dispăru.

— Ce face mama? întrebă el cu nerăbdare.

— E mai bine, răspunse bătrânul dând din cap. Acuma, că ai venit, are să se însufleţească din nou.

Tăcură amândoi.

— Bre, zise Conu Dinu, credeam că nu mai vii! De şapte ani să nu te mai întorci tu pe acasă!...

— Aşa e, nene Dinule, dar vream să sfârşesc odată... Acuma sper că nu mai mă mişc. Sunt sătul de străinătate. Vreau să trăesc cu mama, liniştit.

— O să ai puţin de trăit cu dânsa.

Damian se uită la unchiu-său. Bătrânului îi dedeau lacrimile şi nu mai zise nimic. El, de asemeni, îşi simţi pieptul umflându-i-se de durere, şi lacrimile urcându-i-se în ochi. — Tăcură din nou amândoi.

— Noi ne ducem, zise tot bătrânul, după câteva minute, bătându-l cu mâna pe genunchi, e rândul vostru să trăiţi. Ca buruienile astea uscate, noi am crescut şi ne-am făcut datoria; acu veniţi voi. Să fiţi sănătoşi!...

Un avânt puternic de simpatie făcu pe tânăr să apuce mâna lui unchiu-său şi să i-o sărute. Bătrânul, mai mişcat de cât dânsul, bufnea uşor pe nări, privind spre câmp.

— Uite pământul ăsta m'a făcut să asud. Am muncit toată viaţa pentru el, de cele mai multe ori fără să mă răsplătească. M'am supărat şi l'am blestemat, — dar nu m'aşi duce depe el pentru nimic în lume. Nădăjduesc că tot aşa o să faci şi tu, şi că n'o să mai pleci. Aci suntem născuţi şi eu şi maică-ta, şi părinţii noştri, şi părinţii părinţilor noştri...

O tăcere de câteva minute, înlesni bătrânului să-şi înghită nodul de emoţiune ce'l înneca, şi să urmeze:

— Tu eşti singurul băiat din familia noastră. Să rămâi aici, pe pământul ăsta, să nu te mişti şi să nu-i dai nimănui să ţi-l îngrijească, să nu-l arendezi, că arendaşii sunt molii — m'ai înţeles?

— Da, nene.

—Şi ai să fii fericit, pe răspunderea mea. N'o să ai cafenelele voastre de la Paris şi *mazagranurile* lor, nici neramzuri ca la *bella Italia*, dar o să fii om întreg, n'a să-ţi cânte nimeni cu flaşneta la urechie, nici n'o s'ajungi să calci pe tureatcă... M'ai înţeles? întrebă din nou zâmbind şi ridică glasul.

www.digibuc.ro

— Ei, acum ia uită-te ce frumusețe de porumb.

— Da.

In adevăr, ajungeau la poarta jitarului, în marginea de porumb. Soarele se ridicase pe cer, și zăpușeala începea să învălue câmpul în adierile sale fierbinți. O culoare egală, de un cenușiu trist, vopsea iarba, pământul, semănăturile, și numai câte o garofiță sălbatică răsărea, sprințară, din dungile de nisip, pe cari le lăsaseră inundațiile Ialomiței. — Damian se simți deodată reîntors cu zece ani în urmă. Intinderea uniformă a câmpiei, cu gârla placidă alături, i se păru de un farmec nespus; nimic din ce văzuse până acì nu se putea asemăna cu ele. — Jitarul deschise poarta în tăcere, urându-i din fugă un „bine-ai venit, cucoane" și rămase în picioare cu căciula în mână, până ce trecură toate trăsurile. Damian își întoarse capul după el.

— Mă rog, nu-i Toader Croitoru?

— Ba-i el, zise Conu Dinu mulțumit, ți'l mai aduci aminte?

— Cum să nu mi-l aduc aminte! nu s'a schimbat de loc. Tot jitar e?

Bătrânul râdea,

— Da ce-ai vrea să fie? întrebă unchiu-său zâmbind.

— Așa e... Cariera de jitar e cam ingrată: nu se prea înaintează repede într'însa.

— Fii liniștit, băiete. E mai fericit de cât tine. Are tot ce-i trebue, și nici o grije.

— Se vede că-i trebue prea puțin lucru, ca să fie fericit.

— Asta-i filosofia cea mare, răspunse bătrânul, parcă i-ar fi zis „aicea vream să te-aduc".

— Ba zău, ia spune, cât îi plătești?

— Are zece galbeni pe an, simbrie; două păpuși de tutun pe săptămână; o pereche de ițari; o glugă și o căciulă, și demâncare.

— Pește și brânză, zise Damian, aducându-și aminte.

— Da ce vrei să-i dau? baclavale?

— Ba nu...

— La el acasă mănâncă mămăligă goală... când o are.

Matei se uită la unchiu-său cu părere de rău.

— Am uitat să-ți spun: și opinci câte poftește.

— Da de ce luxul ăsta de opinci? întrebă tânărul, cu oarecare răutate ironică.

— Fiindcă trebue s'alerge pe jos. Ăsta îi este meșteșugul.

Apoi, văzând că nepotu-său nu prea părea încredințat de fericirea regimului jitarilor, adaose.

www.digibuc.ro

— Fii pe pace, el este adevăratul om fericit, nu tu, nici eu. De altfel te vei încredința prin tine însuți. Nu te grăbi să judeci lucrurile, că altfel se văd de departe și altfel sunt. Avem fel de fel de vagabonzi, care vin să le umple capul cu nerozii; dar până acuma, la mine, nimeni nu-*i* ascultă.

— Socialiști?

— Păi dar cum.

Damian începu să râdă.

— Ia 'nchipuește-ți!... Dacă aș prinde pe unul odată, ce mai probă de bătae *i*-aș da!

Damian râdea din ce în ce mai tare, mulțumit de a vedea pe bătrân verde ca mai înainte.

— Bătaie?!

— Bătaie la scară, și să poftească să reclame.

Tânărul urma a râde, și a da din cap cu neîncredere.

— Pre legea mea: bătaie. Tu râzi, da eu îți spun lucrurile cum sunt. Lasă c'o să vezi. Ai partea ta de pământ de la maică-ta: de ți-o plăcea să te ții de el, o să ai ocazia să le vezi toate astea.

Pe când vorbeau, un călăreț trecu pe lângă trăsură, ca o săgeată. Era Tănase Scatiu, care făcea curte Tincuței prin talentul calului său, al cărui *umblet* era o adevărată minune. Cu bordul pălăriei răsfrânt pe ochi, cu o batistă fălfâindu-i la gât, el se ținea pe cal cu mare îndemânare, călărind pe o rână, în mod strengăresc. Era cam ridicul, fiindcă era înalt din cale-afară, și prea copt pentru berbantlicurile astea.

— Bravo, Tănase, zise Damian zâmbind.

— Îți mai aduci aminte de mitocanul ăsta? întrebă Conu Dinu.

— Da cum să nu-mi aduc aminte: eram buni prieteni. Nu-i prost.

— Nu-i prost, dar e un țărănoiu îmbogățit, șiret cât poftești. Ar vrea să-i dau pe Tincuța.

Damian se uita la unchiul său nedumerit. Nu vrea să rănească pe bătrân, și de aceea se mulțumi a zice:

— E cam bătrânior pentru Tincuța: e mai mare decât mine.

— E bătrân și bădăran, adăogă Conu Dinu, uitându-se cu anevoință peste apă. Tu vezi mai bine: zărești ceva cola în fund?

— Da, cred că sunt oi.

Nu, zise bătrânul mulțumit: uită-te bine, vezi?

— Da... colo la stânga...

— Așa. Ce sunt? oi?

www.digibuc.ro

— Așa îmi pare.

— Nu ; sunt dropii.

Era mulțumit Conu Dinu că putea desvălui comorile moșiei sale. In adevăr, în fund, pe o vâlcică singuratică, o turmă de dropii sta tăbărâtă, parcă ar fi fost o turmă de oi. Dragostea de singurătate, atât de nețărmurită la mai toți vânătorii, umplea pieptul tânărului de un nespus sentiment de libertate, de recunoaștere de sine, sentiment care în lumea populată se pierde sau se preface în egoism. El tăcu, rătăcindu-și mintea în dungile străvezii ale orizontului. Unchiu-său de asemenea.

Nu se auzea[u] pe tot lungul drumului de cât roatele trăsurii tocând și copitele cailor lovind pământul. O pace desăvârșită se coborîse din înălțimile albastre ale cerului. Natura, fecundată de razele soarelui, părea că se odihnește. Frunzele porumbului, vii și tremurătoare ca niște lame de oțel, în zori, acum se muiau și începeau să se răsucească. Ialomița curgea încropită.

Când ajunseră în vadul Ciulniței, pe care nu mai era nici un strop de apă, Damian văzu satul animat pe vârful dealului, pe sub care se scurgea pârâul și mergea de se vărsa în Ialomița, când putea, deoarece de cele mai multe ori nu se vărsa nicăieri, fiind sec ; văzu curtea boierească cum o știa, așezată pe deal, fără gard din spre gârlă, și toate slugile toți argații ieșiți să-l vadă venind ; în dreapta și în stânga, curți țărănești, unde mai peste tot doi sau trei cai, legați de câte un otgon, se'nvârteau pe un vraf de grâu, bătând din cap și din coadă ; în vadul gârlei, copii în scutece, lăsați în paza altora ce de-abia umblau în picioare.

— Suntem pe vremea treerișului, nu-i așa ? întrebă Damian.

— Da. Vii cu belșug.

— Ai făcut grâu mult ?

— Tot am făcut, dar nu cât trăgeam nădejde. Țăranii au făcut mult, orz mai cu seamă : îi vede Dumnezeu anul ăsta.

La urcușul priporului, toată lumea se coborî din trăsuri și urcă dealul pe jos.

. . . . . .

D. Zamfirescu
„Viața la Țară"

www.digibuc.ro

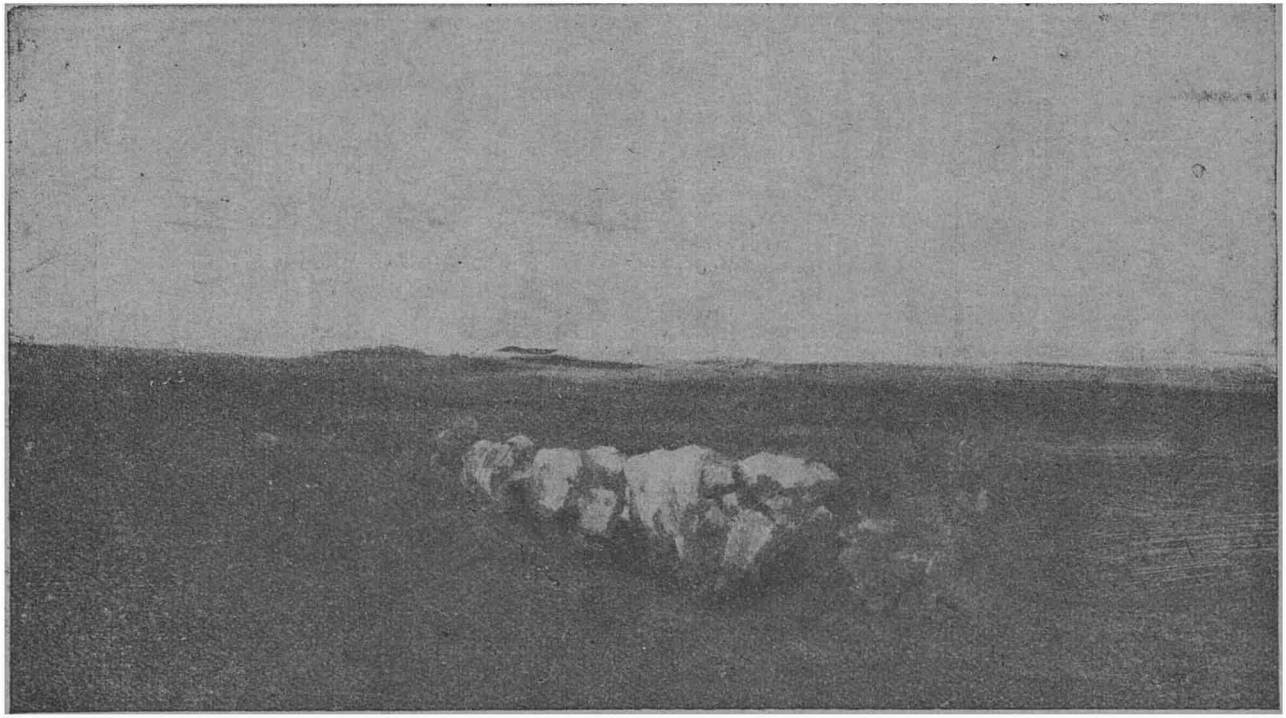

N. GRIGORESCU. *Aratură de toamnă.*

www.digibuc.ro

C. Sandu-Aldea

PE DRUMUL BĂRĂGANULUI

Lui Marin Simionescu-Râmniceanu

Omul să tot fi avut patruzeci de ani; femeia, vreo treizeci. Şedeau în faţa hanului, sub umbrar şi vorbeau despre vreme: porumbul avea nevoie de ploaie.

De jur împrejurul lor, Bărăganul pustiu şi prăfuit se întindea tainic şi amăgitor, mohorît şi tăcut, sub marea limpede a cerului albastru. Miriştile galbene şi uscate se pierdeau în depărtările nelămurite şi numai câte-un pâlc de salcâmi însemna ici-colo o insulă mai verde în nemişcătoarea mare ruginie a câmpului pârlit. Pealocuri soarele lui August potopea întinderea liniştită în valuri de ape fantastice, care îşi tremurau necontenit orbitoarea lor sclipire.

Nu departe de han se ridicau trei movile, care dădeau şi numele hanului: *hanul dela Trei Movile*. Se zicea că într'una din aceste movile, în cea din mijloc, ar fi ascunsă o comoară. Mai toţi drumeţii ştiau că uneori, noaptea, joacă în vârful ei o flacără albăstrie.

Aci, la hanul acesta, era cea mai însemnată dejugătoare pe drumul Bărăganului. Afacerile hangiului Cristea Mocanu mergeau de minune, căci el era vrednic, nevasta lui ştia să se poarte cu toată lumea, iar drumeţii numeroşi îi plăteau cinstit. De zece ani ţineau cu chirie hanul acesta şi niciodată nu rămăseseră în urmă cu plata. Aveau acum cinci proprietăţi de câte zece pogoane de pământ, pe care le arendau sătenilor, aveau vreo şaptezeci de capete de vite mari pe care le ţineau în baltă şi, pe deasupra, Mocanu mai învârtea şi un mic negoţ de bucate.

Şi cum n'aveau nici un copil, hangiul simţea din ce în ce mai mult nevoia unei slugi harnice şi credincioase. El se mai sbătea ba după una, ba după alta şi Iana lui rămânea, zile şi nopţi dearândul, singură — singurică în pustiul Bărăganului...

www.digibuc.ro

O trâmbă de care răsări în depărtare, abia lămurindu-se prin mreaja luminii şi pulberea albă.

— Ne vin drumeţi! — zise Iana.

— Vie sănătoşi! — răspunse Mocanu şi intră în han.

Îşi luă un scaun şi se aşeză la tejghea. Privea înaintea lui, dar vedeai bine că privirea lui aluneca peste lucruri ca pe o apă şi nu se putea opri pe nimic.

De două luni depăna aceleaşi gânduri: logofătul Stoian, îngrijitorul moşiei boierului Răsmiriţă, îi ceruse plata chiriei pe un an înainte. El îi spusese întâiu că n'are bani, apoi îl amânase că i-o dă ba mâine, ba poimâine şi în cele din urmă se ascundea, ori de câte ori îl zărea venind la han. Dacă îi da chiria, se temea că pierde banii, căci logofătul nu i-ar fi înmânat boierului. Dacă nu-i da suma cerută, îi era teamă să nu se pomenească într'o noapte cu hanul în flăcări.

Niciodată n'avea poate mai multă nevoie Mocanu de un ajutor credincios ca în zilele acelea... Zgomotul căruţelor ce ajunseseră în faţa hanului, îl făcu să se scoale dela tejghea şi să iasă în calea drumeţilor.

— Noroc! Noroc!

— Să dea Dumnezeu! Ce aveţi în care?

— Grâu nou!

— Şi 'ncotro?

— La Călăraşi!

Erau şapte Români, şapte voinici plini de praf şi un flăcău cam tras la faţă. Mocanu cunoştea pe cei şapte drumeţi. Pe flăcău acum îl vedea întâia oară şi se uita la el cu băgare de seamă, căci el avea trăsături frumoase şi ochi negri, în care ardea o flacără ciudată.

— Dă-ne un chil! — porunci un Român, aşezându-se la o masă.

— Că bine ziseşi, măi Stoico! — vorbi unul din tovarăşi.

Flăcăul puse mâna pe un scaun şi se aşeză şi el la masa drumeţilor:

— Cine zicea că nepoftitul n'are scaun?

— Tu te-ai şi înfiinţat, hai? — îl întrebă unul.

— Picior de dropie, se apropie! — glumi altul.

— Martie din post să lipsească?! — zise un al treilea.

Hangiul aduse oala cu vin şi o puse pe masă. Apoi întrebă:

— Câte pahare?

— Câţi inşi! — răspunse flăcăul.

www.digibuc.ro

Mocanu se uită la el, cam șiret, și-l întrebă:

— De unde ești flăcăiaș?

— Din satul cu oameni! Adu pahare aci și ți-oi spune eu.

— Cam chisnovat flăcăul nostru, hai? — întrebă un drumeț.

Hangiul aduse paharele și întrebă pe Români:

— Da'unde l-ați găsit, bre?

— Supt un lipan! — răspunse repede flăcăul.

— Așa zău?

— Așa!

— Și ce făceai tu acolo?

— Ce să fac? Mă uitam la un țânțar, care gonea un lup.

— D'apoi? Care pe care?

— Cât pe-aci să mânânce țânțarul pe lup, dar lupul dracului s'a aruncat în spinarea unei ciocârlii și tiva cu ea în nori.

— Dar țânțarul ce a mai făcut?

— A'nceput să-și pilească dinții cu pila.

— Ptiu! Fir'ai al naibei, papaciocule! — zbucni hangiul, râzând cu hohote.

— Asta-i marfă, neică, nu glumă! — zise unul din oameni.

— Al cui e? — întrebă hangiul.

— Al dracului! răspunse repede flăcăul.

— Nici noi nu știm bine al cui e! — vorbi unul din drumeți. Se zice că ar fi al unei Țigance, care s'a avut bine cu un boier. A venit de doi ani la noi în Rainic, slujind la unul și la altul.

— De câți ani e? — întrebă iar hangiul.

— Merge pe nouăsprezece!

— Muncește așa la câmp?

— Cum nu!

— Și mănâncă! — adause tânărul.

— Mă, dar vrednic mai ești! — se miră hangiul.

— Vrednic, neică, vrednic! Să știi d-ta! Mă scol singurel de jos.

— Vrei tu să rămâi la mine?

— Da'ce să fac eu aci? Să dau muștele afară?

— Da!

— Ce-mi dai pe lună?

— Eu nu te iau cu luna, te iau cu anul. Dacă ești muncitor și te porți bine, îți sporesc simbria la fiecare cap de an. Deocamdată îți dau zece poli pe an și două rânduri de îmbrăcăminte. Opinci cât vei putea rupe.

www.digibuc.ro

— Să-mi faci și o pereche de cisme cu crețuri.

— Ți-oi face, dacă vei fi ascultător.

Iana crezu că-i bine să puie și ea o vorbă:

— Dacă te vei purta cum se cade, o să te avem ca pe copilul nostru.

— Da'mă lăși să-ți zic mamă?

— Și de ce nu?

— Ba mai bine ți-oi zice eu stăpână!

— Zi-mi cum vrei, numai om de treabă să fii.

— De Mitrea Cazacu știe tot Bărăganul, stăpână!

Și tânărul aduse mâna dreaptă roată împrejur, arătând linia albăstrie și nedeslușită, care unea la orizont cerul cu pământul.

— Am argățit și'n Rasa și'n Coade și'n Valea-Rusului și'n Dor-Mărunt și'n Rainic și la boieri și la târlași.

— Așa-i! Așa-i — întări un Român. Știu eu că a slujit cu credință în Rasa, la un cumătru de-al meu. E el cam rău de clanță, da'ncolo e băiat bun.

Tura-vura, băiatul se împăcă, așa cum spusese hangiul.

Drumeții plecară, iar Mitrea se uită după ei vreme de un minut, apoi se întoarse către stăpâni:

— Ce treabă'mi dați să fac până diseară?

— Deocamdată stai colea, să te dăscălesc nițel — îi răspunse hangiul.

Tânărul deveni foarte băgător de seamă și zise:

— Te ascult!

— Uite, dragul meu, ce am să-ți spun eu. La han sunt zile, când mănânci de-a'n picioarele și nopți, când dormi iepurește.

Imi trebuie dar un om de nădejde. Fel de fel de lume umblă pe drumul Bărăganului. Tu să-ți mai ții gura! Glumește cineva cu tine, nu te supăra! Nu atinge pe nimeni! E vreunul mai așa, tu fă pe prostul. Cumpără dela el. Nu vinde! Înțelegi? Să te uiți în ochii mei și să'nțelegi dintr'un semn mic ce vreau. Vorba să nu mi-o întorci, că te miruesc. Cu potlogării să nu umbli, că te'ngrop într'o movilă. Auzi?

— Aud!

— Și 'nțelegi?

— Înțeleg!

— Așa, băiete!... Va să zică: ne-am înțeles. Acuma spune: ți-e foame?

— Nu.

www.digibuc.ro

— Bine!... Hai dar să-ți arăt gospodăria.

Și Cristea Mocanu îi arătă cu deamăruntul marfa din cârciumă, spunându-i de două-trei ori prețul fiecărui fel, apoi odaia, pivnița, apoi curtea, grajdul, grădina, puțul cu burduf și salcâmii prăfuiți. Inspre miazăzi, era un rând de floarea soarelui, iar înspre răsărit, un rând de mei tătăresc, ce crescuse de două ori cât omul. La urmă îi arătă și câinii: trei câini mari, cât niște lupi. Pe unul îl chiema Lăbuș, pe altul Șoimu, pe cel de-al treilea, Leu.

— Te sfâșie de viu ăștia? — zise hangiul, apropiindu-se de unul din ei și mângâindu-l ușor pe spinare.

Iar când ajunseră din nou în fața hanului, Cristea Mocanu arătă cu mâna împrejur:

— Cât vezi cu ochii, moșia asta-i a lui Răzmiriță. Ai auzit de el! Ingrijitor pe moșie e logofătul Stoian. Ai auzit și de el, poate. Când l-ei vedea cu pălăria pe ceafă și cu mâna dreaptă în brâu, să știi că-i beat și atunci să zici cum zice el. Auzi? Ei, acum, fugi și adu-mi caii dela pășune... Uite-i colo!

Cazacu porni fuga, iar hangiul se apropie de Iana și o întrebă:

— Ce zici de flăcăul nostru?

— De! Ce să zic?... Sita nouă cerne bine.

— Ba eu crez că ne va fi bun ajutor la han.

— Să dea Dumnezeu! — răspunse nevasta, fără a-și ridica ochii înspre hangiu.

Soarele începuse a sfinți și printre firele de iarbă mărunță, treceau cele dintâi înfiorări ale înserării. Rândunele iuți săgetau prin fața pământului ca niște fulgere albastre...

— Are să ne plouă! — zise hangiul și rămase pe gânduri.

Iar când stelele începură a se aprinde pe cer, Mitrea Cazacu veni cu caii dela pășune, îi băgă în grajd și, luându-și seara bună dela stăpâni, se culcă în bătătură, fără să mănânce.

O întrebare se ridica stăruitoare în mintea lui: oare cât va sta el la han? Își socotea în minte stăpânii la care slugărise până atunci și câtă vreme stătuse la fiecare: la nici unul nu putuse împlini un an încheiat. Chiar dacă stăpânul — spre a-l face să rămâie — nu-i plătea întreaga simbrie, el tot pleca.

Pribegea din sat în sat și cea mai mare fericire a lui era să se știe, măcar o săptămână, fără stăpân. Atunci mânca pe câmp, privind ceasuri întregi cerul înstelat. Și se gândea că nu e om mai slobod ca el în zilele acelea: mergea unde vrea, dormea cât vrea, se scula, când vrea. O simțire caldă îi umfla atunci pieptul și-l făcea să rotească falnic ochii împrejur; cine mai era ca el în Bărăgan?

www.digibuc.ro

Din viața lui până la opt ani ținea minte numai că mâncase mai multe bătăi decât mămăligă, că mama lui era Țigancă și că aceasta îi spuse că „l-a făcut cu un boier". Dar aceasta erau lucruri vechi pentru el. Viața lui începea la vârsta de opt ani.

Într'o zi, îl bătuse mamă-sa rău și-l gonise, poate pentru a suta oară: să se ducă dracului.

Și cum sta el, răsnit și plâns, vede o trăsură boierească. Fără multă șovăire, el se agață de ea, pitindu-se cât putu mai bine.

Se ducea!...

Îi venea să chiue de bucurie și îi părea rău că n'o vedea pe mamă-sa, spre a-i da cu „sâc" și a se strâmba la ea.

Se ducea!...

Viața lui începea printr'o goană... I se părea atât de frumos drumul prăfuit pe care el deslușia când și când, urme de oameni și de vite! Iar în urma trăsurii, norul de praf închidea în el toată strălucirea unei glorii... Mult timp a mers așa... Satul lui se șterse de mult în depărtare și amurgul se lăsa pe pământ, când trăsura se opri la un han. Inima băiatului se strânse.

Dar frica îl părăsi repede, când trăsura porni iar.

A doua zi era în Călărași... Când trăsura se opri în fața unei case, el sări jos din ascunzătoarea lui și se pomeni pe străzile orașului: era alb de praf. Se scutură cât putu mai bine și căută vreme de un ceas un puț, să se spele pe ochi și să bea un gât, două de apă. De unde să știe el că Borcea curgea puțin mai la dreapta de unde se afla?! Îi era foame, de-l luau ametelile. Trecu pe lângă o brutărie și mirosul de pâine caldă îl făcu să se oprească. De i-ar fi spus brutarul că-i dă o pâine, dacă-i va sluji un an, el n'ar fi pregetat să primească. Putea să-l și omoare, dar să-l fi lăsat întâiu să mănânce o pâine întreagă. Dar brutarul nu se gândea la astfel de lucruri și, punând mâna pe o nuia, îl arse bine pe spate, strigându-i „Ai plecat"?

El plecă. Dela un timp băgă de seamă că mai toată lumea curgea într'o parte anumită a orașului. Se luă după o ceată de oameni și se pomeni... în bâlciu. Înnemerise chiar în vremea bâlciului de Sf. Măria mică.

La început, era s'o croiască la fugă, speriat de atâta sgomot și de atâta mulțime de lume. Dar nu fugi. Rămase și începu și el... a se plimba.

Erau acolo fel de fel de drăcii: oameni spoiți pe față și cari mâncau foc, maimuțe, căișori, cămile, mărfuri peste mărfuri și mai

www.digibuc.ro

ales acadele şi covrigi, după cari sfârâia inima lui de copil jinduit de toate. Şi, neputând să mai sufere vederea covrigilor, întinse mâna şi luă un covrig, din care începu a rupe lacom. Covrigiul îi ceru banul, pe care Cazacu n'avea de unde să i-l dea. Şi atunci fu luat în pumni. Un boier ce trecea pe-acolo, se amestecă. Aflând care e pricina, scoase din buzunar patru bani de câte cinci, dete Bulgarului unu şi băiatului trei. Cazacu nu-şi putea crede ochilor şi un gând luminos îl fulgeră prin minte: boierul ăsta e tatăl lui. Incepu a-i surâde şi se lipi de el, strigându-i: „tată".

Această întorsătură supără pe boierul acela care nu ştia cum să se furişeze mai repede prin lumea ce făcuse acum cerc împrejurul lor. Dar băiatul nu se lăsa. Il apucase de pulpana hainei şi ţipa cât putea: „ia-mă cu matale, tată!" Atunci boierul întoarse foaia şi lovind cu cravaşa în faţa băiatului: „piei dinaintea mea, stârpitură!" Şi „stârpitura" căzu fulgerată în praf. Un sergent se apropie, îl luă de o parte, îl urechie bine şi-i dete două palme! „Hait! Cară-te de aici!".

El a plecat şi a ajuns la Borcea. S'a aşezat pe mal şi şi-a ascuns capu'n palme, apoi s'a lungit pe pântece, privind la apă şi la corăbii. Un luntraş l-a luat şi l-a ţinut la el aproape un an. Băiatul sleia luntrea, trăgea la opăcini şi la edec, iar din când în când pierea, câte două-trei zile. Rămânea prin baltă, dormea pe la grădinile Bulgarilor ori pe grinduri şi se întorcea iar la stăpân. Dar odată a plecat şi a fost bun plecat. A luat-o pe şoseaua Bucureştilor şi, pe drum, s'a rugat de un om să-l ia în căruţă. Omul l-a luat şi l-a dus până în Coade, de unde era el. Cazacu a rămas acolo în vara aceia, păzind viţeii. Dar, pe toamnă, a plecat în Bărăgan. A nemerit la o târlă şi a iernat acolo: scotea apă cu burduful pentru vite şi dormea în saivanul lor.

In primăvară, a intrat la o curte boierească, unde a stat patru luni. Apoi a umblat din stăpân în stăpân, muncind din greu, neştiut, nemiluit, bănuit, asuprit, înşelat.

De mama lui n'a mai auzit nimic...

... Şi în seara aceea, în bătătura hanului dela Trei Movile, el adormi târziu, nădăjduind să poată pleca mai curând, spre a pribegi iar prin Bărăganul tainic şi pustiu, prin Bărăganul „lui", cum zicea el.

A doua zi, se sculă de noapte şi începu să mături prin faţa hanului. Apoi luă hârdăul şi mulse vaca, dădu drumul viţelului să sugă, adăpă caii şi îi duse la păşune, unde îi împedecă.

Când se sculă, Mocanu se cruci şi chiemând pe Iana lui, îi zise:

www.digibuc.ro

— Ia te uită, ce vrednic e Cazacu nostru!

Dar femeia, căreia nu-i plăcea acest vântură țară, răspunse ca și'n seara trecută:

— Sita nouă cerne bine.

Cu toate aceste, Cazacu părea hotărît să nu mai plece așa de curând dela ei. Spre a-l cerca, hangița lăsă de mai multe ori bani în bătătură, pe tejghea. Cazacu îi dădea totdeauna stăpânului.

Zilele treceau repezi și flăcăul câștiga din ce în mai mult încrederea stăpânilor.

Și 'ntr'o zi luminoasă de August, pe când stăpânii și „băiatul" se uitau îngânduraţi pe Bărăgan, o vedenie răsări din orbitoarele valuri ale apei morților. Era o uriașă făptură de om, ce nu se vedea decât dela brâu în sus. Părea că plutește în văzduh, căci între ea și pământ juca tremurul undelor strălucitoare. Uneori lumina zvârlea pe ea o subțire mantie de argint, ce-ți lua vederile.

Hangiul își duse mâna la ochi și zise:

— E un om călare.

Și în adevăr: vedenia ieși din apa morților și se lămuri. Era un om călare. Călărețul se opri și hangiul îl recunoscu: era logofătul Stoian.

Cum opri în fața hanului, logofătul scoase picioarele din scări și aruncând piciorul drept pe deasupra capului calului, sări jos.

Uscățiv, deșirat, cu mustățile lungi, supțiri și albe, de parc'ar fi fost înmuiate în lapte bătut, cu niște ochi albaștri spălăciți și turburi, cu un semn de rană vechie drept în mijlocul frunții.

Acesta era logofătul Stoian.

Legă calul de un pom și se așeză la masă sub umbrar.

— Cald!

— Strașnic! — răspunse hangiul.

— Vin rece ai?

— Pentru oameni de omenie se găsește.

— Să vie un chiloman.

Cazacu dădu fuga în beciu. Apoi aduse o oală cu vin și un pahar mare pe cări le puse pe masă înaintea logofătului. Acesta suflă odată pe deasupra vinului din oală și începu a bea lacom. Se opri odată și apoi bău tot vinul.

— Mai adu una!

Se uita așa pe câmp și nu zicea nimic. Din când în când, încreștea fruntea. Flăcăul aduse vinul și se dădu la o parte. Logofătul se uită la el și întrebă pe hangiu.

www.digibuc.ro

— Dar ăsta cine mai e ?

— Băiatul meu.

— De prăvălie ?

— Da !

— Cine te-a mai pricopsit şi cu ăsta ?

Cazacu era cât p'aci să răspunză : „dracu" dar se opri.

— E un nepot de-al meu ! — minţi hangiul.

— Aşa ? — se miră logofătul şi rămase pe gânduri.

Apoi îşi bău vinul, nu zise nimic şi plecă, fără să plătească.

Iar Cazacu se uită mult timp după el şi o întrebare se ridică deodată în mintea lui ; „cum pleacă ăsta, fără să plătească ?".

La început, crezu că logofătul nu va fi avut bani la el. Dar el văzuse bine că hangiul nu însemnase nicăieri. Atunci ?...

La o săptămână, logofătul iar pică. Şi de astădată stătu mai mult. Luă pe hangiu la o parte şi vorbi cu el pe şoptite. Cazacul se căzni să tragă cu urechia, dar nu prinse nimic. Vedea numai că hangiul se posomorîse la faţă-i iar, logofătul rânjea. Şi, ca şi rândul trecut, Stoian bău şi plecă, fără să plătească. Flăcăul se uită în ochii hangiului şi la urmă întrebă :

— A plătit?

— Plătit, neplătit, asta nu-i treaba ta ! — se răsti stăpânu-său la el.

Dar după câteva minute hangiul îl chiemă aproape de el şi îi vorbi domol :

— L-ai văzut ?... De şase ani de când mă fierbe aşa fără apă. Vine, bea, pleacă. Ce-i pot face eu ? Să mă pun de pricină cu el, dau de vreun necaz. Mai bine-l las în plata Domnului.

Cazacul nu zicea nimic... Trecutul lui îl atrăgea spre acest hoţ de Bărăgan şi nu odată îi trăzni prin cap să se ia după el şi să-i spue : „hai să hoţim împreună !" Dar când se găsea în faţa lui, un gând de vrăşmăşie îl sguduia şi-l făcea să fiarbă de mânie.

Iar într'un amurg, pe când se întorcea cu caii dela păşune, logofătul îi ieşi în cale. El îi dădu bună seara şi vru să treacă înainte, dar logofătul îl opri. Se uită lung la el, luându-l din jos în sus cu privirea, apoi îl întrebă :

— Al cu eşti tu, măi flăcăule ?

Cazacu stătu câteva clipe fără să răspunză. Vorbele stăpânului său îi venire în minte : „Ce-i pot face eu ?" Apoi ridicând capu'n sus şi punându-şi dreapta'n şold, răspunse răspicat :

— Al cui m'o lua !

— Da' cum te chiamă ?

— Cum mi-ei zice.

www.digibuc.ro

Logofătul făcu ochii mari. Apoi îi închise ca un om ce vine dela lumină într'o odaie întunecoasă. Cazacul făcu la fel şi se dădu mai aproape de el.

Câteva clipe stătură aşa, unul lângă altul, sfredelindu-se din ochi. Ai fi zis că sunt două umbre, două păsări de pradă pe care se lasă pe nesimţite tainele înserării. Apoi logofătul rânji:

— Ştii că nu eşti prost?

Flăcăul rânji şi el:

— Asta o ştiu eu de mult.

— Cât îţi dă ţie pe lună Mocanu?

— Cincizeci de poli pe an şi cât oi putea fura şi eu.

Logofătul se încruntă:

— Ia ascultă, măi piciule, cu mine să nu vorbeşti în doi peri, că te trăznesc.

— Mâine, logofete! — răspunse Cazacul, şi dând călcâie calului, o rupse la goană, râzând cu hohote.

Ajuns la han, flăcăul povesti întâmplarea cu logofătul. Hangiul zgâi la el nişte ochi de om speriat, iar hangiţa avu un adânc fior de bucurie: s'a găsit, însfârşit, un om, care să răspundă logofătului. Şi acest om nu era altul decât Mitrea Cazacu! Ea îndreptă asupra flăcăului ochii ei frumoşi în care se îngemânau mirarea şi mulţumirea şi-l puse să mai povestească odată.

Dar hangiul nu râdea...

Şi vremea curgea... Drumeţi prăfuiţi poposeau la hanul dela Trei Movile, beau ceva şi plecau, se ştergeau în depărtările Bărăganului. Hangiţa rămânea uneori pe gânduri, urmărind norii ce pluteau încet pe sus. Şi atunci îi venea să plece, să fugă departe de hanul în care-şi îngropase tinereţele. I se urîse cu pustietatea aceea, cu liniştea mare a câmpului. Îi era urât şi-i era teamă. Nici ea nu înţelegea de ce-o tot cerca o teamă dela un timp încoace. Peste pustiul vieţii ei de roabă şi de schimnică plutea în roate mari de pasăre de pradă chipul logofătului Stoian.

Trecuse vara şi începuseră ploile de toamnă. Bărăganul era acum plin de o tristeţe fără seamăn. Secase apa morţilor de pe ogoarele lui şi soarele se arăta rareori prin câte-o spărtură de nor. Drumeţii se împuţinaseră de tot şi drumurile pustii te îndemnau la pribegie. Cârduri de ciori croncăneau prin văzduh, se abăteau pe câmp, ca nişte uriaşi fulgi de funingine.

Şi într'o seară tristă din toamna aceea, Cazacu se întâlni deodată cu logofătul în cale. Parcă răsărise din pământ.

www.digibuc.ro

— Stai niţel, flăcăule!

Flăcăul se opri. Logofătul rânji:

— Tot la han eşti?

— Tot!

— Adevărat că tu eşti nepotul lui Mocanu?

— Adevărat.

— Hm!... De ce nu vii cu mine?

— Unde?

— Ce-ţi pasă?

Cazacul tăcea. Părea că se gândeşte. Vântul şuera voinicește. Bărăganul era mohorît. Tufe de buruieni uscate se plecau, se ridicau, iar se plecau, parc'ar fi zis: „hai, vino!"

— Unde? — întrebă a doua oară Cazacu.

— Să hoţim!

Logofătul spuse încet cuvintele acestea, dar ele răsunară în sufletul flăcăului ca o chiuitură prelungă şi puternică. Iar vântul părea că le repeta şi el, le lua pe aripile lui spre a împânzi cu ele tot Bărăganul: „Să hoţim! Să hoţim!"

— Hai! — răspunse flăcăul şi porni în spre han, să-şi ia zeghia.

II.

Cristea Mocanu plecase de două zile în baltă şi Iana rămăsese singură. Şedea ghemuită lângă sobă, cu mâinile împreunate în poală, cu capul plecat pe piept. Dacă ai fi văzut-o de afară, ai fi zis că doarme. Şi era atâta singurătate prinprejur, încât hangiţa părea cea mai de pe urmă fiinţă, cu care se stinge neamul omenesc pe pământ.

Afară ploua. Picături mari de apă izbeau în ferestre cu un zgomot metalic, răpăiau repezi şi răsunătoare pe acoperişul de tablă al hanului de la Trei Movile. In noaptea aceea rece de Noembrie, Bărăganul era cufundat într'un greu întunerec, prin care treceau, din când în când, oftările prelungi ale vântului.

Era târziu şi hangiţa sta acolo lângă sobă, luminată slab de o lampă mică atârnată în perete.

Se gândea la viaţa ei de pustnică.

Zece ani a trăit acolo, la hanul dela Trei Movile, muncind din greu, măcinându-şi zi cu zi puterile şi tinereţea, tremurând de frica hoţilor, suferind glumele îndrăzneţe al drumeţilor. Viaţa ei a curs fără nici o bucurie, veşnic aceiaşi, aidoma unei ape domoale şi turbure.

www.digibuc.ro

Ah! Şi cum i se mai urîse în timpul din urmă! Un desgust amar de viaţă îi tăia orice putere de muncă. Devenise atât de fricoasă, încât, seara, n'ar fi putut merge nici trei paşi, fără a se uita înapoi: i se părea că o apucă cineva dela spate.

Şi'n seara aceea, tristă şi ploioasă, hangiţa se simţea atât de singură, atât de nenorocită, că începu a plânge de mila ei,

Cel puţin să mai fi stat Cazacu la noi! — se gândea ea. Acela nu ştia ce-i frica şi cu el nu s'ar fi temut niciodată...

In mintea ei, se lumină deodată făptura lui Cazacu. Parcă-l vedea cum pleca şi-i auzia şi acuma cele mai de pe urmă vorbe: „să ne vedem, când s'o aprinde Bărăganul, stăpână!".

Ce va fi făcând el acum?...

Un lătrat de câine o făcu să închidă ochii de frică.

— Ăsta-i logofătul — se gândi ea şi înmărmuri. Un puvoi greu i se lasă pe ochi. Îşi ţinu răsuflarea şi ascultă. Nu putea auzi însă nimic, de bătăile inimei şi de huetul sângelui în urechi.

Deschise binişor ochii şi întoarse capul spre fereastră. Câinele nu se mai da. Dar în clipa următoare toţi câinii începură a lătra cu furie şi Iana înţelese că i-a sosit ciasul cel de pe urmă. Se rugă în gând lui Dumnezeu să se stingă lampa, spre a n'o vedea hoţii de afară. Dar lampa ardea înainte. Ardea şi sfârâia. Un sfârâit ascuţit, ce-i sfredelea inima. Femeia vru să se ridice de jos, dar nu putu. O bătae uşoară în giam şi apoi o linişte mare... Tot sângele i se strânsese la inimă şi câteva clipe Iana se simţi moartă.

Ea vru să întrebe: „tu eşti, Cristeo?", dar fălcile i se încleştară şi rămase cu privirea pierdută în gol, sigură că înnebuneşte în clipa ce vine. Casa începu a se învârti cu ea şi sudoarea-i şiruia pe frunte, îi cădea pe faţă, urmând aceiaşi cale ca şi lacrămile. Un întuneric greu se lăsă peste vălmăşagul minţii ei înfierbântate şi hangiţa nu mai ştia bine ce caută acolo.

Apoi, încet-încet, un gând ciudat îi răsări în lumina conştiinţei: îşi aducea parcă aminte bine că s'a sculat de jos şi s'a dus la giam. S'a uitat pe el şi n'a văzut nimic. Apoi a venit lângă pat, a stins lampa şi s'a culcat. Acum visează că stă lângă sobă şi ascultă...

Bătăile se repetară în giam şi hangiţa tresări. Visul ei pieri într'o clipă şi un gând amar trecu prin sufletul femeii:

Tot de mâna logofătului i-a fost ei scris să moară.

Capul, greu, începu să se aplece din ce în ce mai jos, până ce izbi podelile.

Hangiţa leşină de frică.

www.digibuc.ro

Iar când își veni în fire, Iana se sculă de jos și se duse, de stinse lampa. Ploaia contenise, dar vântul sufla mai cu putere printre crengile desfrunzite ale salcâmilor.

Se apropie de fereastră, se lipi de ea și ascultă. Nu se auzia nici un lătrat de câine, nici o mișcare.

— S'or fi dus! — gândi ea și căzu în genunchi, cu fața la răsărit.

„Doamne Dumnezeule" — se rugă ea — „apără-mă de făcătorii de rele și nu mă lăsa să mor de mână hoțească. Trăznește-mă, Doamne, mai bine, decât să mă ucidă hoții. Fie-ți milă de păcătoasa de mine și îndepărtează dela casa mea pe cei ce umblă cu gânduri nelegiuite".

Și până la ziuă ea nu mai închise ochii.

Iar când lumina biruitoare însemna supt ușă o linie albastră, ea crezu că înviază.

Deschise fereastra și aerul rece al dimineței de toamnă, năvăli înăuntru, înviorând-o. Dar când fu să plece dela fereastră, un om răsări în ușa grajdului și ea rămase împietrită, fără graiu, fără putere. Stătea acolo și se uita la streinul acela, ce înainta acum spre ea. Iar după câteva clipe îl recunoscu. Inima începu a-i bate cu putere și ochii i se luminară. Era Mitrea Cazacu.

Flăcăul se apropie, ajunse la fereastră și își scoase căciula în fața hangiței. Era mai slab și mai trențăros de cum plecase dela han și arunca acum niște priviri piezișe, de om speriat.

— Ai venit? — îl întrebă hangița.

Și în clipa următoare, îi venea să se strângă de gât de necaz: nu trebuia să-l întrebe așa. Trebuia să zică: ce cauți?

— Am venit! — răspunse Cazacu. M'am săturat.

— Ai venit să te bagi iar la noi?

— Da!

— Bine! — șopti Iana și plecă dela fereastră.

Un tremur neînțeles îi coprinse ființa. Picioarele i se înmuiară dela genunchi și răsuflările pieptului îi erau grele. I se părea că se înăbușe. Ochii îi luceau și obrajii îi ardeau ca în friguri. Iar când în treacăt își aruncă privirea în oglindă, hangița se dete înapoi speriată: i se păru că albise pela tâmple.

Își strânse tulpanul mai bine pe cap și deschise hanul.

Cazacu se apropie de ea și-i zise:

— Sărut mâna, stăpână!

Și cum ea întinse mâna, el i-o luă și i-o sărută, așa cum sărută și azi pela țară unele slugi vechi mâna stăpânului.

www.digibuc.ro

— Să trăiești ! — mulțumi hangița. Ei acum nu mai pleci dela noi ?

— Nici mort ! — răspunse flăcăul.

— Dar unde ai fost până acum ?

— In lume.

— Pe unde ?

— Prin Bărăgan.

— Și ce ai făcut ?

— Umbră pământului.

— Singur ?

— Singur.

— Noi auzisem că te-ai apucat de hoții și ne părea rău.

— Cine v'a spus ?

— Logofătul Stoian.

— Mă ! — făcu Mitrea și se întunecă la față.

Se despărțiră. Cazacu se apucă de robotă prin curte, Iana chiemă păsările și le ieși înainte în bătătură, cu poala plină de grăunțe.

Ziua aceea trecu foarte încet și Iana se mira de ce nu dorește ca altă dată întoarcerea lui Mocanu. Ii era atât de bine așa cu o slugă credincioasă și supusă la poruncile ei !

Hangiul sosi pela chindii și nu mică-i fu mirarea, când văzu pe Cazacu.

— Dar tu, mă ? — îl întrebă el.

— Tot eu ! — răspunse flăcăul.

— N'ai murit, n'ai pierit, nu ?

— Fierul rău nu piere, stăpâne. Nu știi dumneata ?

— Când ai venit ?

— Am venit de astă noapte, dar am mas în grajd.

— La ce-ai venit ?

— La ce să viu ? Să vă țiu și eu de urât.

— Da până acum unde ai fost ?

— Am haiducit ! — zise flăcăul.

— Măi, măi, măi ! — se miră Mocanu.

— Ia ascultă, stăpâne : vrei să mă mai primești ori nu ?

Hangiul întoarse capul spre nevastă-sa :

— Tu ce zici, Iano !

— Stăpâna vrea ! — izbucni Cazacu.

— Ei, te vreau și eu. Dar să nu mai pleci, c'al tău e dracu.

— Și eu al lui !

Astfel, viața lor începu a curge aceiași ca mai înainte, cu de-

www.digibuc.ro

osebire că drumeții erau acum mult mai puțini și Cazacu se îndeletnicea mai mult cu îngrijirea vitelor.

...Iarna sosi și pela Sf. Niculaie începu a ninge. Bărăganul se înveșmântă în alb și scăpăra în bătaia soarelui miliardele lui de diamante orbitoare. Din marea albă de zăpadă răsăreau pe alocuri tufe de mărăcini singurateci.

Din când în când, câte o sanie se mai opria în fața hanului și drumeții intrau înăuntru, învineții de frig. Uneori se abăteau și nuntași cu lăutari și atunci „odaia" se umplea de râs și de voie bună. Lăutele Țiganilor începeau a plânge cântece bătrânești, a scăpăra jocuri furtunoase, în care săriau sprinteni și hangiul și hangița.

Și, încet-încet, trecu și iarna. Intr'o bună dimineață, Bărăganul începu a răsufla aburi. Berze frumoase se arătară pe ogoare, trecând pe ele în mersul lor elegant. Ciocârlii guralive ciripeau pe sus.

Iar în Duminica Floriilor, pică și logofătul Stoian. Hangiul îl cinsti cu o oală de vin și-l întrebă dacă-i mai lasă cele cinci pogoane de fânețe ce se aflau într'o vâlcelușă, la o fugă bună de cal dela han.

Logofătul răspunse scurt:

— Ți le las dar... banii înainte.

Hangiul se scărpină după ureche și întrebă:

— Toți?

— Toți.

In cele din urmă se învoiră astfel: hangiul să dea deocamdată doi poli arvună și restul banilor să-i dea la Ispas.

— Fă cinste, logofete! — zise hangiul, înmânându-i două hârtii de câte douăzeci de lei.

— Fac, neică fac! Ce bei?

— Vin!

— Adu!

Hangiul aduse vin și începură a se cinsti. Dar dela un timp logofătul ceru rachiu. Turna câte un păhăruț de rachiu în paharul de vin și așa bea. Veni vremea prânzului, veni amiaza și ei tot la masă stau și beau: hangiul doar gustând din pahar, logofătul sugându-l până la fund. Și din ce în ce ochii acestuia licăreau mai tare, din ce în ce vorba lui era mai aspră, mai ruptă, din ce în ce lovea mai tare cu pumnul în masă, făcând să zornăie paharele.

— Ce crezi tu, mă hangiule?... Ce crezi tu?... Logofătul s'a îmbătat!... Mă, da'eu îți beau trei zile și trei nopți fără să mă cunosc. Uită-te la mine! Mă cunosc?

— De loc! — răspunse Mocanu.

www.digibuc.ro

— Vezi?... Unui logofătul Stoian în Bărăgan! Dar tu eşti prost... Unde-i Iana ta?... Să-mi cânte cântecul.

„Cântă-mi, mândro, cântecul,
Că mi-i drag ca sufletul".

Ştii tu ce-i asta, mă? Ştii?... Spune să văd... Vezi că nu ştii?... Asta-i cântecul lui Ghiţă Cătănuţă, mă... Unde-i Iana?

— Nu-i aici.

— Minţi!... N'am văzut-o eu?... Cum e, mă, cântecul meu?

Foae verde maghiran
N'aţi auzit de-un Stoian?"

Hai, mă? Cum e mai încolo? Tiii! Mai adu o vadră de vin, că mi s'a uscat gâtul.

Şi logofătul începu a cânta:

„Foaie verde maghiran
N'aţi auzit d'un Stoian
Care-ţi fură într'un an
Toţi caii din Bărăgan?
De el ştie, măi copile,
Hanul dela Trei Movile
Târlele ardeleneşti,
Epistaţii boiereşti,
Satele de hoţomani
Şi Grivanii capsomani,
Şi iar verde măr mustos
Logofete, om frumos
, ... ,
Logofete, om frumos
, ... ,
Logofete om frumos.
, ...

Cum vine aici, mă?... Zgâeşti ochii la mine ca un prost... Cum vine aici?

Cazacu aduse vinul şi turnă în pahar. Apoi, se dădu un pas înapoi şi se uită ţintă la logofăt. Şi de-odată bufni de râs. Hangiul se uită la el, fără să înţeleagă nimic, dar logofătul izbi cu pumnu'n masă:

— De ce râzi, mă?

— Dacă ţi-ai uitat cântecul!

— Ei, da! L'am uitat... Tu-l ştii?

— Il ştiu!

www.digibuc.ro

— Cum vine mai departe?
— Unde-ai ajuns?
— Aici:

„Foaie verde măr mustos
Logofete, om frumos,

— Vine așa:

„Foaie verde mar mustos,
Logofete, om frumos,
Tare mai ești ticălos.

Logofătul sări în sus, ca ars și apucă de piept, pe hangiu.

— „Il auzi?... Il auzi ce spune?... Cine-i ticălos?... Eu?... Ori tu care ții o astfel de lichea la ușa ta?... Crezi că nu te-am înțeles eu? Ți-ai adus om, să te apere, ai?... Dar tot nu scapi de mine.

— Logofete, dar ce stric eu, dacă-i el rău de gură? — zise hangiul.

— Destul!... Lasă că ne răfuim noi amândoi.

Două căruțe cu cai se opriră în fața hanului. Dintr'una se coborîră doi jandarmi. Logofătul nu mai vedea însă de furie.

— Să nu mai fiu eu logofătul Stoian, de nu te-oi ucide ca pe un câine! — mai zise el și plecă.

— Dar ce are cu d-ta logofătul Stoian? întrebă pe hangiu un jandar.

— Ce să aibă?... Mi-a cerut chiria hanului pe un an înainte și n'am vrut să i-o dau. Da! încotro?

— Ia până aici la d-ta cu o cercetare.

Hangiul făcu ochii mari, apoi întrebă:

— Ce fel de cercetare?

— O cercetare! — răspunse unul din jandarmi, uitându-se împrejur.

Și luându-l la o parte, jandarmii începură a-l descoase. Era vorba de o hoție, făcută mai pe toamnă, la un cârciumar din Lupșanu. Oamenii stăpânirei aveau știre că Mitrea Cazacu ar fi fost printre hoți.

Dar hangiul îi încredință cum se pricepu el mai bine că Mitrea Cazacu a stat toată vremea la el, afară de două zile pe vremea bâlciului dela Călărași. Hoția se făptuise, când mai era o săptămână până'n lăsatul secului de postul Crăciunului. Așa dar: „departe griva de iepure". Tot cu prilejul acela oamenii legii mai aflară că Mitrea

www.digibuc.ro

Cazacu ar fi un copil din flori al boierului Cațaropol, care-l și „protectează" pe ascuns. Să puie Cazacu mâna pe ceva strein, sau să umble cu vicleșuguri? Doamne ferește! Păzitorii legii au luat înscris spusele hangiului și au plecat.

Au trecut zile, săptămâni, luni și nu s'a mai auzit nimic despre spargerea din Lupșanu...

... Venise vremea să se cosească fânul.

Și într'o luni dimineața, Cazacu porni dela han, cu coasa pe umăr. Era o dimineață senină și răcoroasă de început de August. Praful drumului era revenit de roua de peste noapte. Flori de cicoare albastre se deschideau fragede. Păreau niște stropi din azurul cerului. Ciocârlii vesele sbucneau ca din pământ și se urcau spre cer.

Soarele răsărea. Și cum flăcăul mergea în spre apus, umbra lui se lungea înainte, ca o umbră de uriaș. Cazacu stătu o clipă în loc și se uită la umbra lui. Apoi clătină din cap: „ce-ar fi să fie omul nostru atât de înalt?" și porni.

Până la prânz, cosi ca un voinic. Dar dela prânz, căldura se făcu mai dogoritoare și flăcăul se toi făcea că ascute coasa și rămânea multă vreme rezemat în coporâe, cu privirea pierdută în zările înnecate în lumina strălucitoare. Părea că tot așteaptă pe cineva. Și iată că dinspre han se limpezi, așa printre nămiezi, o făptură femeiască. Era Iana, care-i aducea mâncare.

Flăcăul duse mâna la ochi și se uită lung la ea. Năvalnica lumină strălucitoare a soarelui din răscruci o scălda în jocul ei tremurător. Femeia se apropie în mersul ei, ușor și legănat, ajunse lângă Cazacu și puse mâncarea pe o brazdă de fân. Mijlocul hangiței, strâns în bete cu mărgele, era subțire ca de fată mare. Tulpanul alb și-l trăsese pe ochi, iar mânecele cămășii erau prinse în coate cu câte o panglicuță.

Flăcăul sta rezemat în coporâe și se uita mereu la stăpână-sa, fără să înceapă vorba. Nici odată nu i se păruse ea atât de frumoasă ca în ziua aceea. Și în pieptul lui se aprinse deodată un vârtej de foc, care-i clocoti prin toată ființa.

Ea începu a surâde și se uită drept în ochii lui, apoi bâgă mâna în sân și scoase o sticluță plină cu rachiu.

— Bei?

— Beau.

Flăcăul bău câteva gâturi, apoi întinse sticla stăpânei.

— Beau și eu! — zise ea.

www.digibuc.ro

— După mine ?

— După tine ! Vreau să-ți ghicesc gandurile.

El aşteptă până bău, apoi o întrebă :

— Ei, mi-ai ghicit gândurile ?

— Ți le-am ghicit.

— Bune-s ori rele ?

Ea tăcu, se roşi şi plecă ochii în jos. Iar Cazacu se dete lângă ea şi o cuprinse de mijloc. Ea se lăsă strânsă, oftă uşor şi închise binişor ochii. Era ca un fulger, care-i arsese fiinţa. Un fulger de plăcere în potriva căruia nu putea lupta, nu vrea să lupte. Ii era aşa de bine în braţele aceluia, pe care-l iubea de mult în taină !

Soarele vărsa pe ei potopul lui de lumină fierbinte şi fânul mirosea. Unde de fericire pluteau în jurul celor îndrăgostiţi, jucau tainice, line, topindu-se în strălucirea, în liniştea câmpului parfumat...

Hangiţa se sculă repede, îşi aşează mai bine tulpanul pe cap şi plecă. I se părea atât de curat şi de albastru cerul, atât de aprins soarele, atât de luminos văzduhul !

Ah ! Era fără seamăn fericirea, ce-i înneca sufletul.

O sguduise, o fulgerase, o făcea să tremure, să plângă, să râdă ca o nebună. Ii venea să cază în genuchi şi să sărute cel mai mic firişor de iarbă, îi venea să deschiză braţele, spre a cuprinde în ele lumea întreagă...

Şase zile trecură ca şase clipe, iar sâmbătă seara hangiţa veni la fâneaţă cu căruţa, spre a încărca în ea câteva braţe de fân pentru a doua zi.

Soarele sfinţea şi pe Bărăgan începeau a se lăsa fâşii de lumină viorie. Flăcăul trase de câteva ori cu coasa şi tăie fân proaspăt, prin care se lămureau drăgaică şi sulfină. Puse apoi coasa în căruţă, potrivind ca tăişul ei să cadă afară, iar coporâia pe duşumele şi începu a căra fân. In curând umplu căruţa.

Amurgul înpânzea Bărăganul şi spre baltă se aprinse pe cer o stea luminoasă.

— Mergem ? — întrebă flăcăul.

Hangiţa nu răspunse deocamdată. Se uita înaintea ei, pe câmp şi părea că se gândeşte la ceva. Apoi începu a surâde :

— Suie-mă'n căruţă, Mitreo.

Cazacu o luă în braţe ca pe un copil, o învârti de vreo două ori şi o zvârli pe fânul din căruţă. Ea se cufundă în iarba parfumată şi îşi acoperi faţa cu mâinile !

— Te îmbată sulfina asta !

www.digibuc.ro

Iar el sări sprinten în gura căruței, puse mâna pe hățuri și întrebă:

— Unde să mân, stăpână?

— Unde vrei! — răspunse ea și se ghemui în iarbă, râzând pe înfundate.

Dar, după câteva clipe, ridică iar capul și zise:

— Ține la han!

Se înserase...

Inainte, la dreapta, la stânga, înapoia lor se vedeau focurile dela armane. Părea că un pârjol năpraznic cuprinsese Bărăganul. Uneori palele de foc se înălțau sus, amenințând cerul.

Hangița se ridicase în picioare și se sprijinea de spatele lui Cazacu, spre a putea privi.

Iar când căruța se apropia de han, ea se plecă pe deasupra flăcăului, și-i șopti:

— Arde Bărăganul, Cazacule!

Apoi îl sărută, desmierdător, pe obrazul drept...

III

Logofătul Stoian era băiat de hergheligiu.

După ce sfârșise patru clase primare în satul lui, tatăl său îl băgă slugă la un băcan din Călărași, dar el nu stătu nici două luni la stăpân, ci se întoarse acasă. O vară întreagă nu se deslipi de lângă Ion Hergheligiu. Gonea călare, până obosea, apoi se trântea în iarba înaltă, cu mâinile pe după cap, cu ochii pe jumătate închiși.

Iar într'o bună zi a plecat. Vreme de câteva luni de zile a umblat haimana cine știe pe unde. Și după ce s'a săturat de pribegie, a venit în satul lui s'a tocmit la curtea boierului la care slujea și tată-său.

Trei ani au trecut ca trei zile și flăcăul hergheligiului câștigă în acest timp deplina încredere a stăpânului.

Dar, într'o zi, se află că peste noapte pierise un cal. Toate întrebările, toate cercetările rămaseră zadarnice. La vreo două săptămâni mai pieriră doi cai, doi noateni din cei mai frumoși. Boierul aproape să-și piarză mințile de necaz. Făcu socoteala lui Ioan Hergheligiu și-l goni — după optsprezece ani de slujbă — cu cuvintele:

— Pleacă, porc bătrân!

Pe feciorul lui însă, pe Stoian, îl opri.

www.digibuc.ro

Nu trecu însă mult la mijloc şi alţi doi cai pieriră. Stăpânul hergheliei rămase fără glas câteva clipe la auzul acestei veşti. Chiemă apoi pe toţi argaţii din curte şi-i bătu cu funia udă. Mai pe sub seară, îi luă cu vorbă bună şi îi cinsti cu câte un rachiu.

A doua zi, iar le mai trase o toană bună de bătaie. Apoi stărui să i se dea un călăraş, îmbrăcat ţărăneşte, pe care îl ţinea prin curte, spre a-i raporta tot ce se petrece.

Nu i-a folosit mult nici vicleşugul acesta, căci la vreo două săptămâni pieriră patru cai într'o noapte.

In cele din urmă, boierul înţelese ce greşeală mare a facut, gonind pe Ion Hergheligiu care-l slujise cu credinţă atât amar de vreme şi într'o zi îl chiemă la curte:

— Bre Ioane, mi se fură caii pe-un cap. In tine mi-e toată nădejdea. Dacă-mi dai în mână pe hoţ, te dăruiesc şi eu cu o iapă cu mânz. Ce zici? Te legi?

— De, boierule! De legat, nu mă leg, pentrucă vorba Românului: cu hoţul să nu te pui. Dar să ştii că Ion Hergheligiu nu doarme.

Boierul îl bătu pe umeri:

— Bine, voinicule! Aşa mi te vreau!

...Vreme de câteva luni n'a mai pierit nici un cal. Dar Ion Hergheligiu umbla tot posomorît, căci vedea că nu mai vine prilejul să fie dăruit de stăpân cu o iapă cu mânz.

Intr'o noapte însă, tot a pus mâna pe hoţ. In noaptea aceea, Stoian se dusese în sat să aducă primenele pentru a doua zi şi Ion rămăsese singur. Când trecu ca la vre-un cias după cântatul de-al doilea al cocoşilor, un lătrat de câine îi isbi auzul. Hergheligiu se trase binişor lângă un cal şi se lipi de el. Lătratul de câine conteni deodată. Ieşi la marginea hergheliei şi se lungi pe pământ, privind înaintea lui. Apoi se târî până la cai: văzuse o umbră înaintând spre el. Strânse măciuca de corn în mână şi aşteptă... Un fâşiit uşor prin iarbă... Dar era atât de uşor, încât ai fi crezut că e o adiere de vânt. Câteva clipe nu mai auzi nimic. Dar când întoarse uşor capul spre stânga, o mogâldeaţă neagră se desluşi în întuneric. Hergheligiul se rupse, de unde era şi isbi cu măciuca. Cel lovit căzu mototol la pământ şi oftă:

— Mă mâncaşi fript, taică!

Herghelegiul rămase încremenit, cu gura căscată. Abia după câtva timp, îngenuchie lângă cel isbit şi întrebă încet:

— Tu eşti, Stoiene?

www.digibuc.ro

Dar nu primi nici un răspuns. Se pipăi la brâu şi scoase scăpărătorile. La lumina scânteilor, el desluşi chipul lui Stoian.

Intr'un târziu, auzi un oftat slab şi după aceea:

— Taică, să nu spui boierului.

A doua zi, boierul află chiar din gura lui Ion Hergheligiu că peste noapte nişte hoţi încercaseră să fure cai, dar el şi cu Stoian i-au simţit şi au pus mâna pe unul din ei. O măciucă hoţească a isbit pe Stoian drept în frunte, l-a culcat la pământ şi astfel hoţii au scăpat. La vreo două săptămâni boierul auzi iar că cercaseră hoţii încă odată, dar că n'au cutezat să se apropie de herghelie, pentrucă au auzit două focuri de puşcă.

Şi de atunci n'a mai pierit niciun cal din herghelia boierească, iar Ion, deşi n'a putut arăta pe hoţ, şi-a căpătat darul făgăduit.

Dar Stoian a rămas cu semnul de rană drept în mijlocul frunţii.

Când i-a venit rândul să fie luat la oaste, a stăruit să-l treacă la călăraşi. In trei ani de zile, s'a făcut vagmistru, iar după ce s'a liberat, s'a dus ca îngrijitor pe moşia comandantului de escadron, din care făcuse parte. Dar după un an plecă, luând cu el şi un cal pe care-l „mărită" repede-repede. Vreme de câţiva ani a schimbat apoi mai mulţi stăpâni, până se aciuă în cele din urmă la boierul Răsmiriţă, unde-i mergea bine.

Când şi când, mai încăleca pe câte un cal strein şi se pierdea cu el în depărtările Bărăganului. Avea de sigur tovarăşii lui, logofătul Stoian, căci calul „furgăsit" de el azi aici, era vândut în trei-patru zile la zece poşte depărtare.

Când a venit el pe moşia boierului Răsmiriţă, hanul dela Trei Movile era ţinut tot de Cristea Mocanu. Câtva timp s'au avut bine amândoi. Hangiul fusese vagmistru în regimentul 3 de artilerie din Brăila. Îşi povesteau unul altuia întâmplările hazlii din armată, se întrebau de semnale şi râdeau, când unul din ei nu-şi mai aducea aminte „adăpoiul" ori „stingerea cu rezervă".

Îi plăcea logofătului hanul dela Trei Movile, căci îl chiemau acolo ochii hangiţii. Dar, dela o vreme, hangiul băgă de seamă că logofătul îi calcă prea des pragul şi nu prea plăteşte.

Şi într'o zi, când logofătul era să plece, el îl apucă de piept, prefăcându-se că glumeşte:

— Dar datoria când mi-o plăteşti, vericule?

Logofătul se smuci şi se trase un pas îndărăt:

— Ce datorie?

www.digibuc.ro

Şi era atât venin în privirile lui, încât hangiul înţelese că a făcut şotia.

— Datoria pe băutură? — întrebă logofătul. Am să vând un cal şi să ţi-o plătesc.

Şi la câteva zile după aceasta, *Suru* hangiului pieri. Dar logofătul nu mai veni, să-şi plătească datoria.

Ci, într'o zi, pică la han, tocmai când nu era hangiul acolo şi ceru de băut. Iana îi dete. El bea şi vorbia. Vorbea fără şir: ba că lui i-ar plăcea să aibă o nevestică, aşa ca Iana, ba că hangiul e sanchiu, ba că a prins vite străine la păşune. Şi după ce bău câteva oale cu vin, începu a cânta... cântecul lui, pe care-l făcuse el cu un ţigan, la o nuntă. Şi deodată se opri din cântec şi sări în picioare.

— Iano!

Hangiţa răspunse înfiorată:

— Ce-i?

— Iano! — o strigă a doua oară logofatul.

Ea nu mai răspunse nimic şi Stoian crezu că poate îndrăzni mai mult.

— Să nu m'atingi! — răcni ea, galbenă de frică şi se dete îndărăt câţiva paşi.

Dar logofătul năvăli spre ea. Atunci hangiţa îl isbi furioasă cu pumnu'n faţă şi el se opri ca trăsnit, buimăcit de ruşine şi de furie. O clipă, două, fu gata să tabere pe ea. Dar se opri: se apropiau nişte care de han. El se dete lângă hangiţă, scrâşni din dinţi şi-i spuse:

— Te-aş putea ucide pe loc, năpârcă înveninată. Dar nu te ucid. Nici dator nu-ţi rămân.

Şi vreme de câteva luni n'a mai dat logofătul pe la han, deşi dragostea lui către hangiţă îl împingea în fiece zi într'acolo. Dar, dela un timp, nu mai putu răbda şi se abătu pe la han.

Atunci ceru hangiului chiria pe un an. Dar Mocanu n'avea bani de asvârlit şi l-a tot amânat până a pus mâna pe Mitrea Cazacu, cu sosirea căruia la han se începe această povestire.

Nu i-a trebuit mult logofătului, spre a vedea ce fel de „marfă" e acest Cazacu. Înfăţişarea lui de om viclean, răspunsurile în doi peri pe care îndrăznea să le dea cu atâta nepăsare, lui, logofătului, dovedeau că flăcăul acesta e plămădit din aluatul hoţilor.

Cel dintâiu gând ce trecu prin mintea logofătului, fu să se slujească de acest pui de hoţ, spre a se scăpa de hangiu. De aceea îl chiemă să hoţească amândoi. Dar n'au stat nici două săptămâni îm-

www.digibuc.ro

preună, căci nu se puteau înțelege. Logofătul vrea să „lucreze" repede și fără multă socoteală. Cazacu cerea viclenie. Cel dintâiu bea din zi în zi tot mai mult, se îmbăta repede și amenința atunci cu jaf și omor; cel de-al doilea era tainic și adânc, ca un puț de pe Bărăgan.

S'au depărtat deci, jurând că nu se vor vinde nici odată unul pe altul și Mitrea Cazacu se întoarse la han în noaptea aceea tristă de Noembrie, când hangița, singură în tot hanul, leșinase de frică.

In acest timp, patima logofătului pentru Iana hangița creștea, cum cresc apele primăvara.

Toate gândurile lui erau atrase de ea, cum sunt atrase firișoarele de pilitură de fier de către un magnet. Și, îngemânată cu aceasta patimă, creștea ura lui în potriva hangiului.

El ar fi dorit să auză într'o bună dimineață că hangiul a murit sau a fost ucis peste noapte și că Iana a rămas singură. Și din zi în zi, dorința vrășmașă de a se scăpa de Cristea Mocanu săpa tot mai adânc făgaș în sufletul lui. Glasuri necunoscute se ridicau în mintea lui, îndemnându-l la omor. Spre a se „întări", el se îmbăta în fiecare zi și pornea apoi călare pe câmp. I se părea că chipul hangiței plutește în nelămuritul depărtărilor mohorîte de toamnă și el gonea după ea, spre a o ajunge, spre a o arunca în șa și spre a fugi cu ea „în lume".

Mai apoi începu a pândi drumul hangiului, stând ascuns în porumburi cu pușca încărcată. Dar hangiul pleca acum foarte rar dela han.

In cele din urmă începu a da târcoale hanului noaptea. Hangiul trebuia surprins fie în han, fie când ieșea prin curte. O lovitură bună de cuțit și s'a sfârșit cu el. Dar nu se putea apropia de han nici la o svârlitură de băț, căci câinii îl simțeau. Și mai în totdeauna când se dădeau câinii, o detunătură de pușcă vestea pe logofăt că hanul e păzit. Dar, cu cât creșteau greutățile ce i se puneau în cale, cu atât mai mult se îndârjia logofătul.

In timp de trei săptămâni, izbuti să îmblânzească toți câinii. Cel mai greu pas era făcut. Putea acum să intre în curtea hanului, să asculte pe la fereastră, să se ascunză prin grajd.

Noaptea era întunecoasă și rece. O burâ subțire se cernea prin întuneric. Logofătul mergea greu, alunecând mai la fiecare pas. O

www.digibuc.ro

lumină mică însemna locul hanului în întuneric. El se apropie şi văzu că lumina e în cârciumă.

— Ori că are muşterii, ori că a adormit cu capul pe masă! — se gândi logofătul.

— Muşterii nu poate să aibă — urmă el a se gândi, pentrucă e târziu şi drumurile sunt rele. Va fi dormind şi atunci nu-mi mai scapă.

Veni până la uşă şi o cercă: era descuiată. El o crapă niţel şi se uită înauntru: hangiul dormea cu capul pe masă.

— E al meu de-acum! — şopti logofătul şi strânse prăselile cuţitului.

Dar nu intră deocamdată. Stătu afară în ploaia rece, cam cât ai trage o brazdă de plug şi ascultă cu cea mai mare băgare de seamă zgomotele nopţii. Nu se simţea nimic.

„Deschise binişor uşa şi se strecură înăuntru. Trebuia să ajungă până la hangiu, fără a-l deştepta dar trebuia mai întâiu să stingă lampa. Se apropie de ea, o stinse şi cârciuma se întunecă deodată ca un mormânt. Logofătul trase cuţitul şi stătu câteva clipe spre a-şi mai obicinui ochii cu întunericul şi spre a vedea de nu se deşteaptă hangiul. Acesta dormea însă înainte, fără a bănui că în curând cuţitul îl va adormi de veci.

Dintre cei dela han, numai Mitrea Cazacu simţise că logofătul Stoian îmblânzise câinii, dar nu spusese nimic. El cunoştea de multă vreme patima logofătului pentru aceea pe care o iubea şi el şi ori de câte ori găsea prilej, el aţâţa această dragoste nenorocită, ştiind că odată cu ea creştea şi ura logofătului împotriva hangiului.

— O femeie ca stăpâna ţi-ar trebui d-tale, logofete. Dar n'au unii noroc de femeie!

El îşi aducea aminte, de când umblau amândoi prin Bărăgan, că Stoian avea uneori porniri copilăreşti. Aşa, bunăoară, luând un franc într'o mână şi strângând amândouă mâinile, întrebă:

— In care mână-i francul?

Şi dacă Mitrea ghicea, el se bucura ca un copil. Alteori îl vedea cum biciuia din mers tufe de alior sau alte buruieni. Şi dacă s'ar fi apropiat atunci de logofăt, l-ar fi auzit şoptind:

— De-oi înnemeri deodată buruiana asta, mă scap de hangiu.

Cazacu ştia deci foarte bine ce gânduri au făcut pe logofat să îmblânzească dulăii care păzeau hanul şi nu s'ar fi mirat de loc sa

www.digibuc.ro

afle într'o bună dimineaţa că hangiul a fost ucis peste noapte. Mai mult încă: se întreba de ce tot întârzia logofătul?

...In seara aceea se trânti în paie, de vreme, în grajd şi adormi foarte repede. Se deşteptă peste câtva timp şi, fără multă şovăire, porni spre han. Visase că erau hoţi înăuntru şi acuma, deştept, lucrul nu i se părea cu neputinţă. Işi aducea aminte că hangiul, ca adesea ori, în vremea din urmă, adormise pe masă.

El se apropie deci de uşa din faţă a cârciumii şi o sgudui cu putere. Uşa era descuiată. Un fier roşu îi trecu prin inimă şi un gând îi fulgeră prin minte:

— Ne-au prădat hoţii.

O clipă-două ţinu uşa crăpată, neîndrăsnind să intre. Apoi intră. Dar atunci *cineva* se năpusti să iasă din prăvălie, îl izbi cu putere la o parte şi se şterse în întuneric ca o nălucă...

Logofătul Stoian fu prins chiar a doua zi şi adus de doi jandarmi la hanul dela Trei Movile, unde sosi pela ceasurile zece şi substitutul de procuror, însoţit de judecătorul de instrucţie. Aceştia chiemară la o parte pe hangiţa şi pe Cazacu şi-i descusură vreme de un cias.

Din spusele lor, urma că hangiul adormise de cu seară în prăvălie, cum obişnuia adesea ori dela un timp încoace şi că strigase odată: „săriţi, că mă omoară".

Când au alergat ei în prăvălie, hangiul îşi da sufletul. Doar atâta le-a şoptit: „m'a ucis nelegiuitul". Dar despre care nelegiuit a vorbit el, aceasta n'o puteau spune ei. Toate bănuielile lor cădeau asupra logofătului care umbla de mult după hangiţa, dar ei adăugau că n'ar putea jura pe sfânta cruce că el l-a ucis. Mitrea Cazacu mai spuse că el l-a simţit de vreo două ori noaptea, dând târcoale hanului, fără a fi lătrat de câini, ceeace însemna că el a îmblânzit câinii.

Oamenii stăpânirii porunciră să se aducă înăuntru logofătul.

Acesta era galben ca turta de ceară şi avea ochii turburi ca de nebun. In faţa lui, doi oameni ai dreptăţii, hangiţa şi cu Mitrea Cazacu îi astupau vederile. Cu fruntea încreţită, cu buzele puţin deschise, logofătul Stoian aştepta să fie întrebat.

— Cum te chiamă? — începu substitutul.

— Stoian Ion Herghelegiu — răspunse logofătul cu glas slab.

— Vino mai aproape şi vorbeşte mai tare.

Substitutul făcu un pas îndărăt şi logofătul se apropie de el. Buzele îi erau vinete ca plumbul şi gura era uscată.

www.digibuc.ro

— Vino mai aproape! — zise a doua oară substitutul.

In acelaşi timp, toţi câţi stăteau în faţa celui arestat, se traseră la o parte şi logofătul Stoian se pomeni deodată lângă cadavrul hangiului. Un fior neînţeles îl făcu să dârdâie din toate mădularele.

— Cine-i ăsta? — îl întrebă substitutul.

— Cristea Mocanu! — şopti logofătul.

— De ce l-ai ucis.

Logofătul sgâi nişte ochi de om speriat şi vru să raspundă, dar nu putu. I se legase limba'n gură.

— De ce l-ai ucis? — întrebă a doua oară substitutul.

— Nu l-am ucis eu! — îngână logofătul.

— De ce tremuri aşa?

— Mă prind frigurile!

— Dar ăsta ce-i? — întrebă substitutul, arătându-i cuţitul lui, al logofătului, plin de sânge.

Logofătul tăcu.

— Il cunoşti?

— Da!

— Al cui e?

— Al meu.

— Cu cuţitul ăsta ai ucis pe hangiu?

— Nu l-am ucis eu!

— *Il va nier jusqu'à la fin!* — zise judecătorul de instrucţie către substitut.

— *Attendez!* — răspunse acesta şi urmă:

— Ascultă logofete! Nu mai tăgădui, că va fi mai rău. Mai bine mărturiseşte-ne cum l-ai ucis.

— Nu l-am ucis eu!

— Bine! Va să zică nu vrei să mărturiseşti... Dar, ia spune dacă ţi-aduci aminte să fi ameninţat vreo dată pe hangiu.

— Nu mai ţiu minte, dar se poate să fi făcut aşa ceva, fiind beat.

Logofătul Stoian era mulţumit de chipul cum răspunsese. Işi ridică ochii în sus şi privirea lui întâlni pe aceea a lui Cazacu. Ochii logofătului întrebau:

— M'ai vândut?

Ochii lui Cazacu sclipeau ca doi tăciuni.

— Nu!

— Astă noapte ce-ai căutat aici? — întrebă substitutul, arătând cuţitul logofătului.

Acesta vru întâiu să tăgăduiască, dar la vederea cuţitului se zăpăci cu totul şi nu putu răspunde nimic.

www.digibuc.ro

— Da !... Adecă nu !

— Ai avut să spui ceva hangiului şi poate şi hangiţei, hai ?

Iana îşi plecă privirile în pământ, iar logofătul vedea unde vrea să-l ducă omul dreptăţei.

— Când ai venit la han astă noapte ?

— De vreme.

— Cam pe când ?

— Să tot fi fost ceasurile nouă.

— Şi ce-ai făcut ? Spune !

— Ce să fac ? Nimic.

Logofătul nu mai putea vorbi. Ceru un pahar cu apă, pe care-l bău pe nerăsuflate.

— Ai mai venit vreo dată noaptea la han ?

— Nu !

— Nici odată ?

— Nici odată !

— De ce ?

— Ce era să caut ?

— Dar câinii când i-ai îmblânzit ? Ziua ?

Logofătul tresări. I se părea că-l strânge un laţ de gât. El duse mâna la gât, ca spre a rupe laţul acela nevăzut, ce-i curma răsuflarea. Se uita la substitut, apoi la judecătorul de instrucţie, apoi la hangiţa şi apoi la Mitrea Cazacu. Şi parcă vedea scris în ochii lor :

„Ce mai umbli să mai scapi, logofete ? Nu vezi că eşti prins ?" El simţia cum se învârteşte locul sub el şi cum i se înfige în suflet, ca un fier roşu, întrebarea cea grea : de ce l-ai ucis ? Cu fie ce clipă întrebarea aceasta îi răsuna mai tare în auz şi el nu ştia dacă i-au mai repetat-o oamenii dreptăţii sau dacă i-o repetă mintea lui ameţită. Dar întrebarea aceasta nu trebuia să rămână fără răspuns... El răspunse deci, tare :

— Nu l-am ucis eu !

— Nu te-am întrebat eu asta. Te-am întrebat când ai îmblânzit câinii ?

Logofătul duse mâna la cap, ca un om care vrea să-şi aducă aminte de ceva. Apoi îşi ridică ochii spre substitut. Tot sângele îi pierise din faţă şi era îngrozitor de văzut. La un pas de el, în mâna substitutului era cuţitul. El se uită ţintă câteva clipe spre mâna, care-l ţinea. Apoi, ca şi cum i-ar fi fost teamă ca nu cumva privirea lui să fi lăsat prin aer vreo urmă pe care s'o găsească ochii substitutului,

www.digibuc.ro

el își pironi ochii în altă parte câteva clipe. Dar ochii omului stapânirii văzuseră destul de lămurit ce gând plutise în privirea dintâiu a logofătului.

— Hai spune cum l-ai ucis! — zise substitutul.

— Domnule procuror, — zise logofătul — doi ochi am. Să-mi plesnească aci, pe loc, dacă l-am ucis eu.

Și era atâta sbucnire de sinceritate în toată ființa logofatului, încât oamenii dreptății se priviră tăcuți câteva clipe și același gând le trecu prin minte: „mare canalie!"

Logofătul nu înțelese bine privirile ce și le aruncaseră cei doi oameni ai stăpânirii. El crezu că acele două priviri — și-au spus: „poate n'o fi el ucigașul" și zise:

— Ce-aș fi avut eu cu el, ca să-l omor!

— Era ceva! — răspunse substitutul.

— Ce? — întrebă repede logofătul.

— Era hangția!

Logofătul ameți. El își aminti că îndată ce au ajuns la han, cei doi oameni ai dreptății, au luat la o parte pe Mitrea Cazacu și pe hangița și i-au întrebat aproape un ceas de vreme. Așa dar ei știau că amenințase pe hangiu, știau că îmblânzise câinii, știau că venise în noaptea trecută la han și vedeau acum cuțitul lui plin de sângele hangiului. Știau tot, tot, tot.

Atunci pentru ce-l mai chinuiau așa? Și logofătul Stoian nu mai răspunse nimic.

Abia la judecată, după ce procurorul a înfierat cum s'a priceput mai bine pe acest „monstru", logofătul Stoian a spus următoarele:

„ Purtam de multă vreme Sâmbetele hangiului, căci îmi era dragă hangița și vream să mă scap de el. L-am pândit adeseori, dar nu l-am *găbuit* niciodată. Am început să vin noaptea la han, dar nu mă puteam apropia din pricina câinilor. Atunci m'am căznit vreo trei săptămâni și i-am îmblânzit. De aci în colo, veneam noaptea la han, ca la mine acasă și spionam pe hangiu.

Dela o vreme am băgat de seamă că luase obiceiul de a dormi cu capul pe masă, în prăvălie. In noaptea aceea, *când m'am dus să-l omor*, așa l-am găsit: dormind cu capul pe masă și cu o lampă mică lângă el.

Ușa dela prăvălie era descuiată, dar închisă. Am deschis-o încet și m'am strecurat înăuntru. M'am apropiat de hangiu binișor și am stins lampa. Apoi am stat câteva clipe, spre a-mi obișnui ochii cu întunericul și am scos cuțitul, spre a izbi. Dar în clipa aceea mi-a ful-

www.digibuc.ro

gerat prin minte că ar fi mai bine să încuiu ușa prăvăliei. Lăsai cuțitul pe colțul mesei, unde se afla hangiul și mă dusei, cât putui de încet, să încui ușa. Dar n'am apucat să ajung până la ea și auzii cum o zguduie cineva de-afară. Am înlemnit. Mă dădui după ușă și mă lipii de perete. Simții cum se deschide ușa și auzii cum intră cineva înăuntru. Atunci mă svârlii, de unde eram, dădui peste cineva, îl izbii cu putere la o parte și scăpai afară. Departe de han, când m'am oprit să mai răsuflu și să ascult, mi-am adus aminte că am lăsat cuțitul pe masă. Era să mă întorc, să-l iau, dar mi-a fost frică...

Atât vă pot spune eu... Mai mult nu știu nimic la sufletul meu.

Dar spusele acestea părură juraților o minciună ticluită în arest și logofătul Stoian fu condamnat la muncă silnică pe viață pentru omor cu premeditare.

IV

Încă o iarnă se lăsă pe Bărăgan. O iarnă tristă, fără zăpadă și moinoasă.

Smulse de vânt din pământ, tufe de tăvăluci se duceau învârtindu-se ca niște umbrele vechi, se opreau o clipă-două, cumpănindu-se și porniau iar, rostogolindu-se din ce în ce mai departe. Și altele alergau după ele, zburând câteva clipe prin fața pământului, ca niște pasări ciudate, care ar cerca să zboare și nu pot.

De multe ori se uitase Iana hangița la aceste buruieni cu care se joacă vânturile Bărăganului, dar nici odată nu-i păruse mai rău ca'n ziua aceea că nu-i și ea o buruiană ca ele, spre a o lua odată vântul și spre a o svârli departe de han, în lume.

N'apucaseră să treacă nici șase luni dela înmormântarea lui Mocanu și Cazacu și începuse a-i bate capul cu cununia. Și de oarece ea nu vrea să se mărite atât de repede, el o bruftuia mai în fiecare zi și o amenința că pleacă. Dar nici odată nu i-a zvârlit în față cuvinte mai grele ca în ziua aceea:

— Tu crezi că numai de dragul tău am rămas eu aici? Slavă Domnului: ca tine câte vreau!

Și ea a rămas împietrită în loc, cu ochii plini de lacrămi, cu inima strânsă de durere. Un val de mânie fierbinte o zgudui apoi: „așa dar ăsta e Cazacu?! Așa mă iubește el pe mine!... Dar de ce nu pleacă odată de pe capul meu? Să se ducă, învârtindu-se ca ciocârlia și să mă lase pe mine cu nevoile mele aci!"

www.digibuc.ro

Astfel își zicea ea în gândul ei, când Cazacu îi aruncase vorbele acelea crude, ce-i răniră inima. Dar când îl văzu plecând la Călărași să aducă niște marfă și când, după câtva timp, începu un viscol groaznic, inima ei se bătu cu putere, apoi se strânse de frica gândului să nu i se întâmple ceva pe drum.

Și nu i-a tihnit nimic în ziua aceea, până nu s'a întors.

El a sosit, când trecuse vreo două ceasuri din noapte și, după ce băgă caii 'n grajd, intră în prăvălie, tropăind din cisme, spre a și le scutura de zăpadă. Era vesel și mirosea cât de colo a băutură. Dădu să sărute pe Iana, dar aceasta se smuci din brațele lui:

— Ai adus marfă?

— Ași! Ce marfă? Unde-am putut să ajung până în Călărași? M'am întors dela jumătatea drumului și până mai adineaori am rătăcit.

El se uită țintă în ochii ei, ca spre a vedea de crede sau nu. Ea îl crezu dintru'ntâiu și vru să se apropie, dar se opri la un pas de el, trăsnită de mirosul greu de băutură:

— Ai rătăcit bine tu, pe unde-ai fost rătăcit!

El răspunse, tot cu ochii țintă la ea:

— Să chiorăsc, de-am băut mai mult de o litră de țuică la Ardeleanca.

Ardeleanca era o cârciumăreasă dintr'un cătun apropiat, o femeie vestită prinprejur prin frumusețea și curajul ei. Spunându-i că a dat pe la ea, credea că mai bagă un fier roșu prin inima Ianei. Ea se făcu însă că n'aude. Iar el își scoase surtucu 'mblănit, căscă de câteva ori cu sgomot și se trânti în pat.

Ea 'i așeză mai bine pernele sub cap, îi trase cismele din picioare și-l înveli cu grijă, apoi ieși, spre a închide prăvălia. Incuie ușa pe dinăuntru și se întoarse, să pornească în spre odae. Făcu vreo doi-trei pași și simți cum privirea ei era atrasă într'o parte a prăvăliei. Vru să meargă înainte, dar nu mai putu. *Trebuia* să se uite într'acolo. Se uită, dar nu prea văzu bine, căci prăvălia era luminată numai de lumina slabă ce venia pe geam dela lampa mică din odae. Se apropie deci și pipăi să vază ce e acel ceva negru ce se deslușea pe o masă. Dar în același timp i se păru că aude un vuet slab și-și simți mâna udă.

Rămase acolo încremenită, cu fălcile încleștate. Mâna ei atinse ceva jilav și cald. Ea aduse mâna în bătaia slabă a luminii și se uită la ea. Se uită la ea și nu înțelegea.

Numai după câteva clipe, înțelese că mâna ei părea pătată cu

www.digibuc.ro

sânge şi frica ei fu atât de grozavă, în cât era s'o înăbuşe. Ea deschise gura mare, ca spre a primi mai mult aer şi fugi ameţită în odae.

In noapeta aceea, a visat pe Cristea Mocanu. Părea că o mustră pentru dragostea ei cu Cazacu.

Şi toată iarna n'a mai avut hangiţa o noapte de somn liniştit. I se părea că'n şuerul Crivăţului se amestecau uneori vaiete prelungi care o făceau să se sbată în aşternut, ca un peşte pe uscat şi să nu dea ochii în gene decât prin revărsatul zorilor.

Zilele babelor au fost urâte, dar, la câteva zile după Mucenici, Bărăganul întinerise.

Primăvara suflase viaţă nouă celui mai mic firişor de iarbă şi 'nmuiase pământu'n miresme.

Odată cu venirea primăverei, Cazacu nu se mai astâmpăra de pe drumuri. Una-două: pleca.

Azi la Călăraşi, să cumpere marfă, mâine-poimâine în vre-un sat cu o afacere oarecare; peste alte două-trei zile cine mai ştie unde.

Băgase de seamă Iana hangiţă desele lui plecări dela han şi ghimpele bănuielii începuse a i se înfige din zi în zi mai cu putere în suflet...

...Dar, într'o noapte, ea sări speriată din pat, căci auzise sau i se păruse că a auzit tropot de cal şi se duse în prăvălie, unde dormea Cazacu. Acesta însă nu era nicăieri.

— O fi pe afară! — se gândi ea şi se dădu lângă fereastră spre a-l aştepta.

Şi cum sta aşa la fereastră, zări în curte un om călare şi auzi tropotul de cal, ce o sculase din somn. Inghieţă de frică. Numai inima-i pocnea cu putere în coşul pieptului. Calul nu vrea să pornească din loc şi călăreţul era foarte necăjit: îi dădea pinteni, îi sumuţa, îl mângâia pe coamă şi-l bătea cu codiriştea biciului în cap. Iana se căsni să vadă calul şi în clipa aceea, ca la o comandă, luna se arătă într'o spărtură de nor şi lumină deodată şi cal şi călăreţ. Era Mitrea Cazacu.

Acesta, văzând că iese luna din nor, mormăi ceva, mai dădu odată pinteni calului, ieşi din curte şi se pierdu în noapte.

Iar Iana rămase multă vreme la fereastră, chinuită de aceiaşi întrebare grea: unde s'o fi dus?

Şi prin mintea ei trecu un gând amar: s'a apucat de hoţit!

El se sculă târziu a doua zi şi până la prânz nu vorbi nimic. Visase un vis urât, a cărui amintire puternică îi tăia orice chef. Se facea că Iana şedea lângă o tufă de sulfină şi îl chiema la ea. El se

www.digibuc.ro

duse şi vru să dea o ramură de sulfină la o parte. Dar lugerul de sulfină i se prinse de deget, i se încolăci pe braţ, îi cuprinse tot trupul, îngroşindu-se ca o frânghie de rufe, aci ca un odgon, aci ca un lanţ. El se încordă spre a scăpa de strânsoarea aceea grozavă, dar nu isbuti.

Şi parcă abia acum băga el de seamă că ceea ce-l strângea aşa, ceea ce-i apăsa pieptul, ceea ce-i curma răsuflarea era un şarpe uriaş, care se prefăcuse, spre a-l amăgi, într'o crenguţă de sulfină. Dar se făcea că acest şarpe avea chip de om, chip de femeie... chiar faţa Ianei... Şarpele îl muşcă drept de inimă şi el, de frică şi de durere, s'a deşteptat. Acesta era visul a cărui amintire îl chinuia şi acuma şi pe care el, se necăjea în zadar să-l tâlmăcească.

Şi toată ziua aceea, nu schimbă nici zece vorbe cu hangiţa. Dar, când sta soarele să scapete, el veni lângă ea, în faţa hanului, se aşeză pe laviţă şi căzu pe gânduri. Bărăganul sărbătorea luna florilor, în cântări minunate. Lumea micilor cântăreţi de tot felul, făcea o orchestră imensă, în ale căreĭ sunete se auzea din când în când, nota de contrabas pe care o svârlea vre-un bondar în sborul lui, pe înserate.

Într'un târziu, Iana rupse tăcerea:

— Ai auzit tu ceva ast'noapte?

Cazacul tresări:

— Ce s'aud?

— Mi s'a părut, ori am visat că ne calcă hoţii. Părea că vrea să ne fure caii.

Şi în gândul ei se întreba: ce are să răspundă el?

Cazacu, începu a râde:

— Temere de muiere fricoasă! Eu de ce n'am auzit nimic? N'am dormit toată noaptea în prăvălie?

Ea se uită bine la el şi băgă de seamă, că nu se turbură de loc. Rânjia foarte liniştit şi ea se înfioră până în adâncul sufletului de atâta viclenie şi gândi: „n'ai dormit în prăvălie, ticălosule, dar voiu afla eu pe unde-ţi pierzi tu nopţile".

...Şi la vre-o două săptămâni a aflat: Cazacu petrecea cu Ardeleanca. Ştirea asta a săgetat-o prin inimă şi nu i-a mai lăsat un ceas de odihnă.

Trei nopţi dearândul l-a pândit şi a patra l-a simţit, când a plecat. Ea scrâşni din dinţi şi începu a-şi rupe cămaşa de pe ea, apoi isbucni în plâns cu sughiţuri...

Într'un târziu, încuie hanul şi ieşi în curte. Se uită pe cer, îşi făcu

www.digibuc.ro

cruce și porni. O luase deadreptul peste câmp și se oprea din când în când, să asculte. Câinii se țineau după ea și hangița îi gonea cu bolovani. Stelele surâdeau pământului adormit. Ea ridică pumnul și amenință tăriile cerești.

Apoi își făcu cruce și-și scuipă în sân:

— Doamne, iartă-mă, parc'aș fi nebună!

După vre-un ceas de umblet, zări cârciuma Ardelencei și se opri dintr'odată. Câinii o simțiră însă, și năvăliră spre ea. Unul o încolți de piciorul drept. Ea se plecă, luă un bulgăre și svârli în ei, apoi începu a se târî de-a bușile până ajunse la gardul de nuiele din care rupse un băț, spre a se apăra. Dar, în același timp, o fereastră se deschise și o voce de femeie se auzi:

— Cine-i acolo?

Ea nu răspunse nimic, ci se lipi broască la pământ, pe când câinii nu mai conteneau din lătrat. Când să gândea că la câțiva pași de ea, acela pe care-l iubea era în brațele alteia, o apuca o atât de adâncă sfârșeală dela inimă, încât îi venea să se lase acolo, sfâșiată de câini. Apoi o mânie, o furie de fiară turbată o sgudui și atunci, Iana ar fi dorit să cuprindă cu amândouă mâinile gâtul Ardelencei, spre a-l răsuci fără pic de milă.

O pușcă bubui pe neașteptate, și ea auzi sfârâindu-i alicele pe deasupra capului. Și nu mult după aceea Ardeleanca veni la ea.

— Care ești aci, mă?

— Eu! — șopti Iana.

— Iana, hangița dela Trei Movile.

Ardeleanca se dădu mai aproape de ea și i se uită în ochi.

— Ce cauți?

— Cazacu nu-i aici?

— Care Cazacu?

— *Baiatu*'-ăla al meu.

— Nu-l cunosc! — răspunse Ardeleanca.

Ochii hangiței se umplură de lacrămi și ea era cât p'aci să cază în genunchi înaintea aceleia pe care, cu câteva minute mai înnainte, ar fi vrut s'o sugrume. Dar, în acelaș timp, o voce de om strigă dinspre cârciumă:

— Cine-i acolo, puico?

Era vocea lui Cazacu și Iana se îndreptă deodată.

— Vezi că mă minți, târfă?

Cealaltă își puse mâna dreaptă în șold și răspunse:

— E la mine fă, e la mine! Mai vrei ceva, cotoroanțo.

www.digibuc.ro

Dar n'apucă să sfârşească şi ochii ei văzură scăpărări înaintea lor. Hangiţa o isbise cu sete drept în ochi şi acum fugea de mânca pământul. Ardeleanca ochi după ea şi trase, dar arma nu luă foc şi Iana se şterse în întuneric.

A doua zi, hangiţa era în Călăraşi. Când veni procurorul la tribunal, ea ceru voe să se ducă la el şi cum intră în odaia lui, căzu în genunchi. Procurorul crezu la început că are afface cu vreo nebună şi vru să sune. Dar ea-l opri.

— Domnule *pricuror!* Numai Dv. să auziţi cele ce am eu de spus.

— Ce ai femeie ? Scoală-te şi vorbeşte !

Ea se ridică încet, galbenă, stinsă la faţă de neodihnă şi de mâhnire şi, cu glas tremurând, luptând să nu plângă, începu :

— Domnule *pricuror!* Eu sunt Iana, hangiţa dela Trei Movile. Bărbatul meu a fost ucis acum un an de mine şi de Mitrea Cazacu, argatul nostru.

Uite cum s'a întâmplat :

Mă dădusem în dragoste cu acest Mitrea Cazacu şi vream să ne scăpăm de răposatul. Dar, ori cum am fi făcut noi, tot am fi fost prinşi. Mare ne-a fost dar bucuria, când Mitrea a plănuit astfel : eu să puiu în cafeaua pe care-o bea din când în când bietul bărbatu-meu, ceva care să-l adoarmă şi dacă îl va apuca somnu'n prăvălie, să-l lăsăm acolo, ca şi cum ar fi aţipit.

— Cine ştie ! — zicea Cazacu — poate dă într'o noapte nişte hoţi peste el şi-i fac de petrecanie!

Acuma ştiu că el simţise noaptea pe logofăt, dând târcoale hanului.

Am făcut aşa, precum m'a învăţat el şi bărbatu-meu adormea adese-ori cu capul pe-o masă în prăvălie.

In noaptea când a fost ucis, mă furase somnul de cu seara şi mă deştept în vaietele răposatului : „nu mă omorî, Cazacule !" Când ajunsei la fereastră şi mă uitai în prăvălie, văzui pe Cazacu dând încă odată în bărbatu-meu. Şi atunci nu m'am mai putut ţine pe picioare şi am căzut ca un buştean pe duşumele.

Când m'am deşteptat, Cazacu era lângă mine.

— Ai văzut ? — mă întrebă el.

— Ce să văd ? — răspunsei eu.

— N'ai văzut nimic ?

— Nu !

— Nici n'ai auzit nimic ?

www.digibuc.ro

— Nu!

El ridică deasupra mea cuțitul și zise:

— Ne-am scăpat de *el*. L-am ucis. Dar dacă te-o mușca șarpele de inimă să scapi vreo vorbă, te fac pastramă.

Și până la ziuă m'a învățat cum să răspund la întrebări, cum să izbucnesc în bocete după bărbatul meu, când oi simți că mă încurc în răspunsuri.

Ați osândit pe logofătul Stoian, dar adevărații ucigași suntem noi, dom'le *pricuror*. Eu am venit să mă predau singurică.

Trimite-ți și după nelegiuitul de Cazacu.

Procurorul o ascultă liniștit până la sfârșit, apoi o întrebă:

— Și ce te-a făcut, femeie, să vii să te predai?

— Bărbatul meu, domnule. Mi s'arată mai în fiecare noapte și clatină din cap la mine: „tu m'ai ucis spurcat-o!".

Ea nu spusese tot adevărul, dar procurorul o crezu, o opri și luă afacerea pe mână. Ceru dosarul acelei crime și ceti încă odată declarațiunile martorilor și pe ale logofătului. Și alăturând declarațiunile acestuia de cele ce auzise din gura hangiței, procurorul se izbi cu palma peste frunte și zise: „așa e!"

Adevărul i se înfățișă într'o lumină orbitoare: logofătul venise să ucidă pe hangiu; dar tocmai când să încuie pe dinăuntru ușa prăvăliei, simte cum o zguduie cineva de-afară și cum o deschide. Ce era de făcut? Nu putea să se lase prins astfel. Când îi vine bine, o rupe la fugă, uitând cuțitul pe masă și isbind în fugă pe Cazacu. Acesta, intră înăuntru, aprinse lampa și văzu pe hangiu dormind și cuțitul logofătului pe masă. Făptuește omorul, se curăță, se spală bine, dă sfatul hangiței cum să răspundă, apoi se culcă și trage un somn până la ziuă, când deschid hanul și dau cu ochii de cel ucis. Ea începu să-l bocească, el alergă să dea de știre la primărie și lucrurile merg strună: logofătul e condamnat.

Astfel se gândea procurorul și o întrebare amară se ridica acum în mintea lui:

— De ce n'am putut descoperi dela început pe făptuitori?

Și rămase multă vreme pe gânduri. Apoi porunci să fie arestat Cazacu.

Dar acesta, cum auzi că l-a căutat Iana pe la Ardeleanca și cum află ce și-au spus cele două femei, o și luă spre han, chinuit de o neliniștitoare presimțire. Ajunse la han, și-l găsi încuiat. Bătu într'un geam și strigă încet, apoi din ce în ce mai tare: „Iano! Iano!" Dar nu primi nici un răspuns și bănuiala ce i se ridicase în suflet,

www.digibuc.ro

se întări. Se așeză pe prispă, își cuprinse capu'n palme și rămase acolo multă vreme. Apoi se sculă și sparse geamul, îndoi fiarele cu toporul, scotoci prin tejghea și prin lăzi, luă toți banii ce-i găsi și plecă. Dintru'ntâiu, vru s'o ia în spre baltă, dar după câțiva pași se opri și se gândi: „de ce nu m'aș duce eu la București?"

Jandarmii sosiră prea târziu, a doua zi, la han. Hanul era pustiu și un câine urla.

Dar, după trei săptămâni, Cazacu fu prins în București și trimis cu un jandarm la Călărași. Pe drum însă, pe când jandarmul se depărtase spre a-și aprinde o țigare, Mitrea Cazacu svâcni în sus, ieși afară pe ușa deschisă, se asvârli cu capu'n jos pe linie și rămase mort pe loc...

C. SANDU-ALDEA

„Pe drumul Bărăganului"
(„Ed. Cartea Românească")

www.digibuc.ro

RÂSUL

Gângu râdea în întunerec.

Trenul trecu vuind peste podul alb și sălciile de dedesubt se frământară ca smulse de furtună. O clipă, dincolo de parapet, jos, în apa molcomă și neagră, reflexul luminilor săgetă o sârmă de foc ; acum scăpat în larg, între taluzurile cu salcâmi, expresul fugia străpungând noaptea cu trei ochi înroșiți, cari se închideau tot mai îndepărtat, în câmpurile de păcură.

Rezemat de stâlpul de fier, cu mâna la gură, Gângu gușatul râse încă mult timp în întunerec.

Când ultimul răsunet al roților muri în depărtări, undeva aproape, clopotul unui canton tângui trei bătăi întristate. Gângu știa acum că nu mai are ce aștepta. Veselia i se șterse. Coborî posomorît la bordei.

Jos lumina nu era stinsă... Se înălță în vârful picioarelor, să privească înăuntru, prin fereastra cu geamurile turburi. La vatră, moșneagul își cerceta uneltele de pescuit. Cu un capăt de sfoară dregea ceva. Sub mustățile stufoase, buzele se mișcau monoton. Poate moșneagul vorbia singur. Poate cânta. Gângu gușatul nu știuse niciodată să facă deosebire.

Așa, cu fruntea lipită de sticlă, rămase privind îndelung. In întunerec, flacăra înnecată de fum a opaițului abia tremura un sâmbure de lumină cețoasă. Moșneagul prindea cu un ac de fier ochiurile de sfoară rupte, le încerca tăria după fiecare împunsătură ; pe perete și în tavan umbra uriașă, plecată deasupra omului, repeta

www.digibuc.ro

mișcările, tăcută și misterioasă. In sufletul gușatului se făcu bucurie și temere. Se miră că singur, moșneagul nu trântește și nu înjură. Acolo, cu spatele încovoiat, cu mâinile uscate și păroase alergând îndemânatic deasupra plasei de sfoară, în tovărășia umbrei care nu încăpea în bordeiul prea strâmt, moșneagul părea alt om. Mai bun și mai puțin dușmănos. Și gușatul ar fi vrut cu un râs să-și spună mulțumirea. Dar omul dinăuntru ridică neașteptat ochii spre fereastră și cercetă întunerecul bănuitor. Gângu se trase cu spaimă la o parte. Mâniile moșneagului se întețeau tot mai aprigi dela o vreme.

Și gușatul nu mai înțelegea de mult, ce-i e și ce nu-i este îngăduit...

* * *

In mlaja de pe prunduri, o pasăre de noapte fluieră deodată un viers. Cântecul cristalin desmiardă noaptea; freamătul sălciilor se potoli s'asculte. Gângu gușatul ridică un deget și râse. Dar o bucată de mal se prăbuși undeva. Pasărea, speriată, tăcu. Imprejur nu mai fu din nou decât întunerec, clipotitul valurilor în țărmurile de lut și tăcerea de spaimă, din besna câmpurilor.

Gângu își împături sumanul pe prispă, se răsuci de câteva ori și se cuibări să adoarmă. Câinele îl simți de departe. Se repezi bucuros ca în fiecare noapte, îi puse labele pe piept, clătinând coada scurtă. Gângu îi strânse capul lângă gușa lucioasă, îl netezi pe ochi și gemu de mulțumire. Apoi câinele își încolăci trupul cald la picioare, O floare de salcâm se scutură de sus și gâdilă obrazul gușatului. El râse. Dar nu atinse floarea cu mâna. O lăsă așa, tremurând pe pleoape, ca mângâierea unui deget prietenos. Și în visurile nehotărîte, râsul lui Gângu și scâncetul câinelui prin somn, se întovărășiră îndelung în noapte.

Târziu, pasărea din prunduri fluieră iarăși. Gușatul n'o mai auzia acum. Iar vântul îi fură apoi și floarea albă de pe pleoape...

* * *

Printre spinii câmpului, Gângu mergea alături cu câinele. Pământul era sătul de ploi: din iarba măruntă, apa țâșnia sub apăsarea fiecărui pas. Departe, se vedea o turmă albă. Ar fi vrut să ajungă acolo. Când se oprea, să asculte, Gângu, cu gura chinuită de râs, câinele cu urechile ciulite: — sunetul tălăngilor străbătea stins ca o ademenire din altă lume. Dar gușatul nu îndrăsnise niciodată

www.digibuc.ro

să se îndepărteze de lângă podul cu sălcii. Nici nu știa să-și închipuie ce poate fi dincolo, departe.

Lumea se sfârșia pentru el, în șesul acela pustiu, acolo unde se închidea și orizontul rotund. Nu erau sate, nici culmi. Nu se zăriau drumuri. O cumpănă de fântână părăsită ridica gâtul spre cer, în fund, acolo unde bolta se împreuna cu pământul. Nimeni nu o mai clintise vreodată. Deacolo Gângu știa că răsare soarele, dincolo știa că apune. De unde isvorau trenurile încete de marfă ce abia se târau dealungul șinelor, de unde țâșniau expresurile vertiginoase, unde călătoreau drezinele ronțăind depărtarea ca niște gândaci enormi, ce putea fi dincolo de ultimul canton cu acoperișul roșu, — nu-și făcea decât o închipuire turbure.

De unde venise el singur, nu-și putea deslușì în amintire. Se trezise în bordeiul de lângă apă, la picioarele de piatră ale podului, poate de zece ani, poate de mai mult. El nu știa să numere, cum nu știa să vorbească. Râsul însemna pentru el bucurie, mulțumire, plăcere; un râs înnăbușit, fără hohote, mai mult o chinuire a buzelor. Pentru durere și spaimă nu cunoștea decât un mormăit, care sfârșia în salturile gușei ca un gârâit de pasăre înfricoșată.

Turma îl chema departe. Clopotul adância tăcerea câmpurilor. Câinele o luă la goană, cu nările lărgite... Dar Gângu privi în urmă. Il cuprinse teama. Se întoarse printre spinii șesului, cu capul plecat, retezând din mers cu nuiaua, vârful fraged al ierburilor.

* * *

In apă, până la brâu, moșneagul așeza năvoadele. De sus, de pe mal, Gângu privia pentru a suta oară, fără să înțeleagă deplin. Știa că mâine, moșneagul are să tragă plasele încărcate de pești argintii, are să-i răstoarne în iarba, unde își sbat solzii în lumina soarelui, până când se astâmpără cu ochii stinși și cu gurile căscate rotund după aer. Dar vrăjitoria aceasta nu o putea pricepe. Tainica putere a moșneagului stăpân pe ape și pe vietățile ascunse în adâncuri, îl înspăimânta mai mult decât pumnii cari îl isbeau în fiecare zi.

Omul din apă legă între pietre cele din urmă ochiuri de sfoară și ieși la țărm, frecându-și mulțumit mâinile ude. Treburile îi mergeau bine în acest an. Sacul era plin de făină; pe poliță, deasupra vetrei, se înșirau pacurile de tutun pentru câteva luni, iar peștii cădeau orbi de un timp încoace. Se îmbrăcă fluierând, pe urmă răsuci o țigară. Prinzând de veste la ochii lacomi ai gușatului, îi întinse punga de piele:

www.digibuc.ro

— Na, poghidanie !

Gângu râse întâiu cu teamă. Intinse mâna fricos, bănuind o glumă răutăcioasă... Dar foaia subțire plesni între degetele lui aspre. Moșneagul se încruntă, își trase punga cu tutun îndărăt și Gângu rămase fără țigare.

Târziu, mâhnirea i-o alungă o mreană care se juca deasupra valurilor, dincolo, sub sălciile de sub celalalt țărm, unde apele adânci și verzui păreau neclintite.

* * *

De amândouă părțile podului, la depărtări egale, între doua șiraguri de salcâmi, erau două cantoane, cu pereții albi, cu acoperișurile roșii, identice ca două jucării de carton. Gângu știa că la cantonul deaci e un om bălan, cu glasul moale ; iar de cealaltă parte un paznic răstit și aspru ca și moșneagul. Astfel, în acel șes pustiu, unde nu văzuse în fiecare zi, deaproape, decât trei bărbați și un câine ; învățase că lumea se împarte în oameni buni și alții, dușmănoși. Iar cumințenia lui puțină îl apropiase mai mult de câinele alb, bătrân acuma și aproape surd, care niciodată nu-l mâhnise și căruia oamenii nu-i dăruiseră măcar un nume.

Intr'o dimineață, un expres s'a oprit brusc înaintea podului alb.

Inspăimântat dela locul lui de lângă stâlp, Gângu măsură cu ochii ascunzișurile, căutând cel mai adăpostit ungher, unde să fugă. Intâmplarea era atât de departe de tot ce-i văzură ochii până atunci, încât presimți începutul unor întâmplări pline de primejdii necunoscute. O clipă apoi, închise pleoapele să alunge această vedenie imposibilă. Când le redeschise iar, vagoanele erau la locul lor, nemișcate în bătaia soarelui; la ferestre călătorii se îngrămădeau vorbind tare, întrebând, glumind și aprinzându-și țigările. Gângu se apropie cu sfială. Niciodată nu văzuse un tren decât gonind. Cu mâna fricoasă, pipăi mânerele de alamă în care jucau razele, butonii nichelați, treptele de fier.

Un glas de femeie rosti deasupra capului ceva, într'un graiu necunoscut, dar dulce, cum nu mai auzise. Gângu ridică ochii. Ii coborî îndată orbiți de-o minune luminoasă. La fereastră, o femeie cu părul de aur, cu ochii ca florile albastre ale câmpului, cu buzele umede și cu pieptul rotund, rezemată de bara de alamă, îl privia cu milă și groază :

— O ! le pauv' idiot !...

www.digibuc.ro

Avea fața atât de albă, sprâncenile atât de subțire încondeiate, genele atât de lungi umbriau ochii albaștri, bluza era atât de imaterială pe umerii mici și voalul trandafiriu înconjura această minune, cu o spumă atât de străvezie de lumină, încât Gângu ar fi voit să îngenunche și să-i sărute haina. Dar nu știu decât să râdă. Cu mâna la gură, săltându-și gușa lucioasă, hohoti înnăbușit, scoțând din gâtlej sunete cartilaginoase.

Femeia întoarse spatele desgustată. Apoi mila birui. Scotoci în sacul de piele și aruncă jos în iarbă, un ban galben. Gușatul se repezi, îl ridică și-l ascunse lacom în gură. Mașina fluieră, trenul urni din loc, în câteva clipe Gângu nu mai văzu, departe, decât spuma trandafirie a voalului, fluturând la fereastră deasupra câmpurilor, mai goale acum și mai posomorîte.

* * *

Când soarele coboară spre asfințit, șesul pustiu se umple de larmă. In ierburi sfârâitul uscat al lăcustelor se înviorează, în sălciile de sub țărm păsările își încearcă glasul, deasupra apelor săgetează lăstunii cu țipete ascuțite și țânțari cu aripele metalice joacă spre soare-apune cu acele pline de venin. Toată câmpia murmură.

Atunci Gângu se așează pe malul înalt, cu picioarele spânzurate deasupra apelor și așteaptă să vină noaptea. Ca un uriaș ban retezat, soarele se înfige în dunga neagră și dreaptă a orizontului, acolo, unde nu se văd nici dealuri, nici codri. Departe, în capătul liniilor, sclipesc lumini tremurătoare ; poate semnalele unei gări, poate numai licărirea stelelor. Apoi noaptea coboară brusc. Râul se întunecă. Dincolo cântul privighetorii picură lin.

Câinele, așezat pe labele dinainte, privește cu ochii sticloși ascesiunea lunii. Nu se mișcă, e încremenit. Pe nesimțite se ridică, clănțăne dinții albi și cu gâtul întins începe să urle. Gușatul se cutremură. Alături nu mai e câinele prietenos ce-i pune în fiecare seară labele pe piept. E o fiară străină și misterioasă. Urletul umple noaptea. Pasărea a tăcut înfricoșată. De departe, din adâncul câmpurilor, ecoul răspunde cu un alt urlet...

Gângu își ascunde capul în pământ, cu unghiile înfipte în iarbă. Intunerecul s'a umplut cu vedenii de spaimă. Aude pași. Câmpurile au înviat. Mâini nevăzute îi sugrumă răsuflarea. Atunci, cu gura în țărână, începe să urle și el. Glasurile lor se întovărășesc, se întrec unul pe altul, se împletesc într'o psalmodie de început de lume... Târ-

www.digibuc.ro

ziu, un nor negru șterge luna, în gâtlejul câinelui urletul slabește ca o furtună care se îndepărtează. S'ar părea că un duh necurat se furișează tiptil, alungat din trupul alb. Și supus, tremurând, câinele se gudură, cerând iertare. Gângu îl strânge la piept, își strâmbă gura într'un râs de împăcare. S'au regăsit. Cuminți stau pe mal, ascultă fâșâitul abia simțit al apelor, privesc la stelele căzute în adâncurile negre.

Gușatul își pipăie în fundul cingătorii banul galben, o mulțumire nehotărîtă îi svâcnește sângele mai repede spre inimă, și gângav vorbește șoptit cu câinele.

* * *

Drezina fuge din ce în ce mai repede, străbate locuri necunoscute, trece peste podețe înguste pe lângă cantoane, de a căror ființă n'a bănuit până acum. Șinele se lungesc în urmă ca doi șerpi nesfârșiți. Gângu se ține cu mâinile încleștate de scândură, și în sufletul lui bucuria și teama se amestecă turburătoare.

Nu știe unde merge, nici de ce l-a luat moșneagul cu dânsul. De cu noapte i-a dat schimburi albe, a închis ușa cu lacătul ruginit, câinele a fugit o bucată de drum după ei, apoi s'a întors să se culce deacurmezișul pragului. La cantonul de dincolo de pod, doi oameni necunoscuți le-au făcut loc în drezină, acum stau alături cu moșneagul în față, împing de mânerul de fier, vorbesc și râd ; și el privește în urmă, inima bate să i se rupă, pământul se învârtește jos sub roți, soarele îl arde în creștet, mâinile înțepenite cu unghiile în lemn, îl dor, și râsul de bucuria acestei goane amețitoare îi moare în gâtlej...

Apoi deodată toate i se turbură în minte. Au ajuns lângă o casă mare, trenurile înșirate de o parte și de altă stau gata să plece, mașini pufnesc valuri de fum negru, oamenii aleargă strigând, fluierând, ghiontindu-se ; nu-și dă seama când au coborît, înspăimântat, se agață de sumanul moșneagului, care-l târâie printre lume, pe sub un pod de sticlă, afară.

Acolo, alte minuni nevăzute îl amețesc. Case lipite una de alta se 'nalță până la cerul fumegos, căruțe aleargă din toate părțile, duruind pe pietrele vinete, altele fără cai abia ating pământul, fără vuiet un om pe două roate fuge spre dânsul sunând dintr'un clopoțel. Gângu înfricoșat se trage lângă un zid. Nu se desmeticește încă, și o casă pe roate plină de oameni vine să-l calce, mugind pe la spate. Răcnește și se lipește de un grilaj de fier. Moșneagul sudue și blestemă. Undeva se aude o muzică minunată, femei străbat ușor

www.digibuc.ro

ca vedeniile îngrămădeala aceasta fără astâmpăr. Gângu vede în fiecare pe aceea care i-a aruncat banul, toate îi joacă înaintea ochilor într'un val roşu, huetul îi sparge urechile şi moşneagul îl târâie mai departe printre case, în forfota de trăsuri, fără să se teamă şi fără sa-i pese de hărmălaia asta fără istov.

Abia pe-o uliţă mai potolită începe să răsufle. Oameni cu bărbi sure îl strigă pe moşneag cu glas plângător, din uşile dughenilor unde spânzura bucaţi de piele cu miros acru. Moşneagul se opreşte, pipăie marfa, se tocmeşte cu jupânii. Gângu nu înţelege, priveşte, şi când negustorul îl întrebă şi pe el ceva, rânjeşte, săltându-şi gura aşa de înspăimântătoare, încât ovreiul sare speriat într'o parte... Dar moşneagul şi-a umplut traista şi se întoarce din nou în furnicarul cel mare de lume, puhoind între zidurile caselor ca o turbure apă. Acum merg încet, căscând gura la ferestrele încărcate cu podoabe strălucitoare. Gângu nu se mai teme, a înţeles că acolo, pe lângă pereţi, nu se suie nici una din maşinile diavolului.

Un copil sbiară de mâna unei femei, femeia îl ia în braţe şi-l întinde spre guşat:

— Te dau la caua!

Gângu râde şi copilul încremeneşte de frică, cu ţipătul înnăbuşit pe buzele vinete.

Deodată apoi, lumini albăstrii încep să se aprindă la geamuri, învăluesc oraşul într'un abur străveziu, amândoi se opresc multă vreme în faţa unui restaurant, unde cântă lăutarii afară. Moşneagul lasă traista jos, răsuceşte o ţigare, se reazimă de un pervaz de alamă şi ascultă cântecele de lume, care de mult nu i-au mai încălzit sufletul în pustietatea lui. Dar Gângu are ochii în altă parte.

Lângă el s'a oprit o maşină cu roatele de gumă şi cu geamuri de cleştar, deacolo a coborât o fetiţă cu părul auriu şi o femeie cu haina de spumă. O recunoaşte. E vedenia care i-a vorbit cu un glas atât de milostiv din tren, în dimineaţa aceea, şi i-a dăruit banul galben, pe care-l ascunde şi acum în şerpar. Gângu nu ştie cum să-şi arate bucuria, mugeşte şi râde, gâlgâindu-şi glasul în guşa ce se svârcoleşte aşa de hidos pe cămaşa albă, încât trecătorii se opresc roată, să vadă mai deaproape această dihanie nemaivăzută. O babă mărunţă îşi mută coşul sub mâna stângă, şi îşi face cruce repede-repede, ca la arătarea necuratului. Femeia cu haina de spumă însă s'a întors şi ea, o clipă s'a oprit nehotărîtă, apoi îşi aminteşte de dimineaţa aceea când revenia din ţinuturi îndepărtate şi pline de soare, cu sufletul vindecat de o adânc scormonită rană; îşi aminteşte

www.digibuc.ro

bucuria lină cu care regăsia șesurile ce-i apăruseră la plecare atât de cenușii și jalnice, prin perdeaua de lacrămi; își amintește cele câteva clipe oprite la capătul unui pod alb, în mijlocul unui câmp pustiu, de unde apăruse deodată omul acela fioros și sălbatec, cu ochii bulbucați, cu mâinile lungi dincolo de genunchi, cu țepi roșcați în barbă și cu rânjetul care o desgustase ca o profanare adusă dimineții aceleia plină de soare. I-a fost milă atunci, a fost mai tare desgustul? Nu-și amintește. Alege din punga de piele cafenie un ban, și-l dă fetiței care se apropie fricoasă, își scuturâ inelele părului auriu, se oprește și se întinde în vârful picioarelor. N'are curaj să înainteze mai mult, buzele roșii îi tremurau de teama nestăpânită, apoi scapă banul jos și speriată se ascunde în poalele femeii.

Gușatul se repede, ridică banul rostogolit între picioarele trecătorilor, scoate din gât un urlet de mulțumire, baba mai înspăimântată își face alt rând de cruci...

— 'ol visezi noaptea Dom'le! face o ordonanță care a întârziat cu o rețetă la farmacie, și-o pornește la trap.

— Vinde-l moșule! 'l facem spărietoare în via boierului! spune un rândaș care s'a apropiat de gușat și-l privește de aproape, ca pe o fiară printre gratiile unei menagerii.

Gângu nu înțelege ce spun oamenii aceștia cari s'au adunat în jurul lui și-l arată cu degetul, el e bucuros și râde la toți. Dar moșneagului i-e rușine, îl târâie după el, pe străzi mărginașe, la hanul unde are prieteni.

Acolo Gângu s'a așezat pe-un capăt de bancă și hlepăie dintr'un sfert de pâine amăruie și neagră. Moșneagul stă la masă cu trei necunoscuți, bea rachiu tare, își povestește necazurile... Ceilalți ascultă și din când în când întorc ochii spre gușat: — „Cu dihania asta își mănâncă bietul moș zilele!"...

Și toți se miră, dau din cap, țistuie și deșeartă rândurile de pahare. Ochii gușatului se împăinjenesc, zidurile încep să joace, se topesc în fumul acru al țigărilor; ațipește rezimat de perete... Intr'un timp se trezește și nu-și dă seama unde se află. Unul din tovarășii moșneagului, cu obrazul ciupit și șapcă roșie, cântă dintr'o armonică, ceilalți vorbesc smuncind mâinile aţâţate de băutură. Toate abia se deslușesc într'o pâclă nepătrunsă de fum. Felinarul spânzurat în grinda neagră aruncă jos o cruce de lumină murdară, și pe perete umbrele mărite și strâmbe, fac altă masă și alți tovarăși cari schimonosesc mișcările celor de jos. O femeie cu bluza albastră și cu broboada căzută pe spate, cântă răgușit, moșneagul o ține de gât și-i suflă ceva

www.digibuc.ro

în ureche. Gângu nu știe când a venit femeia aceea; apoi toate se turbură iarăși și în visurile gușatului realitatea se amestecă cu închipuirea; cântecul smucit al armonicei se preface în cor de heruvimi, tovarășa despletită a moșneagului ia trupul mlădios al femeii cu haina de spumă, o fetiță cu ochii de floare îi întinde o poamă de aur, apoi și acestea se topesc, o apă desmierdătoare îl poartă dulce printre pomi cu păsări minunate...

— Scoal' trântore!

Gângu sare speriat.

Afară e ziuă. Moșneagul e spălat pe ochi, gata de drum. Tovarășii au dispărut. Hanul e gol și în față doi bouleni dejugați rontăie dintr'o mână de paie. Gușatul se freacă la ochi; îl dor oasele, e încă ametit, nu-și dă seama ce a fost vis și ce a fost aievea din câte s'au perindat de ieri.

* * *

Acum drezina a pornit înapoi.

Gara cu vânzoleala de călători a rămas în urmă, țipătul locomotivelor moare surd, orașul se micșorează alb în soarele proaspăt de dimineață, și Gângu privește mâhnit minunea care se sfârșește. Apoi linia se încovoaie după o pădurice cu ramurile subțiri, toată privelișlea piere ca astupată de-o mână neagră.

In urmă, gușatul nu mai zărește decât șinele lucii ce fug spre orașul fermecat, traversele ce se perindă sub picioarele spânzurate, și departe încă deasupra copacilor, un vârf de turlă și o cruce poleită, pe care mai joacă o clipă razele soarelui.

Apoi și soarele s'a întunecat. Câmpurile s'au întins pustii. Și Gângu a plecat capul în jos, la prundul care curge ca o apă cenușie sub roți.

* * *

Săptămâni îndelungi, cu ploi mărunte de toamnă, au început să se scurgă greu în bordeiul de sub piciorul podului alb. Șesul s'a învăluit în neguri posomorîte, trenurile săgetează ude dintr'un capăt în altul al pustiului, fluierul mașinilor se înnăbușe sub cerul căptușit de nori, semnalele de clopot plâng în mohoreala toamnei și cei trei stau ursuzi în jurul focului de vreascuri jilave.

Moșneagul răsucește țigări groase după țigări, tușește și privește în spuza ce învălue cărbunii. Câinele doarme cu botul întins pe vatră, iar Gângu, cu ochii închiși, ascultă curgerea ploii fără sfârșit, de

www.digibuc.ro

afară. Vede în închipuire, ca o ademenire, oraşul cu larmă, străzile scăldate de lumină, furnicarul de lume, maşinile drăceşti ce fug ameţitor fără cai, şi muzici cereşti îi cântă în urechi.

Şi nu mai râde.

Ochii s'au micşorat în fundul capului, buzele s'au strâns vinete; pe laiţă, cu mâinile strânse în jurul genunchilor, stă ceasuri întregi nemişcat, ca să nu surpe vedenia dinlăuntru. Nici goana trenurilor nu-l mai cheamă afară. El ştie acum de unde vin şi unde se duc, ştie spre ce lume de minuni aleargă prin perdeaua sură a ploii şi bordeiul din mijlocul pustiului îl strânge ca o închisoare.

Aşa stau toţi trei şi tac, şi apa şuruie afară.

* * *

Apoi cei dintâi fulgi au început să ningă molcom peste câmpuri. Intr'o singură noapte s'a înfăşurat şesul, până'n depărtările sinilii, cu învelitoarea albă a nămeţilor. Apele s'au tivit cu margini vinete de ghiaţă, şi iarna a început a curge cu nopţi nesfârşite, când ţipătul iepurilor fugăriţi de vulpi răsună trist, ca un plânset de copil.

Cu ochii deschişi în întunerec, atunci Gângu nu-şi mai găseşte somn. Moşneagul sforăe pe scândura tare, focul se stinge târziu sub cenuşe, cu scânteieri de vis, câinele geme prin somn, afară viscolul sgâlţâne pereţii, fereastra taie o pată turbure în besnă, uneori urletele de fiară se îngână departe, ghiaţa se aude trosnind, noaptea a stat pe loc şi guşatul se frământă cu ochii căscaţi în întunerec. Un tren săgetează noaptea, pământul se cutremură odată cu el, în depărtarea ninsă, unde ţăcăne din ce în ce mai stins, duce şi închipuirea lui Gângu, spre oraşul cu lumini albăstrii. Când câmpurile tac iar înaintea ochilor zidul se apropie, coboară să-i înnăbuşe răsuflarea, îl închide strâmt ca o groapă.

* * *

Intors pe-o coastă, moşneagul îşi priveşte înspăimântat mâna ţeapănă, pe cerga aspră. Vrea s'o ridice şi mâna nu se supune. Vrea să mişte piciorul şi stă neclintit. Cu cealaltă mână se ajută: mâna bolnavă cade înapoi moartă.

De dimineaţă, Gângu se uită la svârcolirile acestea şi nu pricepe, bănueşte un joc viclean, o glumă, ceva nou care-l nelinişteşte. Câinele s'a ridicat în două labe pe marginea laiţei şi geme uşor, lin-

www.digibuc.ro

gând mâna fără viață. Atunci pe obrazul moșneagului încep să lunece lacrămile.

Intr'o clipă și-a măsurat sfârșitul, aci în pustiul despărțit de cealaltă lume, singur cu gușatul slab de minte, care nu poate să-i fie de nici un ajutor. Câte zile vor trece până să prindă alții de veste? Desnădejdea îi frământă jumătatea de trup sănătoasă și lacrămile se scurg pe obrazul uscat. Gângu se apropie cu sfială. Stă cu mâna la gură, o clipă se pare că în ochii apoși îi lucește o scânteie de înțelegere șovăelnică, de care bolnavul se agață cu tot ce i-a mai rămas viață în trupul înțepenit. Dacă se întâmplă o minune? Moșneagul își face ochii blânzi, începe să-i vorbească. Il roagă, cu mâna sănătoasă prinde mâna bătătorită a lui Gângu, o desmiardă ca pe a unui copil, îi arată pacurile de tutun de pe poliță; îi dă voie să ia câte vrea, n'are să-l mai bată, numai el îl poate scăpa, e destul să dea veste... Gângu ascultă. Când moșneagul a isprăvit și așteaptă, cu bătăile inimii oprite de îndoială, gușatul se apleacă și-i pipăie mâna și piciorul, le ridică pe amândouă, le lasă să cadă pe scândură ca două lemne și începe să râdă. Așa ceva n'a mai văzut... Și râsul lui umple încăperea atât e de nebunesc, că inima bolnavului se golește de sânge.

* * *

Pe marginea râului, așezat pe o piatră, Gângu stă cu capul în pumni uitându-se 'n rostogolirea turbure a apelor.

De-o săptămână câmpul s'a desghețat; de sus, ploaia caldă nu mai conține și năvala apei nu mai încape în țărmuri. Puhoiul cu spuma lutoasă, târâie garduri smulse și acoperișuri omenești. De o parte și de alta, apa se răsfiră viclean peste malurile prăbușite, lunecă deasupra întinderilor înnecate. O salcie se desprinde, cu țărână cu tot, se cufundă cu rădăcinile albe în sus, se clatină spre mijloc și deacolo pornește smulsă deodată de șuvoi, la întrecere cu paiele putrede și cu glugile de strujeni. Ploaia se întărește mai dârz, clocotesc măruntaiele pământului, noaptea coboară vânătă și Gângu stă nemișcat acolo, pătruns de udeală, fără să simtă frigul, cu gândurile străine de potopul apelor. Din ascunzișurile cețoase ale minții se deslușește o hotărîre turbure.

* * *

Când se ridică, a înnoptat de mult. Râul nu se mai vede jos. Se aude numai sbaterea apelor. Cu teamă deschide ușa bordeiului.

www.digibuc.ro

I-e frică în închipuirea lui, ca nu cumva moşneagul să se fi ridicat, să-l aştepte acolo, undeva după uşă, să-l năpădească poate cu pumnii. Bâjbâie prin întunerec cu mâna întinsă. Freacă un chibrit şi aprinde opaiţul cu lumina tremurată. Moşneagul întins cu faţa în sus e şi mai galben. Numai ochii trăesc sticloşi, urmărind mişcările guşatului. Caută să-i ghicească gândurile.

Câinele s'a repezit la Gângu, îl împinge cu botul ud, bucuros. Dar Gângu îl dă de o parte, n'are timp de joacă. Intunecat, se aşează la vatra răcită, cu capul între mâini, să-şi urmărească mai limpede gândurile nehotărîte... Aşa trec ceasuri. Şi ochii moşneagului nu-l slăbesc, duşmănoşi. Afară ploaia se sbate, apele hăuesc fără sfârşit, gem şi se frământă cu glas omenesc, umplând întunerecul de duhuri.

Apoi ochii moşneagului sunt atraşi cu o tresărire, în altă parte. Pe sub pragul uşei o şuviţă neagră de apă, ca un şarpe, a vârât capul. S'a părut că priveşte cercetător în încăperea strâmtă, s'a oprit o clipă, şi-a întins trupul împins de-afară, apoi s'a lăţit deodată până în fund, ca şi cum s'ar fi repezit după o pradă nevăzută. Ar vrea moşneagul să se şteargă la ochi, să alunge priveliştea. Să creadă un vis rău... Ştie ce însemnează asta... Se desluşeşte bine acum fâşâitul apei pe lângă pereţii de scândură.

Apele au trecut peste apărarea de piatră, într'un ceas au să fie sus; din bordei n'are să rămână până dimineaţă decât scânduri smulse. Şi ochii lui se întorc cu spaimă din nou la Gângu: — Nici acum n'are să înţeleagă?

Gângu îşi ridică picioarele să le ferească de apă. Rânjeşte înveselit. Niciodată n'a intrat apa acolo... Uite cum joacă un scaun, cum se clatină, cum pluteşte şi se învârte; acuma se ascunde sub laiţă, se întoarce înapoi, se răsuceşte şi se leagănă... Câinele urcat lângă moşneag, cu părul sburlit începe să urle. Il ajunge apa şi pe Gângu, acolo pe vatră... Se scoală, iar ochii moşneagului îl urmăresc cu o lucire de nădejde. Guşatul păşeşte prin baltă, caută în ascunzişuri lucrurile... Va să zică a înţeles... Se găteşte de drum. Are să-l târâe şi pe el afară. E gata; şi-a răsturnat în traistă vestmintele, îşi îmbracă sumanul. Numai de s'ar grăbi, să nu fie prea târziu... Dar ce înseamnă asta?... Nu cumva? Nu se poate...

Incepe să geamă, îl strigă; degetele mâinii sănătoase se frământă pe cergă ca nişte omizi înnebunite. Gângu nici n'a întors ochii. Deschide uşa. Răbufneala vântului smulge flacăra opaiţului, trânteşte uşa la loc, în încuietoare.

www.digibuc.ro

O clipă în întunerec, omul și câinele au tăcut. Ascultă. Pașii lui Gângu se aud înconjurând bordeiul prin apă, urcând... Apoi nimic. Câinele se sbate înăuntru... Incepe din nou să urle.

Gângu a ajuns sus. Un expres taie besna vertiginos. Se dă de o parte și-l așteaptă să treacă; apoi după lumina roșie pornește încet, prin ploaie, spre orașul pe care îl știe cu lumini albastre și cu nenumărate minuni, undeva, dincolo de zidul întunerecului.

Din când în când se oprește să asculte. In urmă, mai tare decât hăuitul apelor și vaietul ploii, vântul aduce răcnetul omului și urletul câinelui. O clipă tac. Vântul singur chiuie în întunecimi. Apoi glasurile pornesc iar, aproape de tot și din nou îndepărtate.

CEZAR PETRESCU
„Scrisorile unui răzeș"

www.digibuc.ro

ŞESURI NATALE.

Voi, şesuri nesfârşite sub ceruri largi de vară,
Ca ele liniştite şi luminând ca ele,
Pe aici îmi înfloriră şi-aici se scuturară
In mersul vremii, macii copilăriei mele.

Intinderile voastre cu ondulate linii
Pe lunga 'nvălurare a holdelor mănoase
Domol se desfăşoară sub tremurul luminii
Şi pier într'ale zării adâncuri vaporoase.

Şi râurile, care sar sprintene la munte
Şi-şi prăvălesc spumoasă năvala lor, când ies
Aici, pe unde nu e o piatră să le 'nfrunte,
Adorm în mersul leneş al netedului şes.

Amiaza obosită se toropeşte în zare,
Albeşte uriaşă pe largile tarlale
Şi'n pacea dogorită de-a verii 'nvâlvorare
Ea zace 'n infinitul nelămuririi sale.

www.digibuc.ro

Purtând poveri de roade, trec carele greoaie
Cu boi blajini de-alungul prăfoaselor şosele
Şi doina, care în focul văzduhului se moaie,
Imi cade 'n gând cu vremea copilăriei mele.

Voi, şesuri dulci ca lenea şi largi ca nesfârşirea,
Cu depărtări pe unde mirajele tresaltă
Şi sufletu-mi în care vi se răsfrânge firea
L-aţi legănat cu râuri şi-amieze laolată.

Eu nu cunosc revolta cu sbateri de furtună,
Simţirea-mi curge fără învolburări de valuri
Cum ale voastre ape se'mpacă şi se'mbună
Cu lunga 'mbrăţişare a celor două maluri.

Şi'n sufletu-mi cu doruri învăpăiate, care
Cuprind nemărginirea întinderilor voastre,
Sunt visuri fără nume ce chiamă depărtarea
Ispititor ca Fata-Morgana 'n zări albastre.

Nichifor Crainic
„Şesuri natale"

www.digibuc.ro

DĂNCIUCA SAU CUM A MURIT DOBITOACA LUI DUMNEZEU.

lui Emanoil Bucuţa

Nu se poate spune că Lisandru Bancagiu, născut Hătcăreanu, nu făcuse carieră. Din cioban de pe malurile Jîrlăului să ajungi şefmecanic de remorcher la port de mare!

Drept, l-a ajutat şi norocul. — De fapt Lisandru nu s'a prăpădit cu firea. Şi chiar de s'ar fi prăpădit, cum ar fi putut el ajunge, dela stânele din bălţile Borcei, servitor la şcoala primară de băeţi No. 1, de subt direcţia domnului Provian, din Călăraşi, de nu l-ar fi bătut puţin Dumnezeu pe umăr, respectiv, dacă nu s'ar fi căsătorit sora vărului directorului cu finul nepotului domnului revizor şcolar Haralambie Lovinescu, din localitate, şi dacă domnul Haralambie, conu Lămbică, n'ar fi fost de cincisprezece ani căsătorit cu fata lui Focşa din Roseţii-Volnaşi — mocan venit flăcău, cu sarica'n spinare şi opincile în băţ, de peste munţi, din Săcele, dar acum proprietarul celei mai mari — dacă nu celei mai frumoase — moşii din Ialomiţa, prelungită în bălţi şi împunsă cu vaduri şi faşini de prins peştele cel mai bun al Dunării, cum şi cu stuhării în care să se tăvălească porcii, iar bivolii să şadă în extaz, pe patru picioare, ca nişte idoli eghipţieni ai Firei.

Acum Ioniţă Focşa nu avea dela un timp cioban mai şlampăt ca numitul Lisandru. Atunci, ca să trimeată la ginere-său, revizorul şcolar, burdufele de brânză durdulii şi aşa de bune pentru bulzurile

www.digibuc.ro

cu mămăligă, delirul coanei mari — mama revizorului — sau caşul, urda, putineele de lapte acru, meiul şi dughia pentru pasări, claponii legaţi picior de picior şi puicele moţate, bibilicele cu mitre de domniţe bizantine pe cap, porumbacele focoase ca nişte feţe de protopop şi, ca şi ele, mândre la chip dar negre la inimă, cum şi vreun purcel candid sau miel umflat — socotea că nu poate întrebuinţa mai la locul lui pe Lisandru.

De aici primul surâs al soartei: simpatia coanei mari. In imaginaţia acesteia sedentară, aţâţată de aşteptări şi halucinată de poftele mesei — coana mare mânca şi dormea ca la 17 ani, până să o viziteze primul amor — Lisandru se confunda cu burdufele pe care ca pe nişte mioare aţipite le cobora doldora din umeri în cămară, se confunda cu însuşi bulzul pe care cu solemnitate de preoteasă fără odăjdii, din capul mesei, bătrâna îl întindea în volute armonioase şi răsucea în vârful furculiţii, ca pe un sacâz din cel făcut de noi, copiii, ghiţionul cules pe pajiştele de lîngă tirul regimentului 23 de Infanterie şi ţinut cu rădăcina în sus ca să-şi coacă sucul de chilimbar topit în soare.

De aceia şi Lisandru, de cum sosea, întreba din poartă, cu un fel de teamă să nu fi murit: ce face coana mare.

Această formă împlinită, ca subt harul şi deslegarea ei, Lisandru purcedea la restul slujbei: cobora din brişca cu spiţe gălbui, trăgea de urechi pe Cireşar — un armăsar uriaş şi zănatec ca şi el — cu o îmbiere din buze, arunca o ocheadă Vilmei, unguroaica, şi pornea să desfunde ascunzişurile trăsurii de toate bunătăţile dela ţară. De pe capră da jos burdufe sau putinee, apoi trecea la legăturile din fund, unde după vreun coş de struguri cârcotea o cloşcă sau vreo bibilică îşi arăta spinarea în mozaic după un cantalup. Din burduful mare al cabrioletei Lisandru desfăcea păpuşoii cu mustăţi de muscal cănit, — luaţi în drum dela via lui Tonea — sau vre-o perie de ţesălat de subt şaua caprei, sau de subt vreun capac ori scăunel câteva vase de bucătărie spoite nou-nouţ de zlătarii de pe moşie.

Coana Eftimia aştepta în pragul giamlâcului ce ducea în bucătărie ţidula dela conu Ioniţă, cu cele trimese, şi le trecea uşor în revistă. Apoi Lisandru mă lua pe capră şi fără alt cuvânt decât: „hai, băiatul meu" care mă privea deopotrivă pe mine ca şi pe Cireşar, cu o sfârcuire mândră de bici, da o raită prin oraş, mânând nebuneşte ca şi când să răscoale târgul. Şi-l răscolea într'adevăr, căci un armăsar mai mare ca Cireşar nu fusese văzut la niciunul din bâlciu-

www.digibuc.ro

rile de S-ta Maria, de lângă gară, nici un nebun cu căciula dată pe spate și nările în vânt ca Lisandru Bancagiu. De fapt armăsar și vizitiu făceau una, că te întrebai din ce părinți monstruoși au ieșit acești doi gemeni atât de deosebiți și așa de aidoma.

Ca într'o cursă de faeton, acest profan surugiu al lui Apolo, făcea înconjurul orașului, trecând prin fața cafenelei lui Tiliucă, din centru, apoi, la stânga după grădina publică prin port și apoi, ca o săgeată tăind deacurmezișul mahalaua Volnei, cu o mică parafă din bici prin fața prăvăliei lui Lake Boiangiul. Soseam acasă; mă lua în subsuoară ca pe un ghiozdan și depunea pe trotuar, apoi desfăcea poarta și urmat de mine pe jos, ca să nu fiu văzut din casă, trăgea în fundul ogrăzii, ducea pe Cireșar la grajd, punea brișca subt șopron și după ce mai așeza vreun lemn prin curte sau arunca o mână de grăunțe la călifari, cu mine de mână intra triumfal în bucătărie, unde lelea Ilinca și pusese câțiva porumbi pe jăratec.

Lisandru se așeza pe marginea patului și cu căciula pe ceafă — când nu era cucoana de față — începea cu întrebările și pățaniile. Cu cega prinsă dăunăzi mai jos de Piua Petri, cu cheful tras la badea Gligore din Cocargea, cu crapul furat de Florea țiganul și pus apoi de frică tot de el în pardesiul conului Ioniță — în vreme ce lelea Ilinca îl scotocea de tot ce putea să afle despre rubedeniile ei prăsite ca și peștele Jirlăului din Măgureni și până'n Jigălia.

Oricâte avea de spus din bălți și dela țară însă, de câte ori era la oraș, lui Lisandru nu-i mai venea să plece. Predilecție care îl hărăzea unui mare viitor. Acest viitor începe să mijească din vremea când cucoana, tot trimețând pe Lisandru la revizorat, cele patru sau cinci zile cât rămânea la oraș, domnul Lămbică îl întrebuința la diferite treburi de... cancelarie. Ba să tae un braț de lemne; ba să frece, cum numai el putea, pragul cu șomoiogul; ba să-i aducă de peste drum o cafea turcească dulce, fiartă bine, gingirlie, cum numai el știa să comande; ba să mături scara din față; ba, în sfârșit să se ducă cu condica și corespondența oficială pela diferite școli.

Aceste îndeletniciri deopotrivă treziră în Lisandru Bancagiu, născut Hătcăreanu, un puternic fond de intelectualitate... Un fel de om al școalei năștea în el, un neofit întârziat al slavei și hârtiei cu antet, un rob adult și entuziast al măzgăliturilor de cerneală. Un șapirograf era pentru Lisandru un obiect de altar, un fel de Sfânta Sfintelor; un condeiu, un articol mai inefabil ca papucul Maicei Domnului; o călimară, cel mai dumnezeesc din potire. Cât desprre cerneală, secretarul domnului Lămbică, limbutul Miltiade Alexandrescu

www.digibuc.ro

pretindea că simpla vedere a unei pete proaspete pe biurou sau condică punea în Lisandru pofte sugace de vampir; căci până să o atace cu tamponul, o sorbea cu o limbă de viţel însetat şi nări care ar fi dorit-o fumegândă, — aşa după cum guma sta mai mai să o îmbuce ca pe-o anafură. In orice caz, nu era ceva care să dea lui Lisandru mai nobilă voluptate şi mai înaltă încredere în sine ca ascuţirea unui creion — nu numai decât Hartmuth — şi nimic pe care să-l poarte cu mai multă mândrie ca o pată violetă pe deget sau pe nas. Urmele de spadă pe feţele duelgiilor nu povesteau mai mult blazon şi eroism; şi toate bisericile puteau lua loc în înjurăturile lui, numai această Arcă a domnului Lămbică, nu, — sfânta „canţălărie", singura în stare să-l facă să-i placă cerneala mai mult decât rachiul şi să umble pe podelele ei putrede în vârful opincelor şi cu căciula în mână, ca prin faţa unui sanctuar nevăzut.

După un stagiu de acesta intelectual, cu întreruperi care erau tot atâtea îmbolduri, şi afundări în bezna dela ţară care în el mocnea lumină, Lisandru a început să se simtă ceiace am numi noi un ratat. Cât mai degrabă trebuia să se cotorosească de o viaţă de bâtă şi cojoc. Cât mai e vreme! Lisandru nu ştia ce e aceia intelectual, cărturar; dar cuvintele doctor, profesor, îmbrăcau în închipuirea lui o magie pe care nici un descântec nu i-o turnase în auz; şi fără să ştie că mintea îşi are o reşedinţă aparte în noi, îşi trecea adesea mâna, pe fruntea pleşuvă, cu înfiorarea cu care, flăcău, în bălţile Brăilei, strângea odinioară, în nopţi nedormite, capul bălaiu al fetelor din lună.

Lisandru a început să-şi căineze trecutul şi să-şi vadă viitorul. Un viitor aşa de apropiat dealtfel! Căci, dela bariera Măgurenilor, dai pe şoseaua Călăraşi, la oraş. Câte posibilităţi acolo pentru un om deştept. Ce carieră!

Şi doi purcei de lapte mirosind a sacâz ca o vioară, câţiva muşchi afumaţi, ca şi trandafirii cu stafide pe care-i juca pe mâini ca pe nişte şerpi îmblânziţi, în bucătărie, în faţa coanei mari, au fost de Crăciun prilej pentru Lisandru, să spună acesteia, şi bătrâna, coniţei, şi coniţa domnului Haralambie, că Lisandru, se pierde la ţară şi că un post de servitor la vre-o şcoală primară ar fi singura lui mântuire.

Locul se întâmpla să fie liber la chiar şcoala domnului Provian. Deci: zis şi făcut. Negreşit postul de servitor la o şcoală primară consta pentru titular în a-şi petrece cât mai multă vreme pela bucătăria şi dependinţele directorului şi rudelor sale; a alerga în târg

www.digibuc.ro

după balamale pentru cotineața cea nouă a lui Argus, a aduce dela cismar pantofii coanei mari, a pune de murături, sau face pap și speteze pentru zmeul conașului ăl mic, sau, cum anul școlar începe toamna, a păzi bulionul, a-l trage în sticle și pecetlui cu smoală...

Lisandru exulta în toate aceste îndeletniciri atât de apropiate de lumină și cultură — îngrijirea claselor, afară de sunatul clopoțelului de recreație, lăsând-o ca o ocupație mai profană, în seama ajutorului său, Niculae.

Noua chemare cerea lui Lisandru un mare act de învestire: haine nemțești. Dar economii n'avea, nici vechituri nu se găsiră deocamdată. Afară de o pălărie tare, neagră, într'un cufăr mucegait al domnului Provian. Lisandru își luă rămas bun dela căciulă și își porni slujba cu pălăria tare în vârful capului, cu o haină neagră cu brandenburguri, fosta tunică a fiului domnului Provianu de pe vremea când era călăraș cu schimbul — și în ițari. Slujba mergea de minune. Lumea râdea. Lisandru era filosof și mândru. Numai că evita să se arate prin curtea școalei la vremea recreațiilor. Nebunii ăștia de țânci! Nu mai au respect pentru nimic pe lume! Orice carieră însă se începe în disprețul lumii. Lisandru sburda ca un flăcăiandru la horă, oridecâteori cu condica la subsuoară ieșea pe poarta revizoratului, deși, la drept vorbind, nu știai ce duce el mai de grabă pe stradă: condica, sau melonul negru pe care, cu gâtul întins înainte, din vârful scăfârliei, parcă umbla să-l ofere tuturor pe drum. — Să-l ofere, cam greu. Dar să-l arate, sigur. Melonul era bosa intelectuală a lui Lisandru Bancagiu, născut Hătcăreanu. Era altitudinea lui, piscul de la înălțimea căruia ființa lui privea și mai ales trebuia să fie privită. Ce păcat că un nou Lisandru Bancagiu, născut Hătcăreanu, nu se putea sui pe acest joben spre a vedea cum e aevea. Lisandru o făcea în gând și, dublat astfel, cu acest alter ego diafan cocoțat asupră-i, trecea pe stradă într'o ținută, a cărei echilibristică nevăzută, lumea care pufnea în râs, n'o pricepea.

Lisandru ajunse în scurt personajul cel mai important al orașului. Trepădușii dela Tribunal îl salutau când, tot cu o condică la subsuoară, dar cu pălării pleoștite pe urechi și haine negre blazate și înverzite pe dânșii, îl întâlneau pe la primărie sau palatul administrativ. La fel pedelii dela Serviciul Sanitar, aparitorii dela prefectură, sau factorii poștali. Dacă și portarul dela gimnaziul August Treboniu Laurian, îl oprea în drum și-l întreba de sănătate — pe el simplu servitor la școala primară de băeți No. 1!

Aceste succese nu-l făcură pe Lisandru să-și piardă capul. Fără

www.digibuc.ro

să-şi piardă capul el îşi pierdu însă pălăria. Întâmplarea e cu atât mai dureroasă cu cât Lisandru a fost perfect nevinovat. Modest ca totdeauna, concentrat şi parcă pe viaţă hotărât să nu se îmbete de reuşită, ci să păşască dârz, între casa domnului Lămbică şi aceia a domnului Provian, treptele unei cariere surâzătoare, Lisandru se afla odată tăind lemne — în acest gând şi cu această modestie, — în curtea celui dintâiu, într'o neagră după amiază de Noemvre, când un vânt cu praf aducea asupra oraşului, până spre centru, toate frunzele dela Grădina Publică. Omul şuera o doină din acelea cu care balta îl mai vizita în ceasuri de restrişte şi aplecat asupra caprei izbutea cu neobişnuită iscusime să treacă fierăstrăul prin butucii de fag şi să ţină pălăria neclintită pe vârful capului.

Două acte reflexe, dar care îl absorbeau deajuns ca habar să n'aibă de domnu Haralambie care de un ceas striga la el din gardul care despărţea ograda de grădina casei.

— „Da ce-ai asurzit măi, unde ţi-s urechile? Vin' dă du plicu ăsta la ziar! Ştii unde, c'ai mai fost odată!"

Conu Lămbică venise furios dela cafeneaua lui Tiliucă. In ziarul conservator local Echisciolu îl atacase din nou. Îi zicea Lămbică Paşa şi-l acuza că şi-a presărat judeţul cu un harem de învăţătoare nurlii. Că primeşte săptămânal plocoane dela directorul şcoalei din Dor-Mărunt şi că trece cam des la Almalău peste Dunăre, uitând de ale şcoalei pentru pastrama de capră şi mustul dela via doctorului V. Ionescu-Calverde. Lucruri din care, desigur, nimic nu era adevărat. Ceiace şi afirma în scrisoarea-protest pe care o trimetea acum prin Lisandru la redacţia foaei liberale locale.

— Da n'ai să mi te duci cu aia pă cap! Ce tot umbli mă cu aia pe cap parc'ai fi o cloşcă moţată? Mult ai să mă faci de râs, mă? Ia dă-o'ncoa!"

Revizorul era rău de muscă. Toată campania lui Echisciolu îşi lua acuma sediul în melonul lui Lisandru. O idee îi năzări. Smulse cu o mică săltare din trup pălăria de pe ţeasta lui Lisandru încremenit. Un butuc trândăvea la picioare. Cu toporul căzut din mâna servitorului, Domnu Lămbică aşează pălăria la mijloc şi pac una cu toporul! Două mici hemisfere negre săriră din planeta care fusese pălăria lui Lisandru. Pala lui Pirus căzând pe fruntea vârstnicului Priam n'a pricinuit mai mult dezastru! Fruntea lui Lisandru, cutremurată ca un Ilion, — nicicând, desigur, n'a arătat mai pleşuvă! Ca celălalt cavaler, cavalerul rătăcitor din balada scoţiană, nenorocitul şi-a simţit capul retezat. Numai că el n'a mai putut să şi-l ridice şi

www.digibuc.ro

pună iar pe umeri, ca să-şi ia apoi tălpăşiţa după noi aventuri. Pe calea Griviţei şi apoi, după colţ, pe Ştirbei-Vodă, păşea un om decapitat. Iar, în urma lui, toţi arhivarii şi perceptorii oraşului, pedelii dela Serviciul Sanitar şi aparitorii dela prefectură, portarii dela toate şcolile şi liceele statului, factorii poştali, uşierii dela palatul Administrativ şi, mai sus decât aceştia, funcţionarii dela Primărie, pensionarii dela cafenea, ca şi chelnerii şi lăutarii, toţi orăşenii ale căror pălării trecuse prin imaginaţia lui Lisandru, i se aşezase pe frunte sau îi fâlfâise în aer, şi'n somn îi mângâiase un vis orăşenesc — se strângeau acum în convoiu după dânsul, şi-l plângeau...

*

Intoarcerea lui Lisandru la căciulă a fost evenimentul trist al vieţii sale. Un doliu a învăluit-o de atunci, ca umbra lăsată pe câmpuri de un stol de pasări care a trecut. Un sentiment amar şi corosiv de ceiace noi numim ratare. Ceiace în mintea mai simplă a lui Lisandru echivala cu un dureros: aşa mi-a fost scris. Nu-i fusese dat să umble în soare şi lumină. El se căina ca atare; fără dreptate însă. De fapt putea să umble oricât; numai că fără pălărie. Ceiace Lisandru şi făcu, ducând mai departe condica, sunând clopoţelul sau văzând de ale casei domnului Provianu sau domnului Haralambie. Cu câtă melancolie însă, cu ce sentiment covârşitor al trecutului. Cu ce lipsă de entuziasm, mai ales! Singura uitare o găsea în rachiul în care şi-a înecat pălăria din chiar seara dezastrului, cum şi în bucătăria lelei Ilinca. Cu ce supunere primea mângâerile bătrânii. Cu ce regret amar până la voluptate venea subt acoperişul omului care a tăiat avântul carierii sale. Lisandru nici nu-l putea urî. Dimpotrivă şi-l menaja şi mărea, în imaginaţie, ca pe un adversar de care se mândrea mai mult decât plângea, întocmai ca tinerii care şi-au pierdut cariera din pricină că au avut curajul să se ciocnească în viaţă cu un om mare.

Subt această umbră ce se întindea tot mai mult asupra vieţii sale Lisandru Bancagiu înnopta în sine. Pânze de întunerec urcau din adâncurile lui, loveau ca valuri de stânci nevăzute şi se împrăştiau ca fâlfâiri de corbi ce au stătut pe fiinţa lui moartă. Cum şedea într'o rână pe patul lelei Ilinca, o întreagă viaţă venea la el, viaţa de pădure şi baltă care-i umpluse toată tinereţea, de care, subt farmecul oraşului şi pălăriei crezuse că se poate dezbăra şi care, renegată, se proecta acum înapoi asupră-i cu o putere de ricoşe. Pofte sălbatece se întorceau în el şi o drojdie de instincte precipitate o

www.digibuc.ro

clipă și așezate la fund subt acidul plăcerilor ascuțite ale surtucarului jubenat, îl turburau din nou. Lampa lui Aladin stinsă, sfărâmată pe fruntea-i, omul năzdrăvan făcut nevăzut în el, apărea din nou în toată violența realității. Lisandru redevenea cioban.

In seri de iarnă, când domnișorii erau la teatru, lelea Ilinca la gura sobei, trecându-și cele două degete în colțul buzelor și transfigurată de lumina jarului, era o Mamă a Pădurii aevea — dela chipul ei turtit în bot de rață și punctat de cele două boabe de cafea arsă subt sprîncene, la cuvintele pe care le morfolea și scăpa din gură ca pe niște cărți de joc, și până la picioarele subțiri de vulpe, și cojocul care i se urca pe șira spinării ca o blană năpârlită. Privind-o pe subt căciula pleoștită pe ochiul drept, cu capul în palmă, Lisandru recunoștea în ea pe oaspele nopților cu barbă-coți statu-palmă zbughind de după rugi, — nopți în atipirea cărora mai mai ar fi auzit cum coc murele și se închid aglicele, de n'ar fi fost, subt pașii lui, forfoteala asta îndrăcită a piticilor, chihoteala lor înăbușită, de fete bătrâne pipernicite, sau bătaia de ciocănitoare a cozilor de mătură... Lisandru se ridica pe jumătate din marginea patului, adulmeca aer de stele cu niște nări umflate parcă de belciuge, și cum își apleca ochii în gol și-și înfigea pumnii în coapsele ușor ridicate, iluminat, exaltat, parcă se pregătea să se sue pe streașina albă a lumei.

Buzele i se răsfrângeau dintr'un colț de rictus nevăzut, ca o floare de sânge ținută între dinți, ochii i se rostogoleau, pieptul izbucnea păros din cămașa desfăcută. Trăgând-o, aproape, cu mânile de pe el, în picioare, cu căciula căzută pe ceafă și descoperind o frunte pleșuvă, parcă bântuită de lună, Lisandru în mijlocul odăii striga șuerat: Te văd, te văd! Și cu un „ptiu, ucigă-l toaca!" își scutura fruntea ca stropită cu apă, își limpezea chipul și, împins ușor de lelea Ilinca, se lăsa din nou pe pat.

Lelea Ilinca îl știa zăltat. Și ghicea aproape când or să-l apuce toanele, ca și când îi vor trece. Ca să-l potolească începea să-l întrebe de rubedeniile ei, mai ales de ginerele ei, jandarul. Lisandru, prins in mreje, pornea să povestească din pățaniile celui mai bun prietin al lui; lelea Ilinca râdea de nu mai putea și sărea prin odae ca o vulpe beată.

Iar eu, între vulpea știrbă și lupul acesta turbat, ședeam străin ca un călifar orfan și nu pricepeam nimic. Cu frică să nu se rupă ceva din el îi urmăream pe nerăsuflate exaltarea și mă țineam, po-

www.digibuc.ro

didit de lacrimi, înăbuşind un vaer, de poala Ilincei când se ridica să-l bată pe braţ.

Omul pe care îl iubeam mai mult decât orice pe lume — dupa mama, — era pentru mine haiducul şi prietenul, robul şi protectorul, lumea care mă stăpânea dincolo de mine şi pe care o posedam şi mi-o vroiam la picioare, în închipuire. Lisandru îmi ducea ghiozdanul la şcoală şi-mi făcea leagăn, nu de frânghie, ci de scânduri, cu două scaune în care vara îmi citeam cu nespusă desfătare cărţile pe anul viitor luate la premii în Iunie; se ducea în baltă şi-mi alegea „craci" de praştie din cornul cel mai neted şi drept, aşa precum, pentru aceiaşi praştie ar fi sgâlţuit pe toţi farmaciştii din oraş de nu-mi dădeau „sonda" cea mai elastică şi trainică; dela grecul Antoniade îmi cumpăra sibică pentru zmeurile turcaleţe umflate şi jucate în aer ca nişte scufii de mamă mare, şi Dumnezeu ştie cum găsea el — pe semne din gardurile babei Mitana — scândura din care şlefuia cu ciacâe şi cioburi de sticlă, spetezele la zmeurile mari portocalii şi albastre cu care cutreeram până în fundul Volnei şi „tăiam" — desigur cu omul meu alături — toate zmeurile din oraş, chiar şi pe cele ale lui George Piţa ori Săndică Movilă.

Cu Lisandru şi Cireşar făceam o trinitate. Eu eram gras, alb ca coca de zmeu, bondoc; aveam beretă, şi haine-marinar de catifea roşie — un cardinal în miniatură, cu mânuţe de Isus în templu ieşite sfios din mânecele galonate bizar cu ceiace trăgeam mereu pe nas; şi profanat de un ciuf care încă amintea coada cu care, până ce am ieşit dela şcoala d-nei Atina Petrescu, m'a ţinut estetica drăgăstoasă a mamei. Cireşar era un armăsar negru, uriaş, cu coada stufoasă, nări care mâncau jăratec, coamă de scântei, o manşetă albă la piciorul stâng dinainte, şi jambiere de căprioară la celelalte. Lisandru, încă cel mai reuşit dintre noi, avea un trup care troznea în mers ca un stejar, un gât cu mărul lui Adam cât o tigvă de curcan, o frunte albă, învoaltă, de pe care părul, de frica pârjolului din ochii năpraznici se dăduse 'ntr'o parte într'o şuviţă retrasă şi aproape nemai ştiind unde să se aşeze, dinţi mari care rânjeau la cea mai mică greşală a buzelor şi nări la fel cu ale lui Cireşar, numai că jarul tras pe ele afectase, cu concursul rachiului, nasul care îndrepta spre cer un bulb roşu şi ameninţător.

Să fi văzut această namilă ridicându-se din patul lelei Ilinca, rânjind şi scrâşnind în gol, şi bătându-se în piept în faţa arătărilor din codrii, nu era lucrul cel mai alinător pe lume. Oricât de bun şi înţelegător cu mine, îl preferam Duminecele când în iţari şi cojoc

www.digibuc.ro

curat mă ducea la „muzică" mă prezenta sergentului care cânta cel mai bine din „fligorn" și mă aducea acasă făcându-și cu o mână mustața frumoasă la fete, cu cealaltă ținându-și de buzunarul pantalonilor batista care îi atârna și juca în mers pe pulpă ; sau în seri lungi de vară când pe banca din poartă, între mine și Fotica, noua doică în casă, ne arăta cerul pe care stelele săreau ca niște floricele de porumb pe sobă și ne spunea că stelele sânt oameni dispăruți iar noaptea dintre ele, în care zac de-acuma de-apururi, e : femeia...

Lisandru spunea totdeauna femee și nu femei. Multă vreme n'am înțeles acest lucru. Dar anii au trecut. Unchiul meu, în urma campaniei lui Echisciolu a părăsit revizoratul și cu Școala lui Normală Superioară, cu prietinia lui Haret, și o absolvență întârziată a Facultății de Litere, a fost numit profesor și curând director la liceu. Lisandru fu avansat, atunci, în mod mecanic : „portar la August Treboniu Laurian", — ceiace în propria-i intitulare echivala nu cu o pălărie, ci o garderobă de pălării. Iar eu am fost înaintat la școală la București.

Acolo, cu anii de latină și pubertate, printre păstorii de eglogă și satirii lui Horațiu, mi se încadra tot mai bine în minte figura silvană a celui care la despărțirea de acasă m'a dus la pieptul Fotichei și pus să beau, după el, un lapte care a țâșnit în chihotele doicii, din degetele ei, ca din limba despicată a unui șarpe strâns la sân.

— Așaa ! „la strochitoarea Maicăi Domnului, la străcurătoarea Maicăi Precista" — gâlgâia bătându-mă pe ceafă Lisandru, fericit de frăția de lapte la care mă convertise și care într'adevăr, prin nu știu ce proces, fiziologic sau de simplă sugestie, m'a ținut legat de el tot restul vieții. Și azi, e deajuns să mă uit înapoi, și, — ca dragostea ce pune pasărilor pe pene aceleași culori vii, sau ura care pătează la fel târâtoarele, comuniunea de odinioară urcă în mine un gust cald, dulce-sărat, de grea substanță sălcie, care mă face să mă cutremur împreună cu un Lisandru răsărit în față, de aceiași ciudată sevă omenească.

La București deci, în singurătăți de internat și clasicism, îmi vedeam mereu prietenul aplecat pe ceruri de vară, ceruri provinciale, sau pe vedenii de pădure cu luminișuri de bucătărie. Și mi-l pricepeam acum, mai bine, în cârdășia unui Eros prizărit prin cadențe de hexametru, bântuindu-l cu săgeți clandestine, rânjindu-i buzele cu satiră, strivindu-i în ochi struguri din care se înfruntase fauni... și, în total, bolnăvindu-l de nympholepsie...

www.digibuc.ro

In vacanțe mi-l regăseam sprinten și verde, îmbrăcat în sărbătoarea pe care i-o aducea sosirea mea — cu noi isprăvi de povestit în odaia lelei Ilinca. Numai că rictusul lucra tot mai adânc în colțul gurii, iar exuberanța animală — tot mai stinsă, îi lăsa un chip care mai mult decât a faun beat, semăna cu profesorul universitar D. Drăghicescu...

Lelea, care acum devenea baba Ilinca, îmi mai spunea că năzărirele lui vin tot mai des și că omul, colac peste pupăză, a mai început dela un timp să vorbească de bani pe care îi are în bănci și pe care statul nu vrea să i-i dea înapoi! — O veche meteahnă dela care i se trăsese în tinerețe porecla și de care abia acum îmi dam sama, — cu deosebire atunci când Lisandru Bancagiu, văzându-mă de pildă cu vreo carte în mână, mă bătea pe umăr să n'am grije că mă va trimete el la studii în străinătate!

Această apucare însă îi venea rar, ca o cochetărie mai mult — deși mulți vorbeau de comori care i-au râs cândva în ochi în nopți de pază la câmp sau în baltă. Era ceiace și eu am bănuit o clipă într'o noapte care ne surprinsese la vânat la Gura Borcei. Lisandru mergea înaintea mea arătându-mi ca pe o hartă balta din care cunoștea fiecare cot de tufă și fiecare râpă. Un trunchiu de copac trăsnit îl făcea să tresară ca la vestea morții unui prietin vechiu; subt o salcie se oprea ca să strângă parcă la piept o fată; iar, când intram într'un petic nou de pășune, el îl măsura cu brațul ca un moșier, numărând în gând vacile boerului Focșa, Blebea sau Seceleanu, pe care le-a păscut în cutare an, cutare vară. Dar la răstimpuri se oprea; și în vârtejul amintirilor, ochii începeau să-i joace. Lisandru se oprea ca și când da cu ochii de ceva, apoi își trecea mâna peste frunte și pornea mai departe. Din coastă îl urmăream și-mi spuneam: vede comori! Lisandru Bancagiu înțelegea și ca o scuză începea să mi se tângue. Cât a dat el ca să scape de singurătățile din baltă. Și ce fericit a fost când conu Lămbică s'a îndurat să-l ia pe lângă dânsul la oraș. Pălăria tare? Un vis! Dar cum ar putea el bombăni față de atâta bunătate și cinste vărsată asupră-i cu cealaltă mână, de conu Lămbică. Căci balta... — O, balta-i lucru afurisit. Sânt făpturi în ea...

— Uite-o, uite-o! Ptiu, piei nălucă!

Lisandru sta acum țintuit cu căciula pe ceafă, ochii rostogoliți și gura rânjită, ca în odaia babei Ilinca. Mâna lunii trecea pe fruntea lui; — ca să-i gonească, sau ca să-i îmbie vedenia? In vreme ce,

www.digibuc.ro

trasă în lături, cămaşa i se desfăcea ca să-i arate pieptul din care inima bătea parcă să iasă afară.

— Uite! O vezi? Nu-i vezi pulpa rotundă colo după copac? Da sânii??! Uite sânii! Uite-i cum joacă din scorbură! Na c'a fugit! Da uite-o, uite-o după tufa aia. Nu-i vezi cosiţa în salcia dă colo, dă mătasă? Ei bat'o! Uite-i sânu iară, uite-i pulpa! Şi uite-i ochii cercănaţi cum joacă şi-mi fac semn pă scoarţa aia de mesteacăn. Ptiu, drace!

Lisandru vedea acum aievea. Toată tinereţea lui închinată bălţii şi dumbrăvii revenea în el cu un păgânism uitat la oraş, renegat de noul convertit la ortodoxia surtucului, pălăriei şi condicei oficiale. Cât de mult se 'nşelase!

Auzisem de curând de o boală care dela Greci se trage, nympholesie. Un doctor, un prieten sau vreun gând de scăpare mânase poate pe Lisandru la o viaţă de cănţălarie, nebântuită de sâni, pulpe, şolduri şi ochi de nimfe ascunse după trunchiuri; şi unde mătura era o mătură cinstită, cum se cade, neîncălecată de Mama Pădurii. Şi iată cum această îndrăcită fiinţă iar! Femeia! Fiinţa care pentru Lisandru n'a fost niciodată o Leancă, Ioană sau Smărăndiţă oarecare. Ci o totalitate de sâni, pulpe, şolduri şi cosiţe prelinse pe mătasa salciei, gâdilate de ierburi, întinse somnoros pe fagi tineri, spălându-se cu lună şi izvor şi cântec, şi desgolindu-se neruşinat pe un trunchiu de stejar libidinos, strângând întunerec într'o văgăună de scoarţă încreţită şi lăsându-se adiate de barba de ţap a unui smoc de tufă.

O totalitate, o lume, o noapte, noaptea albă care l-a scos din minţi în tinereţe, noaptea pe care o vedea printre licuricii din ierburi ca şi printre stele şi pe care omul a vrut s'o împrăştie cu felinarele cu gaz dela oraş!

Noaptea aceasta, care mijise copilului cu ochii jucăuşi de comoară şi îmbrăţişase pe flăcău cu forme alunecoase, venea acum la el şi, cu mai mult aer în pomi decât în odaia lelei Ilinca. Lisandru se vedea ca odinioară încălecat pe plăvana cea mai apropiată din cireadă şi leşinând de plăcere cu ochii la coapsele ce i se dădeau pe un trunchiu de copac, în chihăitul senil, prin iarbă, al lui barbăcot şi statu-palmă, şi, cine ştie, ceva mai în colo şi mai sus, pe un dâmb, în ceaţa lunii, gâlgâitul de bucurie al satirilor şi faunilor proxeneţi.

* * *

www.digibuc.ro

De Lisandru Bancagiu mă pierdusem de tot în timpul războiului. La demobilizare, în drum spre casă, coboram în gara Feteşti, la bufetul plin de tunici şi iţari, capele ostăşeşti şi opinci, când dela capătul tejghelei, din fumărae, un trup de stejar se repede spre mine, cu o beretă şi vagă uniformă de marinar terminată în opinci pe el.

— Domnişoru, domnişoru Dragoş !

— Lisandru, tu eşti Lisandre ?

Anii războiului nu-i adusese decât ceva mai mult stuf în musteaţă.

Nasul scânteia a vin şi bucurie. Fratele meu de lapte mă îmbrăţişa şi se gudura pe lângă mine ca un dulău. După o scurtă schimbare de impresii, m'a întrebat unde mă duc şi aflând că un văr al meu e domn mare în port, m'a rugat să-i fac un rost. Lisandru făcuse războiul la marină, scăpase înnot la Turtucaia şi învăţase între timp meşteşugul de mecanic. Napoleon l-ar fi făcut mareşal. Eu i-am spus să vină la mare !

— Da vin cu Dănciuca, făcu el cu o neobişnuită tandreţe în mărul lui Adam.

— Care, vaca ? — am răspuns zâmbind.

— Vaca ? Ce vorbă ! A ! E hei, s'a dus ! S'a isprăvit ! Războiul i-a dat de hac ! Nici urmă dă aşa ceva ! Nu, Dănciuca e o stăncuţă, un pui de stăncuţă care mi-a sărit pă opincă, dă subt o podişcă dă şanţ, în marnea şuşelei cum dam să intrăm pă bariera Galaţilor. Că domnu Locotinent Pruşan care mă luase după el mi-a spus : Ia-o cu tine, Lisandre, că-i noroc. Şi noroc a fost că altfel ne mai întâlneam noi la Feteşti ? Ai numai la han o leacă, domnişorule, s'o vezi ! Are o pată albă pe piept. Să te cruceşti !

I-am mulţumit de invitaţie dar l-am lăsat pe Lisandru cu bani şi adresă, şi vorbă să vină cât mai curând în port, cât nu se ocupă locurile la remorchere.

— Las 'că bani iau eu dă la bancă, protesta Lisandru vârând nu mai puţin hârtiile mele în buzunar ! — Ştii că în trenul nostru, în clasa I-a era prinţu şi Directoru dăla Banca Naţională cu toţi banii mei luaţi îndărăt dăla Ruşi !

Lisandru îmi arunca aceste justificări cum mă aruncam în tren dar le spunea pe dinafară, cu o blazare şi neîncredere de om vindecat de ele.

La o săptămână după aceia noul „căpitan" al *Violetei*, — o şalupă de incendiu care făcea serviciu de remorcher, da prima raită prin basinul portului, desenând cu un ochiu de vultur vapoarelor

www.digibuc.ro

trase în dane, șlepurile și macaralele; oprindu-și, ca pe propria mo-șie, privirea departe peste silozuri, pe căldările de petrol ce odih-neau ca niște potcapuri depuse pe pământ în zarea acestei noi reli-gii a gazului. Cu o încruntătură în ochi, ca și când se nedumirea de prezența unor musafiri pe care nu-i prea cunoaște, încetinea cârma pe lângă cheiuri și silabisea profan numele vapoarelor trase: Fra-issinet, Ceylon, Maid of Sparta, Impăratul Traian, Michalakopulos, prizărind nu fără o tresărire, câte un șorț sau braț de femee flutu-rat la lucru pe puntea vreunui șlep sau cargobot.

Intr'o clipă Lisandru Bancagiu, născut Hătcăreanu, era stăpâ-nul în închipuire al acestei întregi furnicări de brațe, ancore și nume ce scriau un alfabet ciudat pe pagina albastră a basinului și-și pierdeau orice deslușire dincolo de farurile dela intrare și de pe dig, ca să-și trimită taina hieroglifă pe spinări hirsute de rechini, până departe spre farul dela Tuzla.

Negreșit nu i-a trebuit mult lui Lisandru, ca să ajungă perso-najiul cel mai important din port. Fără alt ajutor decât un flăcău pe șalupă, numele lui, ajutat de un piept lat, o față rânjită și pro-tecția inginerului șef, i-a adus o spuză de subalterni și admiratori, dela hamali și până la tașeroni. Cantina era o capelă unde, preot cu șapcă, fiindcă — după celelalte noroace i-a mai căzut pe cap și această verișoară a pălăriei! — Lisandru, pe care nimeni nu-l sco-tea din căpitan, oficia în după amiezi de Duminică. Paharul de ra-chiu se ridica agale, și guri căscate în jurul mesei așteptau cumine-cătura hazlie a pățaniilor lui Lisandru.

Ca un porumbel ciudat căzut asupra unui botez de ape tari, Dănciuca ședea pe masă supusă, nemișcată, cuviosă, și de pe bra-țul stâng al stăpânului i se ridica pe umăr, unde rămânea într'o bar-bară poză prerafaelită! Tineri marinari, lucrători cu ziua, vânzătorii de ziare ai portului, mateloți americani abia debarcați pe gâtul fe-telor din strada Mangaliei, hamali cu trup mototolit, cărăuși negri de funingine și cărbune, toată pleava docurilor și șantierelor, acosta ca pe o insulă necunoscută, în preajma ciobanului de odinioară care punea acum între baltă, războiu și mare, trăsura de unire a gestului scăpărător.

Iar Dănciuca da lui Lisandru toată magia necesară șarlatanului, cum și acea notă castă și esoretică ce trece dincolo de umanitate și aparține inițiaților! Când cârâia dumneaei, vocea cavernoasă a lui Lisandru prindea pe ea o chiciură de peșteră sibilină, iar pe fața lui

www.digibuc.ro

încreţită plutea un mesmerism făcut din toate cutele unui suflet strident de pasăre. Iar când, strângându-şi haina pe umeri ca un cojoc şi săltând din umărul stâng, pornea acasă cu Dănciuca, ciugulindu-l de gât, din pragul cantinei lumea îl urmărea ca pe un Robinson Crusoe dobrogean debarcat din Insula Şerpilor; şi nu era nimeni care să nu se fi dorit în pielea lui Lisandru Bancagiu, născut Hătcăreanu.

Căpitanul Violetei îşi avea locuinţa în port, locuinţa statului — o hardughie în faţa căreia ducea o cărărue de cărămidă, cu o curticică rezemată în fund de o cotineaţă şi lângă ea un mic şopron de lemne ce servea vara şi de bucătărie sau spălătorie. O mică cruce cu busuioc te binecuvânta la intrarea scundă în celelalte două încăperi zidite în piatră rece iarna şi grozav de dogoritoare vara, în care lumina da prin gratii de fier, căci casa fusese pe vremuri închisoarea căpităniei portului. Iar de jur împrejur un gard care închidea ca într'o paranteză locuinţa lui Lisandru de celelalte, mai răsărite, ale funcţionarilor.

Peste gospodărie trona ca o jupâneasă, Dănciuca, cu o mică curte compusă din Paraschiv, un cocoş mai totdeauna fără găini, dar suplinind adesea pe cocoşii vecini, Togo, un câine de pripas care venea numai la ora mesei şi Vasciuc, fost băiaş, în port, dat afară pentru un atentat premeditat dar neisbutit la o fetiţă de şase ani şi cules de Lisandru din milă pentru bătrâneţele şi păcatele lui. Un vulpoiu bătrân tata Vasciuc! Abia se simţea; da târcoale mai mult decât mergea, şi, — n'aude-n'a vede, — nu făcea altceva decât să zâmbească, cu un zâmbet de Pan incorigibil ce îi crispa toată faţa blondă şi, nelămurit, de dimineaţa până seara, pe ploae ori soare, în casă sau în piaţă, îi unea coada ochilor cu colţul buzelor într'o complicitate de nesecată, bonomă, diletantă ironie.

Cu o astfel de gospodărie, se poate spune că viaţa lui Lisandru ajunsese la un fel de finalitate. Nimic n'o mai putea muta sau atrage aiurea. Niciun vis n'o mai putea umbri. In cele patru personage care o compuneau, ea odihnea în sine ca o pagodă asvârlită de vânt pe foştii stâlpi ai unei locuinţe lacustre. Dănciuca era mitul acestei pagode. Ea era izbăvitoarea lui Lisandru. Decând îi sărise pe opincă, la bariera Galaţilor, cariera lui a urcat vertiginos. E drept că o mână pusesem şi eu — ceiace Lisandru îmi mărturisea ori de câte ori, atras de aventură, veneam s'o simt în preajma fratelui meu de lapte peste care anii nu încetau să-şi depună poezia.

www.digibuc.ro

Dar Dănciuca era aripa sfântă, misterul, norocul. Cum bâțâia pe gardul casei și pășea dela un cap la celălalt, în negre odăjdii, părea o preoteasă în miniatură oficiind un rit necunoscut și aruncând tămâie nevăzută în direcția în care Lisandru cu mâna pe cârma Violetei împlinea slujba mării. Pe robinetul fântânii din curte își crispa piciorușele de rac și cu un cioc lung lovea și descânta plumbul aducător de apă pentru mulți nevoiași ce veneau cu căldările sau se adăpau cu gura. Apoi sărea și cotrobăia în bucătărie, deretica laviția și masa de fărămituri, cum și micu-i șorț alb —cam murdar — uitat pe piept, sărea iar pe gard, cu ochii după Paraschiv care iar s'a apucat de năzbâtii cu găinile de pe maidan. Arunca apoi priviri telescopice în port, spre Cazino, în larg, sau spre silozurile care gâfâiau de praf și pleavă; și sigură că toate merg de minune subt sceptrul stăpânului, se svârlea cu o spontaneitate de balerină pe firul de telegraf de deasupra casei. Își ascuția ciocul pe ea, ori pur și simplu trimetea știri cu urechea așternută, lui Lisandru, sau ceiace pentru ea era același lucru, lui Dumnezeu? Deajuns că firul vibra prin ochii ei rotunzi, ca un șiret de gheață trecut prin două capse galbene. Mai multă fuziune se putea? Lisandru, întors dela slujbă, se așeza obosit pe pragul bucătăriei și, cu tata Vasciuc alături, sorbea din ochi pe dobitoaca asta sfântă a lui Dumnezeu, cum o numea cu o gură care primea parcă o cumînecătură.

— Mari sânt minunile tale, Doamne, ofta languros, cu capul în palma stângă trimes pieziș spre vulpoiul bătrân care zâmbea fără crez spre pasărea măiastră. Paraschiv de cum își simțea stăpânul, intra pe poartă, fudul, frumos și suficient, ca un erou purtat în faetonul aripilor ușor ridicate de spasmuri recente. Tot mai desumflat, și coborând parcă încet din faeton, înnota din pinteni către prispa cu grăunțe. Dănciuca se lăsa din slavă și cu cochetărie feminină gâdila pe cocoș, cu aerul adierii sale. Paraschiv se umfla și desumfla ușor ca o armonică vizitată de un oftat. Apoi, ciugulite, grăunțele își întețeau dispariția cu iuțeala hârtiuților atrase de magnet, — în comentarii de priviri pe care cele două pasări și le alunecau reciproc. Un ochiu se strâmba la soare, ca și când să întrebe cât e ceasul, și, asigurat că-i încă de vreme, gudurat în sine, țâfnind pe nas și trăgând din pinteni și aripi acorduri de cobză, Paraschiv începea în jurul Dănciuchii, care se deșăla de râs, o curte nebună de cavaler profesional, cu atât mai afectată și înflorită de retorica penelor cu cât era o curte fără țel, artistică, glumeață, — transcendentală...

www.digibuc.ro

O, arta, poezia artificială, inefabila a galanteriei ideale!

Gavote, menuete, lansieuri și cadriluri se schițau fugitiv, în fragmente de vis grotesc, pe petecul de prispă, pe care soarele aprindea un felinar ambiguu, de apus.

Lisandru era pe altă lume. Dacă a trăit vreodată o viață de salon, era aceasta! Fandoselile cocoșului îl pufneau de haz; refuzurile din coadă, cu un cap dat pe spate, ca măsurând o trenă, cu care Dănciuca își agasa și angaja partenerul în cursa infinită a favoarei, îl transportau!

Niciodată, într'adevăr, pe un parchet de grații, la școala ingenuităților, doi copii n'au făcut mai bine pe ducele și ducesa...

Simțind mai mult decât să înțeleagă, cei doi oameni pierduți în plăcerea ochilor, uitau că trebue să ducă pasările la culcare. Când iată că Togo, pe cele patru picioare, plimbând ún cap nedumerit la stăpâni și subalterni, din mijlocul curții întreba ce e asta, întreba de cină, cu o limbă scoasă care, ca o ultimă sdreanță de lampion japonez, nu făcea decât să prelungească sărbătoarea...

In viața lui Lisandru, tot mai îmbătrânită, astfel de scene erau poezie și tinerețe. Cât de necăjit să fi venit dela slujbă, chipul lui rânjit se lumina, când intrând pe poartă, cu o privire plimbată peste curte, el întreba, cu părintească jovialitate, ce-au mai făcut dobitocul și dobitoaca lui Dumnezeu. Lisandru auzise de lupte de cocoși, la circuri, în popor, sau de claponi jumuliți din goana calului de pehlivani indieni. Jocuri ca cele dintre Paraschiv și Dănciuca i se păreau însă o nebunie!

Adesea mă chema la reprezentație. Printre grăunțe pentru cocoș, el punea pe Vasciuc să amestece cânepa scumpă din care numai canarii își înfrupta gâtlejul, și ținea cât putea pe Paraschiv văduv, ca stăruințele lui pe lângă stăncuță să pară mai aprinse și caraghioase. Uneori cocoșul o lua în serios și, ațâțat cu complicitatea vădită a oamenilor, trăgea odată din cobză, se scutura de orice amabilitate și se abătea asupra cochetei ca un aeroplan într'un picior. Oamenii se ridicau din prag speriați, ținându-se de mână, ținându-și răsuflarea.

— Dobitocu o ia de bună, tremura din voce Lisandru, și câșt! cu bățul în masculul care guruia subversiv.

— Ia, ia seama, tată Vașciuce, că măgaru a'nceput să se'ntreacă cu gluma... Nu cumva!...

Dar omul tuturor năzărirîlor își trecea mâna peste frunte, la darea sceptică din cap a bătrânului care știa mai multe...

www.digibuc.ro

Lunile treceau peste doi oameni tot mai vechi şi două pasări tot mai prietene. Dănciuca devenea un fel de pasăre albastră a portului, plimbându-şi între Duminicile la cantină şi jocul ei cu Paraschiv o popularitate străină şi barocă.

Lisandru îşi cetea în ea faima şi prestigiul, admiraţia şi succesul, tot norocul cu care mica dobitoacă făcuse din viaţa lui, ca un accent circonflex pe o literă, un sunet neaşteptat. Dar mai ales îşi cetea purificarea, abstinenţa şi iertarea.

In omul gonit de misterele bălţii, clătinat de vedeniile cărnii şi războiului, pasărea cenuşie ca o lampă stinsă cobora linişte şi amurg, anticipând cu necunoscutul mic din ea, taina mare a morţii spre care vremea ne îndreaptă. Toate arătările ce scormonesc sufletul şi biciuesc trupul viguros şi pofticios al păzitorului de vaci, se strângeau şi împăiau în acest fenix virginal şi ascet, renăscut din propriu-i scrum; toate rânjirile şi scrâşnirile lui din dinţi se calmau în acest pumn de cenuşe uscată care aştepta o urnă ca să fie cenuşa lui însuşi...

Pe măsură ce anii subţiau şi şubrezeau namila care fusese odată ciobanul, iar capul tot mai cârn şi pleşuv devenea cranian, ca printr'o transmisiune de viaţă, oacheşa porumbiţă punea puf şi muşchi pe ea, îşi îngroşa gâtul, arcuia coada, şi cum sta sigură de sine, în mănuşi roşii „glacé" pe streşina casei, părea o fată mare în toată puterea cuvântului, o domnişoară emancipată din familia galinaceelor, sau chiar dropiei.

Lisandru îşi urmărea „sufleţelul" crescând dincolo de el, voinic, elementar.

— Nu crezi tu, Lisandre, că Dănciuca asta-i prea mare pentru o stăncuţă?

— ?

— Parcă aduce mai mult a puică decât a stăncuţă?!

— ?

— Nu cumva!...

— Cum adică? Păi ţi-am spus că dobitocu ăla-i un măgar. Şi-a luat nasu la purtare. Păi i-l taiu eu, i-l taiu eu... Adică vrei să spui... Fugi d'aici, moş Vasciuce, c'ai înebunit. Ori dumneata vezi tot minoare înainte...

N'apucă să termine Lisandru, că hop! Paraschiv pe prispă, în cârca Danciuchii. Alarmată, biata fecioară se clătina pe picioare şi scăpată teafără, fugea buimacă prin curte cârâind ca o cârtiţă ur-

www.digibuc.ro

mărită pe sub pământ de sexul în tăiș de iatagan al masculului iminent.

— Câșt d'acolo smintitule! Lua-te-ar damblaua, face-te-ai sgârci să te faci! — svârli Lisandru cu o jordie care pleoști creasta agresorului. — Auzi dumneata! Să-mi necinstească fata! Dobitocul naibii! Ia să faci bine, moș Vasciuce, să sgâești ochii. Ce-mi păzești aici? Și ce-mi râzi așa? Știu că dumitale îți convine! Păi cum nu! Da să deschizi te rog ochii. Și mâine să-mi iei din târg o găină. Iar penele să i le tai de-acu numai la două săptămâni, — biata fată — să mai sboare, să se mai ducă și ea pe ici pe colo.

— Păi nu ți-am spus eu? Dă, Paraschiv... vorba aia, oameni sântem...

— Oameni sântem, poftim! Care va să zică dumneata îi dai coraj!

Și trântind poarta după el, Lisandru rumega în minte nerușinarea lui Vasciuc și Paraschiv, întrebându-se care-i mai mare.

— Cum pot oamenii să fie așa nerușinați! Auzi dumneata, să-i dea ghez!

Incheindu-și haina, — ca și cum și-ar fi aruncat în sân o părăluță, făcea din vârful degetelor o cruce de „ucigă-l toaca" — și urca pe puntea Violetei, având întâia oară subt ochi zâmbetul veșnic, zâmbetul fără crez, de pe chipul lui moș Vasciuc.

Cu zilele ograda lui Lisandru se umplea de găini.

— Am să mă fac acum negustor de piei de cloșcă? — isbucnea paraponisit Lisandru cu o dojană repezită spre Vasciuc.

Lumea din port într'adevăr îi lăuda gospodăria, dar ori de câte ori i se pomenea de moțate omul lăsa capul în jos.

— Poftim acum, ce-am ajuns eu, să țin găini! Pentru dumnealui!...

— Hei, ți-am spus eu, oameni sântem, surâdea din umbră moșul. Lisandru fierbea. Să nu fi văzut pe Paraschiv pe lângă Dănciuca! Moș Vasciuc a trebuit să urce cotețul stăncuței cu încă un metru. Dar dacă Paraschiv nu putea veni numai decât la ea, venea ea la Paraschiv.

— Asta nu mai e stăncuță cum nu mai sunt eu băiaș! — râdea Rusnacul, în barba-i spână și netunsă.

— Ce stăncuță, dom'le, că-i puică curată! Numai că face pe mironosița!...

Lisandru înebunea. Intre recalcitranța lui Paraschiv și rânjetul moșului, el se crucifica zilnic cu ochii întorși galeș, depe speteaza

www.digibuc.ro

scaunului, în jos, ca într'un ultim rămas bun, spre Dănciuca... Urmărit de ele, ca de două vedenii, omul slăbea, se întuneca. S'a isprăvit cu Duminicile dela cantină. Sărbătoarea era pentru Lisandru o zi de pază sfântă. Chiar în cursul săptămânii, de cum avea cinci minute libere, fuga acasă, cu o jordie în mână. Uneori Paraschiv avea noroc să fie pe maidan sau după vre-o puică nouă. Alteori, ca prin făcut, Lisandru sosea tocmai când cu aripa întinsă făcea din harpă serenadă la lumina zilei Dănciuchii. Săraca, — şi ea naivă, curată, nevinovată, asculta fără urmă de bănuială!...

Din prag moş Vasciuc zâmbea oblăduitor.

— Şi-acum zici că nu-i nimic? — răcnea, Lisandru.

— Păi e ceva? Las' să fie şi p'ormă! — făcea moşul ridicând leneş de jos o surcea şi pregătindu-se de atac.

Lisandru plimba ochi mâncaţi de grije şi desperare, dela grupul erotic la vulpoiul bătrân. Şi când te gândeşti că el singur împinsese pe cocoş!

— Nimeni nu mă ajută în casa asta. Toţi îmi stau împotrivă.

Şi tot cultul lui vechiu pentru fecioare i se întorcea în privirile cu care, cu capul pieziş, învăluia pe Dănciuca. Ceiace îl rodea mai mult era o vagă bănuială că nici pasărea nu se mai apăra de asedierile măgarului. Ba parcă-l îmbia...

— Toţi îmi stau împotrivă. Nimeni... E pedeapsă dela Dumnezeu că eu l-am lăsat pe cocoş să se 'ndulcească, eu l-am împins...

Cu gelozie şi remuşcare Lisandru se adresa acum numai fiinţei care, nepăsătoare, cu spatele întors, îşi pleca înainte urechea, făcându-se că ciugulește, la vorba din urmă, categorică, a amantului. Vedea aevea sau i se părea? Nu cumva lua vreo puică drept Dănciuca? Ochii i se împăinjeneau şi în ceaţa lor copila apărea mare, dolofană, puică curată...

— Puică curată — repeta Vasciuc parcă traducându-i gândurile. — Puică curată. Ia priveşte! S'a sfârşit! Nu mai e nimic de făcut...

Lisandru întorcea din nou capul. Dănciuca era una cu puicele şi găinile. Ciocul o trăda cel mult. Incerca s'o cheme.

Pâş! pâş! pâş! Dar de unde! De multă vreme stăncuţa se făcea că n'aude. Era dealtfel primul semn de înstreinare observat de Gheorghe.

Apoi a fost zbughirea din cantină a pasării, într'o Duminică, pe furiş, ca s'o caute ca un prost în râsul lumii pe sub tejghea, apoi

www.digibuc.ro

prin stradă, până la căpitănie — mai mare rușinea! — și ca s'o gasească lângă cocoș, cocoțată pe frânghia de rufe! Apoi, cum spun, cum spunea și moș Vasciuc, creșterea asta nemaipomenită, schimbarea la trup și chip, ca și când se hrănise cu o vitamină specială. Lisandru auzise în pădure că hienele își schimbă sexul și cunoștea târâtoare care fac la fel. Dar nu auzise de schimbări așa ciudate la pasări. Din cioară, găină, — la naiba!!

— Asta-i puică, dom'le, puică curată, — hârâia moș Vasciuc.

— Adică ce puică! Găină cât toate zilele! Gojgogeamite găină, continua după o tăcere măsurată cu ochi de vulpoiu.

— S'a isprăvit și pace! — răspundea Gheorghe ca depe altă lume.

— Mâne tai cocoșul. Nu mai e nimic de făcut. Altfel e primejdie!

— Ha! Primejdie! Imi place! Acuma mi te-ai trezit omule? Când e găină? Gojgogeamite găină!? Ha!

— Adică, vrei să spui... Paraschiv?...

— Ei ce să-ți spun?! Nu ți-am spus? Oameni sântem...

La un metru depărtare, în spate, Lisandru auzi o fluturare pe pământ. Se întoarse.

— Ptiu drace! — rânji omul ca odinioară, în bucătăria babei Ilinca. Și cu ciomagul în care sta rezemat lovi de sus în jos ca să bage parcă în pământ un diavol.

Un dublu cârâit de perversă durere stâlcită ieși ca un duh rău din capătul ciomagului.

Cu limba scoasă, din mijlocul curții, Togo, apleca par'că o lanternă stinsă spre omul ridicat ca un stejar peste un trăznet; spre celălalt om ghemuit de râs în colțul pragului; spre cele două mototoluri negre vârâte unu într'altul pe pământ.

Și nu mai pricepea nimic.

*

Disecarea pălăriei cu toporul n'a fost nimic în viața lui Lisandru Bancagiu. Se spune că o zeiță purta în vechime pe cap o bufniță. Se poate spune că Lisandru purtase pe cap stăncuța. — Și în suflet. Și în inimă.

Indoita crimă a lăsat în această inimă un cuțit pe care omul nu avea curajul să-l înfigă tot. Subt durere de moarte se clătina și istovea văzând cu ochii. Lisandru Bancagiu, născut Hătcăreanu, fusese. —

www.digibuc.ro

Serviciul mergea tot mai prost. Numai protecția inginerului șef îl mai scăpa. Peste basin și silozuri „căpitanul" își plimba acum privirea rătăcită ca în căutarea unei moșii căzute la fund. Dar serile! Acasă? Doamne ferește!! Ce mai putea găsi acolo, decât pe moș Vasciuc zâmbind deapururi. De trei ori l-a gonit din casă — în frig, pe viscol. De trei ori însă bătrânul s'a întors tiptil, absent, cu același surâs pe buze. Fiindcă știți ce-a găsit acesta cu cale să-i spue a douazi, nu mai departe, după groaznica întâmplare? Lisandru se căina, frângându-și mânile pe cuptor. De pe laviță moș Vasciuc da din cap:

— Toate ca toate, dar așa fără perdea! Auzi dumneata! La un metru de tine. In nas!

Cine să îndure atâta nerușinare? Lisandru l-a dat pe ușă afară. Și moș Vasciuc s'a întors pe aceiași ușă, cu același zâmbet:

— Auzi dumneata! In nas!

— La urma urmei rămână acasă moș Vasciuc. Tot trebue să fie cineva! — își va fi spus Lisandru seara când de pe șalupă se ducea deadreptul la cantină ca să fie scos în zori, de braț.

Nu era aceasta acum ocupația lui de căpetenie? Lisandru recăzu la o beție năpraznică. Un ofticos prins în curent nu e izbit de tusă mai fulgerătoare. In frigurile rachiului ca din dosul unui decor de frunze, toate aiurările și rătăcirile trecutului soseau. Reapăreau oameni de mult parcă înmormântați. Podeaua cantinei era dușumeaua babei Ilinca. Din capătul mesei, ca de pe marginea patului, un om se ridica rânjind aiurea, vizitat de comori, de sâni și coapse date după copaci, de stele și noaptea dintre stele. Numai că printre ele flutura acum, ca umbra unei mâini ținută 'n soare, o pasăre năucă.

— Fugi d'acolo, dom'le! Că aia n'a fost stăncuță cum nu sânt eu mitropolit. A fost puică, puică curată, găină sălbatecă, făcută pe semne, cu un cuc și-o coțofană!...

Lisandru auzea ca prin vis vocea hârâită a lui Moș Vasciuc, amestecându-i-se în gând, și ca să scape și de una și de alta se scutura, bătând cu piciorul:

— Ptiu drace!

Lumea căsca gura. Răii râdeau, bunii îl căinau.

Lisandru ajungea de pomină. De o pomină rea. Toată aureola căpitanului căzuse în apă. Mila îl mai ținea pe lume. Drept, Lisandru avea treziri care îi încordau întreaga făptură. Dar arcul se do-

www.digibuc.ro

vedea curând de salcie. Omul se încovoia subt grindina năzărirîlor şi apucăturilor din senin.

De un Crăciun a jurat să nu mai pună picătură în gură.

Şi să alunge pe necurat împăcându-se deabinelea cu Dumnezeu, La Bobotează s'a aruncat gol în mare şi a scos în gură crucea ca un câne. Lumea spunea cruce. Lisandru credea însă că apucase pe Dumnezeu de picior. In tot oraşul, lumea l-a primit cu bani şi laude. Banii i-a pus toţi pe tipsie şi dus la biserică. Laudele i-au slujit să se simtă om din nou.

Dar n-a prins să intre pe poartă că un junghiu l-a străpuns prin şale. O răceală năstrușnică. La pat, Lisandru n'avea în preajmă decât pe moş Vasciuc care cu faţa neclintită, în vârful picioarelor, cotrobăia prin odae ca un vrac rusnac priceput la prişniţe. Dar poftim de pune vezicători la un cal. Frigul din Lisandru i le zvânta şi răsucea pe piept ca pe nişte foiţe de ţigară. Dar aiurelile! Troene călătoare vâjâind prin urechile, peste trupul bolnavului. Luând cu ele tot ce mai rămăsese lucind în om, aşternând în loc mormane de tăcere îngheţată. Pe coama acestora albă o umbră zbătea la răstimp din aripi. Lisandru se ridica să o prindă şi cădea din nou istovit.

Iarna îşi lăsa cerul tot mai jos pe coperişul căsuţii din port. Intr'o noapte Lisandru strigă stins lui Vasciuc să dea fuga după popă. Dar când să iasă, Lisandru îl prinse de mânecă şi făcându-l să stea, îi spuse cu cel din urmă glas din el:

— Ascultă colea tată Vaşciuce. Te ştiu hâtru, zavrac la cap şi pezevenghiu. Să te bată Maica Precista, auzi tu, dă te-i atinge, vezi tu, de ce e colea... Uite colea...

Cu un geamăt se răsuci şi scoase de subt căpătâiu un carnet de socoteli soios şi ferfelit.

— Uite colea... Da să te bată Maica Precista... căci ce spun colea îi cu limbă de moarte... Vezi tu... Ia'n ceteşte.

„Io Lisandru Hătcăreanu, căpitan în port, las cu limbă de moarte pe Violeta şi Cireşar şi tot aurul meu din bănci şi casa asta cu pat cu tot şi silozurile şi portul cu toate acareturile lui până hăt departe la Eforii şi farul dela Tuzla, le las pe toate să le stăpânească şi să huzurească în ele Dănciuca".

— Care ? Da a murit bre omule! — hâhâi uşor, fără să vrea, numai din ghiduşie, moş Vasciuc.

— Ha! ha! Vezi, vezi ?! Ştiam eu! A murit! Ha! Auzi Dănciuca! Ci-că... Ha! Nu-ţi spuneam eu că moşu umblă cu şomârleaua ?!...

www.digibuc.ro

Lisandru se ridica, făcând cu ochiul, spre bătrân, cuiva parcă la geam. Moş Vasciuc întoarse capul. Atârnată de fereastră, o opincă uitată, bătută de viscolul care sufla prin cercevele şi sgâlţâia toată casa, mişca o umbră de pasăre moartă.

— Uite-o... râde şi ea... Da să te bată Maica Precista, tată Vasciuce, de te-i atinge de ceva... Că-i limbă de moarte şi te ştiu zavrac la cap, coţcar şi...

Dinţii se încleşteau într'un rânjet definitiv. Ca să verse parcă tot răul din om, ochii dedeau peste cap sumedenie de întuneric.

Pe marginea patului, celălalt, ghemuit, aplecat, rece, zâmbea înainte, încremenit în fantoma-i de Pan incorigibil — un Pan bătrân şi ukrainian...

Dragoş Protopopescu
„Iarmarocul metehnelor"

www.digibuc.ro

M. MIHALCEA-POIANA. *Țărănci din Bărăgan.*

www.digibuc.ro

PE DECINDEA DUNĂRII.

Pe decindea Dunării la vale,
Printre triste mirişti cu ciulini,
Trece'n baltă, legănat agale,
Un chervan cu coviltir de rogojini.

In tot câmpul nici un fir nu-i verde
Mişcă vântul albe colilii
Drumul lung în zări pustii se pierde
Sub un cer de mari melancolii.

Boii moi se lasă pe tânjeală
Grebenele roase-i dor
Osiile gem cu încetineală
Şi slomnesc un fel de doină-a lor.

Omul stă cu capul gol şi mână,
Înfundat în maldărul din car;
Şi-aţipit cu jordia în mână,
Se tot duce drum fără hotar.

www.digibuc.ro

Cât un urs, întins, el dormitează
Peste sarica de patru piei de oi,
Numai ghioaca aprigă-l veghează
Ghintuită cu alămuri noi.

Când deschide ochii, vultureşte,
Peste roata zărilor văprui
Inima-i se umple 'n piept şi-i creşte
Parcă şesul, tot, ar fi moşia lui.

„Foaie verde firul peliniţii"
Cântă cărăuşul cătinel
Şi treziţi, cu el odată cântă Sciţii
Ce-au trecut cândva prin stepă ca şi el!

V. Voiculescu
„Poeme cu îngeri"

HOŢI DE CAI.

Pocnet de harapnic scurt a detunat.
Spartă, 'n gol tăcerea ţăndări a sburat:
Val-vârtej prin vadul nopţii trec năluci,
Om cu ghebă neagră, cai plini de clăbuci.
Pe un cer cât lumea stelele nu'ncap
Şi sub cerul ăsta nu se merge'n trap.
Urcă din porumburi şopot ne'nţeles;
Cât o şură aprinsă iese luna'n şes.
Hii, căluţii tatii, hii la drum întins.
Pân'acuma nimeni urma nu ne-a prins.
Am gonit o noapte, de-am scăpa încai
Să intrăm în ţara hoţilor de cai;
Inecat de iarbă, sur de praf ori glod
Bărăganul slobod n'are voevod.

www.digibuc.ro

Iureș, ca la nuntă! Hii și hai și hai,
C'am pătruns în raiul hoților de cai!
Alei, șarg amarnic, tu leu-paraleu,
Ce tot fluturi capul și ciulești mereu?
Ori ți-e dor de hamul vechi cu clopoței
Și nu-ți place streangul din curmei de tei?
Întețește goana, fulger să te văz,
Că nu-ți dau merticul, traista cu ovăz!
Îmboldit de vorbă ca de-un șfichi tăios
Șargul fuge'n salturi sforăind smeos,
Încovoaie coarda gâtului mlădiu
Și lungit s'așterne șleaului pustiu.
Umbra lor pe lături aripi a deschis
Și se duc pe apa câmpului ca'n vis.
Țuști! sar lighioane... uite-le, nu-s... pier...
Și se umflă svonul stepei, val, la cer.
Lăturaș, bălane, goană la ceatlău,
Că te paște biciul, ciasul tău cel rău.
Nu v'am scos din grajduri noaptea să vă plimb,
Telegarii tatii, vreau doar să vă schimb:
Ducem toți o vreme viață de soboli,
Și'ntr'un târg departe vă prefac în poli.
Dracul ne-o cunoaște colo în oraș
Șargul schimbă părul, eu mă fac geambaș!
Hii, cârlanii tatii, hii și hai și hai
Trageți la limanul hoților de cai!
Poposim la hanul unde'n prag, cărunt,
Șade hoțomanul moșul Dor-mărunt
Așteptând ciracii cu chimirul plin
Să le ia câștigul pe-o vadră de vin.
Dar acum abateți către alt tărâm
Și-mi sburați pe mirișți, brișca s'o sfărâm.
Nu simțiți că vine dela târle fum?
Ies hoțește zorii și ne prind în drum.

www.digibuc.ro

Zor, s'ajung bordeiul cu parmaci căzuți:
Și-o'nghiți pământul caii nevăzuți.
Larg e bărăganul, Doamne-ți mulțumim.
Hai, căluții tatii, să ne mistuim!
hii și hii și hai
bieții hoți de cai.
Somnoroasă, stepa toarce tot mai lin
Vântul amiroase-a fân și a pelin
Văruit de lună șesul ațipit
Dintr'un singur greer țârâe-aiurit.
Ei prin apa lunii merg pân'la oblânc
Și se șterg din roata câmpului adânc
Și cu apa lunii se tot duc pe-ascuns,
Hăul stepei îi soarbe mut și nepătruns;
Zările iau fața solzului de crap,
Lumea'și trage țolul nopții de pe cap.

V. Voiculescu
„Destin"

www.digibuc.ro

Panait Istrati

CIULINII BĂRĂGANULUI.

Când sosește toamna, întinsele câmpii țelinoase ale Munteniei dunărene se pun să trăiască, timp de o lună, existența lor milenară.

Aceasta începe chiar în ziua de Sf. Pantelimon. In ziua aceea, vântul din spre Rusia, pe care noi îl numim „Muscalul" sau Crivățul, mătură cu suflarea lui de ghiață nesfârșitele întinderi; dar cum pământul arde încă, înfierbântat ca un cuptor, Muscalul își cam rupe dinții în el. N'are a face! Barza, care stă pe gânduri de mai multe zile, își țintește ochiu-i roșu asupra aceluia ce-o desmiardă în răspăr, și iat-o plecată spre ținuturile calde, căci ei nu-i place Muscalul.

Plecarea acestei păsări respectate, puțin cam temute la țară,— ea „aduce foc în plisc, dacă-i strici cuibul"—, plecare așteptată, pândită de ialomițean sau de brăilean, pune capăt stăpânirii omului asupra gliei Domnului. După ce a urmărit pe barză în sborul ei până a pierdut-o din vedere, cojanul își îndeasă căciula pe urechi, tușește ușor, din obișnuință, și, gonind câinele care i se vâră între picioare, intră în casă:

— Ia vedeți, băieții ăia, să înceapă să adune uscături!

La aceste cuvinte întunecate, femeie și copii tușesc și se înfioară la rândul lor, tot din obișnuință:

— Au plecat berzele?

— Plecat...

Atunci Bărăganul ia comanda!

* * *

www.digibuc.ro

El o face, mai întâiu, lăsându-se greu, ca un om care s'ar trânti cu faţa la pământ şi n'ar mai voi nici să se scoale, nici să moară. Un uriaş!

Intins, de când e lumea, peste toate ţarinele pe cari le arde soarele, între duioasa Ialomiţă şi Dunărea ursuză, Bărăganul se află, cât ţine primăvara şi vara, în luptă vicleană cu omul harnic, pe care el nu-l iubeşte şi căruia îi refuză orice bună stare, afară doar de aceea de a hoinări şi de a urla în toată voia. De acolo vine şi vorba, cunoscută în toate ţările locuite de Români şi care se adresează aceluia ce-şi îngădue prea multe libertăţi în public:

— Ia ascultă, mă, ce, ori te crezi aici pe Bărăgan?

Căci Bărăganul e singuratec. Pe spatele lui, nici un copac! Şi de la un puţ la altul, ai tot timpul să mori de sete. Nici împotriva foamei nu prea e treaba lui să te apere. Dar dacă cumva eşti înarmat contra acestor două nevoi ale gurii şi dacă vrei să te afli singur cu Domnul tău, atunci du-te pe Bărăgan: e ţinutul pe care Dumnezeu l-a hărăzit Munteniei, pentru ca Românul să poată visa în voie.

O pasăre care sboară între două lanţuri de munţi, e ceva demn de milă. Pe Bărăgan, aceiaşi pasăre urcă cu ea în sbor pământul şi depărtatele lui zări. Intins pe spate, simţi cum talerul pământesc se înalţă spre zenit. E cea mai frumoasă ascensiune ce poate s'o facă nevoiaşul lipsit de toate.

Acestei împrejurări s'o fi datorind şi faptul că locuitorul Bărăganului e o fiinţă oare cum tăcută. Şi cu toate că ştie să glumească şi să facă haz, când i se dă prilej, îi place şi mai mult să asculte cuviincios. E fiindcă vieaţa lui e grea şi el nădăjdueşte mereu că cineva va veni poate odată să-i arate cum ar putea să muncească mai cu folos îndărătnicul lui Bărăgan.

Visări, gândiri, înălţare şi pântec gol, iată ce dă gravitate omului născut pe Bărăgan,— această pustietate care ascunde apa în adâncimile ei şi unde nimic nu răsare de la sine, nimic, afară de ciulini.

* * *

Nu e vorba de acei scaeţi cari cresc ca păpuşoiul şi fac o frumoasă floare liliachie, ca un pămătuf, pe al cărui pufuşor fetele îl tund în seara de Sfântu-Toader, cântând:

Codiţele fetelor,
Cât codiţa iepelor!

Ciulinii, de care e vorba aci, apar de îndată ce se topeşte zăpada, sub forma unei ciuperci, un sbârciog. In mai puţin de-o săp-

www.digibuc.ro

tămână, dacă e cald, ei năpădesc pământul. Asta e tot ce Bărăganul poate să îndure pe spinarea lui. Mai îndură și turmele de oi cari sunt lacome de acest ciulin și îl pasc aprig. Dar cu cât îl pasc, cu atât el crește, se rotunjește mereu și ajunge să atingă dimensiunile unei mari damigeane, când oile se opresc de a-l mai paște, îl lasă în pace, căci atuncea înțeapă groasnic. Știe să se apere, buruiana dracului! Ca și buruiana omenească: cu cât e mai netrebuincioasă, cu atât știe să se apere mai cu înverșunare.

Dar ce siguranță avem noi despre ce e trebuincios ori netrebuincios pe pământ?

* * *

Atâta timp cât Ialomițeanul se sbate, se încăpățânează să smulgă țelinei un căuș de porumb sau câțiva cartofi, Bărăganul nu e interesant. Nu trebue să-l vizitezi. E ceva pe dos, ca o femeie frumoasă, îmbrăcată în zdrențe, ca o mahalagioaică împodobită cu diamante Pământul n'a fost dat omului numai cu scop să-i umple burta cu mălai. Mai sunt și colțuri hărăzite reculegerii.

Asta e Bărăganul!

El începe să domnească îndată ce omul harnic se retrage în coliba lui, îndată ce ciulinii înțeapă rău și când vântul din spre Rusia se pune să sufle cu temei. Asta se întâmplă prin Octombrie.

Poți vedea atunci, din depărtare în depărtare, un cioban care stă cu spatele întors spre Miază-Noapte și întârzie cu păscutul turmei. Nemișcat locului, sprijinit pe bâta lui, vântul îl clatină uneori, parcă ar fi de lemn.

In jurul lui, atât cât privirea poate să cuprindă roată, nu mai vezi decât ciulini, nenumăratul norod al ciulinilor. Plini, stufoși, ai zice că-s niște oi cu lâna de oțel. Numai spini și sămânță. Sămânță de răspândit pe pământ, ca să crească ciulini, numai ciulini.

Ca și ciobanul, la fel se clatină și ei. Căci în masa lor compactă Muscalul suflă mai cu îndârjire, în vreme ce Bărăganul ascultă, iar cerul de plumb strivește pământul; în vreme ce pasările se dau peste cap în văzduh, risipite de vijelie.

Așa, o săptămână întreagă... Suflă... Ciulinii rezistă, îndoindu-se în toate chipurile, cu balonul lor fixat pe o scurtă tulpină, nu mai groasă decât degetul cel mic. El lasă în plata Domnului strășnicia Domnului, și se închide în bordeiul lui.

www.digibuc.ro

Noi spunem atunci: țipenie! Nu mai vezi om! E numai Bărăganul!

Și, Doamne, ce frumos e!

* * *

Cu tot avântul de care armăsarul lui e în stare, Crivățul galopează în împărăția ciulinilor, frământă cerul și pământul, amestecă norii cu pulberea, ucide sburătoarele,— și iată-i porniți, ciulinii! Plecați să-și semene netrebnica lor sămânță.

Mica tulpină se frânge pocnind, cosită la rădăcină. Balonașul spinos începe să se rostogolească, mii și mii! E marele pohod al ciulinilor, cari „vin Dumnezeu știe de unde și se duc Dumnezeu știe unde", spun bătrânii, privind pe fereastră.

Ei nu pleacă toți deodată. Unii o șterg la cea dintâiu suflare furioasă, adevărată puzderie de oi cenușii. Alții par să țină piept, nu vor să cedeze, dar ceilalți dau năvală peste ei, îi agață în goană și-i târăsc. La un moment dat, îi vezi încălcindu-se, formând mari purcoae ce se rostogolesc cu greu, până ce Crivățul se repede odată cu furca lui, îi spulberă în văzduh, îi face să joace o horă îndrăcită și apoi iar îi împinge înainte.

Atunci să te duci să vezi Bărăganul! Ai zice că aci se cocoșează, aci se întinde, după voință, bucuros de toată lumea asta de ciulini care se dă de-a berbeleacul pe spinarea lui, pe când Crivățul își suflă turbarea. Uneori, în clipe de liniște, Bărăganul parcă-și reține suflarea, ca să simtă cum trec fuguliță trei ori patru ciulini, ca niște buni tovarăși, se ciocnesc unul de altul și se întrec în glumă, dar repede se pun în rând și o pornesc cot la cot.

Spre sfârșitul vijeliei, vin ciulinii singuratici. Sunt cei mai iubiți, fiind cei mai așteptați.

Fie că tulpina lor n'a fost destul de uscată, ca să se rupă de la început, fie că vor fi avut nenorocul de-a se fi înțepenit un țimp în cine știe ce șanț, fie în fine că vreo bandă de strengari i-a urmărit și oprit în drumul lor, ei sosesc cu întârziere, sărmanii. Și îi vezi cum se perindă, izolați, rostogolindu-se ca niște cocoloașe de omuleți grăbiți. Văzduhul și tot Bărăganul îi privește: sunt singuraticii, adică cei mai iubiți.

* * *

Apoi, orice vieață se oprește, brusc. Nesfârșitele întinderi sunt curățate ca lespezile unei curți princiare.

www.digibuc.ro

Atunci Bărăganul se învălue în cojocul lui de iarnă şi se pune să-i tragă un pui de somn, care ţine şease luni.

Dar ciulinii ?

Ei îşi continuă povestea.

. . . . . .

. . . . . .

P. Istrati

„Les Chardons du Baragan"

www.digibuc.ro

G. Nichita

DIMINEAȚA PE BĂRĂGAN.

Spre ziuă, când bruma își scutură argintul pe ierburi,
Când numai luceafărul licăre singur pe boltă,
Când sting licuricii luminile verzi-rubinii,
Tăcerea înflorește pe stepă și crește involtă.

Cerul își schimbă treptat apele-i tulburi,
O pensulă-i dă o culoare alb spălăcit,
Nici o mișcare nu freamătă-acum pe întinderi,
Nimic nu vibrează pe-oceanul pustiu... infinit.

Dar iată un zgomot se rupe din inima stepei,
O undă de fluer s'aude și-un zvon de tălăngi,
Altul în unde duioase răspunde melodic,
Paseri își scutură aripi din lenește crângi.

Cumpeni de puțuri prind iarăși glasuri, pe rând,
Vântul începe valuri de aur s'alinte
Un foc la o stână, arzând încă viu, în flăcări,
Fumul și-l urcă la cer, ca o jertfă fierbinte.

Și vieața începe din nou să fiarbă pe stepă.
Cai nechezând, chiote, glas de mioare,
Toate trezesc armonii calde, vibrante,
Sub pulberea fină de aur, ce curge din soare.

G. Nichita
„Evadări"

www.digibuc.ro

SEARA ÎN STEPĂ.

Seara, coviltir prăfuit, se lasă pe Bărăgan...
Apa morţilor s'a vărsat de mult pe zări:
Iarbă şi spice şi flori topite în căldură
Picură moleşite în largul jucătoarelor mări...

Greieri doar au prins să sgârie timpanul tăcerii,
Sonerii ne'ntrerupte ce'nfioară nervii eterului.
Licurici, diamante, rubine şi safire,
Se oglindesc în apele încă neclare-ale cerului...

Oboseala apusă'n văzduh atât de deasă,
Incât ai putea s'o sfărâmi c'un ţipăt în două;
Flori vlăguite şi-au deschis lenevoase calicele
În aşteptarea primelor picuri de rouă;

Fântâni răsleţe, cocostârci încovoiaţi,
Descriu linii curbe cu vârful pliscurilor,
Mădularele zilei, stoarse de puteri,
Scârţie în lemnul uscat al cumpenilor.

Vieaţa piroteşte, aţipind în celule,
Pe întinderea nesfârşită stărue încă latrat de câni,
Vino s'auzi cum sucombă glasul zilei
In clopote tremurate departe, pe la stâni!.

Vino în apusul acesta, simplu şi sălbatec,
Acum, când s'a scurs prin tufişuri şi vântul,
S'auzi cum în răgetul vitelor însetate
Respiră profund obosit, pământul!

G. Nichita
„Pe Bărăgan"

www.digibuc.ro

ŞES.

Se aşterne apa morţilor pe şeş
Se prăfuesc luminile în gene
Şi albăstresc în zare dealuri
Dobrogene,
Ca idealuri,
In infinitul simplu, linear, neînţeles...

Dorm miriştile 'ncinse în amiază
Şi visează,
Cu 'n ochiu de soare,
Ca un ochiu gălbui de dropie,
Şi o ghiară de compas încearcă să măsoare
Cerul,
Acolo unde de pământ se apropie...

In liniştea de aur care arde,
Işi lasă bariera arcuşul la canton
Şi cântă telegraful 'n vânt, pe patru coarde,
Şi toate patru pe acelaşi ton...

Petre Strihan
„Penumbre"

www.digibuc.ro

George Acsinteanu

PRINȚUL BĂRĂGANULUI.

Se născuse cu dorința sădită în inimă de a rătăci și a cânta.

Tatăl său, regele țării de aramă, îi lăsase moștenire un regat cu bogății mari, cu munți acoperiți de păduri, cu mine de aur și cu un palat de cristal. Prințul însă dărui acest regat cu toate bogățiile lui surorii sale. El nu era făcut pentru a fi rege pământean. Soarta îi hărăzise alt regat, mult mai mare și mai frumos: „Regatul cântecului".

Intr'o zi, când soarele d'abia ieșise din cuibul lui, prințul plecă în lume...

Zile în șir, nopți fără odihnă, luni întregi, prințul a colindat drumuri, care de care mai grele, mai neumblate. Pe calea lui fără popas, păsările i-au sburat deasupra capului, înălțând spre ceruri imnuri fermecătoare, florile l-au îmbrățișat cu parfumul lor, iar fluturii i-au făcut hori, din aripele albe și frumoase, ca niște cununi de mătase, pe lângă fruntea gânditoare.

In urmă, prințul lăsa o dâră de lumină, învăluită în taină și cântece lungi și frumoase smulse din inima lui. Cu aceste cântări oamenii se mângâiau la tristețe sau se distrau la veselie. Tot cu ele mamele își adormeau copiii în leagăn.

Câteodată, când vre-un om îndrăsneț îl întreba:

— Cine ești tu, călătorule?

El îi răspundea scurt, dar cu multă lumină de bunăvoință în ochii adânci, de culoarea chihlimbarului:

— Sunt prințul plecat, să cânt durerile și bucuriile lumii.

www.digibuc.ro

Şi prinţul îşi urma drumul mai departe, cântând mereu. Cu cât înainta în mijlocul lumii, căreia îi dăruia cântece din ce în ce mai frumoase, cu atât se simţea mai nefericit, mai singur; cu atât chipul lui devenea mai întunecat, mai palid.

După mulţi ani de rătăcire, numele lui ajunsese să fie cunoscut de toate fiinţele pământului, iar cântecele lui să fie îngânate de toate buzele şi să fie simţite adânc de toate inimile...

Intr'o noapte, se opri pe o câmpie fără margini, pe o întindere pustie ca o sahară, fără nici o oază, fără nici un om. Cum era grozav de obosit, prinţul se întinse cu faţa în sus şi căută să adoarmă...

Stelele străluceau în adâncuri; aur viu semănat pe marea infinită a cerului, în milioane, în sute de milioane de ochi: flori reci în care gândul prinţului poet, destrămat în mii de fluturi, se odihnea acum, în timp ce trupul şi-l simţea uşor, plutind parcă pe deasupra câmpiei cu iarbă înaltă, cu susur de greier şi cu multă lumină de argint, răspândită acum de sufletul dăruitor al lunei, care stăpânea, în tăcere, stepa fără ţărm...

...Târziu, în puterea nopţii, prinţul fu deşteptat din somn de un glas lung, răguşit. Sări deodată din somn şi îşi roti privirile în toate părţile. In acelaşi timp, auzi de departe o chemare care îl înfioră:

— Uuuuhuuu! Vânturilor din răsărit... din apus... din miazăzi... şi din miazănoapte!... Uuuhuu!... Veniţi din toate părţile şi aduceţi-mi pe aripele voastre, streinul care a îndrăznit să-mi calce regatul!... Uuuuhuuu!...

Cât ai clipi, prinţul poet se simţi luat ca o apă şi proptit, în faţa unui bătrân cu haine ţesute din iarbă crudă şi din fire de luceferi. La lumina stelelor şi a lunei, ochii lui păreau aprinşi, ca de vultur. Bătrânul acesta era regele vânturilor şi al Bărăganului.

— Cine eşti tu streine? întreabă regele Bărăganului, cu un glas adânc, pătrunzător.

— Prinţul plecat... să cânt... durerile şi bucuriile lumii, putu să vorbească el şovăitor.

— Şi ce dor te-a mânat în pustietatea mea?

— Necunoscutul, răspunse prinţul cu mai mult curaj, văzând blândeţea care strălucea pe chipul bătrânului.

— Scumpul meu prinţ şi poet, de când te aştept, să-mi înseninezi şi mie sfârşitul, aşa cum ai cântat cu strofe de îngeri, vieaţa tuturor oamenilor!...

Bătrânul rege al Bărăganului, luminat de o mare bucurie, luă prinţul de mână, ca un părinte bun şi îl trase după el.

www.digibuc.ro

Intrară amândoi într'o groapă săpată adânc în mijlocul unei movile. Merseră câtva timp printr'un întuneric umed, până când dădu de o poartă de fier. Moşneagul o deschise. O lumină violetă îi lovi pe amândoi în faţă.

— Aici este cetatea mea, vorbi moşul.

Un salon larg de marmoră albă, cu lumini în toate colţurile, pe toate dungile, din tavan, se desfăşură, în faţa prinţului, cu un farmec pe care poetul îl întâlnise numai în visuri. In mijlocul încăperii albe, observă o masă pătrată de piatră neagră cu multe scaune în jurul ei.

— Vezi masa asta? arată bătrânul cu ton blând. Aici se ţine sfaturile vânturilor de pe Bărăganul meu. O să vezi atunci ce frumos este.

— Deocamdată, mă simt tare obosit, slomni prinţul.

— Atunci culcă-te copile şi vom mai vorbi mâine.

Bătrânul îl conduse într'o cameră cu un pat mare, pe care erau aşternute cearceafuri albe de mătase. Poetul se lăsă încet pe salteaua de puf şi adormi.

Moşneagul plecă în sala mare de marmoră, ca să aştepte vânturile Bărăganului. A doua zi avea de gând să dea o mare serbare în onoarea prinţului.

Bubuituri surde se auziră pretutindeni.

Cetatea de marmoră începu să se clatine. Moşneagul se ridica de pe scaun şi se duse să deschidă marea poartă. Vârtejuri, sursure, sgomote şi urlete se strecurară înăuntru. Stăpânul Bărăganului îi întâmpină:

— Bine aţi venit copii!

— Bine te-am găsit, stăpâne, răspunseră patru glasuri deodată.

— Ce veşti mi-aţi adus?

— Linişte, stăpâne, pe întreg Bărăganul.

— Ba eu am ceva de spus, ţiui Austrul, vântul curat de primăvară.

— Să aud.

— In noaptea asta, toate florile stepei s'au însufleţit şi s'au îmbrăcat în haine de sărbătoare, care de care mai frumoase. Apoi au început să joace subt lumina rece a lunei, de bucurie că a sosit în pustietatea lor prinţul poet cu cântece.

Bătrânul, când auzi spusele vântului râse. Apoi, într'un târziu:

— Acum, haideţi băeţi să punem la cale un lucru dorit de atâta timp.

www.digibuc.ro

— Stăpâne, despre uriașul cu ochii de foc ai mai auzit ceva ? întrebă Crivățul, vântul cu necontenite tremurături și cu barba albă, înghiețată.

O umbră de grije se lăsă pe chipul supt al bătrânului. Ochii i se întunecară și sprincenile i se încrețiră.

—Zmeul bălților ? Da, da. Mi se pare că a plecat la fratele său Nimbus, norul cu trăznete și fulgere. Am auzit că nu se mai întoarce niciodată, de acolo.

— Da, de unde ! intră în vorbă Băltărețul, vântul tânăr și subțire, cu plete blonde resfirate în inele pe umeri. L-am văzut deună-zi. Se lupta pe viață și pe moarte cu balaurul care păzește la porțile cetății domniței dela Marea Neagră.

— De ce se luptau ? întrebă, speriat, vântul molcom și îngândurat.

— Cum, de ce ? Tu n'ai auzit că acest zmeu se luptă de atâta vreme să răpească pe domnița răsăritului ?

— Da, da. Ai dreptate, Băltărețule. Pentru prințesa asta s'au sfârșit atâtea vieți. D'aia mă tem și eu, vorbi îngândurat regele Bărăganului.

— Te temi tu, stăpâne ? Dar n'ai pentru ce !

— Ba, am. Voi nu știți încă, fii mei, că în împărăția noastră a intrat un suflet nou ! Nu știți că prințul culegător de frumuseți și de cântece e la noi, în palat ?

— Știam stăpâne ; dar ăsta nu e motiv să te temi de înfiorătorul monstru !

O liniște adâncă se lăsă în sala de marmoră albă...

...Barca unui vis înalt furase de mult sufletul prințului și îl purtase pe diferite lacuri de cristal, care de care mai frumoase. Acum visul aluneca pe o mare de lumină spre un castel clădit din aur de soare. Subt ferestrele palatului luntrea se opri...

O domniță cu străluciri vii în ochii adânci și negri îl privi lung ca și când ar fi vrut să-i spună taine pe care el nu le înțelegea...

...O furtună puternică se năpusti asupra bărcii.

Domnița pieri ca prin minune, iar prințul sări din somn speriat...

Cu ochii îngroziți, cu hainele în dezordine, intră în sala de marmoră, în care vânturile rămăseseră încremenite, când îl văzură atât de speriat.

— Ce este cu tine, prințule ? întrebă moșneagul.

— Am visat un vis foarte ciudat, răspunse prințul.

www.digibuc.ro

Apoi începu să povestească visul care îl impresionase atât de mult.

A doua zi, pe câmpia fără țărm, stăpânul vânturilor dădu o mare serbare în onoarea prințului poet. La această petrecere, luară parte florile stepei, îmbrăcate în fel de fel de rochi, ca niște zâne din povești; greierii, muzicanți celebri, pasările de prin toate lanurile, iepurii, vulpile și absolut toate, toate viețuitoarele.

Intr'o singură zi, prințul poet reușise să strângă prin cântecele lui o mulțime nemaipomenită de viețuitoare și să stingă din piepturile lor ura, patima, minciuna: lupii se îndrăgeau cu iepurii, vulpile cu păsările, fluturii cu florile...

A fost într'adevăr o zi atât de frumoasă și de minunată, cum numai în basme se poate trăi. Pe tot întinsul Bărăganului, s'au desfășurat toată ziua hori largi, în care jucau toată ziua animalele și toate florile și s'au auzit chiote de bucurie...

Svonul acestei mari veselii a ajuns până la palatul domniței fermecate.

Uriașul se opri din lupta înverșunată cu balaurul care păzea la porțile castelului domniței dela Marea Neagră.

Balaurul, care rămăsese cu un singur cap (celelalte opt fuseseră toate tăiate) se scutură din toate puterile. Apoi înțepeni cu ochii îngrozitor de ieșiți din orbite și fixați la uriașul, care asculta foarte atent.

... De departe, parcă din inima pământului, parcă din sufletul cerului, se auzea un cântec atât de frumos, cum niciodată nu se cântase pe pământ, cum nici un glas omenesc, însoțit de triluri de păsări, nu intonase până acum.

Toată ura din pieptul balaurului și toate dorințele urâte din gândul uriașului se potoliră. In ochii lor, deși erau atât de urâți, răsăriră raze de bunătate...

Cântecul, marele cântec al poetului le prefăcuseră, dintr'odată, veninul din suflete în apă vie de lumină...

— Cine o fi cântat atât de sfânt, măi balaure? întrebă uriașul cu glas prietenesc, nemai putând răbda tăcerea care se lăsase între ei. Prea îi pătrunsese puterea cântecului în suflet.

— Nu știu, uriașule, nu știu cine o fi cântând, dar simt că vocea asta minunată m'a schimbat cu totul. Parc'aș fi altul.

— Și pe mine, măi balaure, la fel...

Uriașul se sculă de unde căzuse și se gândi să se ducă în partea

www.digibuc.ro

aceea, de unde se auzea cântecul, ca să vadă el, cu ochii lui, ce zeu se coborîse din cer în pustietatea Bărăganului, să cânte atât de frumos...

Ferestrele de cristal ale castelului fuseseră de mult deschise...

Cântecul pătrunsese înăuntru, fermecase frumoasa domniță și o adormise adânc. In somnul de vrajă, zâna visa cum prințul poet coborîse, odată cu cântecul lui, pe fereastra cea mai mare și cum o mângâia cu mâinile lui bune, ca de mătase, pe frunte, în timp ce melodiile divine deșclestase sufletul din puterea blestemului...

Uriașul bălților i-a căzut la picioare prințului, orbit de lumina care se aprindea în ochii poetului, jurându-i credință și supunere de servitor, până la moarte :

— Zeu al cântecului, toată viața mea a fost întunecată numai în patimă și ură. Cântecul tău m'a renăscut. Iți voiu fi sclav până la moarte, dacă vei veni odată și în regatul meu să cânți, în regatul bălților, ca să semeni și acolo lumina bunătății...

— Scoală-te, i-a zis prințul. Nu-mi vei fi sclav. Vom fi prieteni.

Uriașul bun a fost primit în mijlocul serbării...

După o noapte de mare petrecere, când ziua își despica lumina nouă pe întinsul verdelui proaspăt al câmpiei fără margini, prințul se adresa către zefir.

— Se vede ceva în zare ?

Zefirul după ce își aținti privirile în adâncul nepătrunsului, îi răspunse :

— Se vede venind un punct alb, ca un fulg de mătase, strălucitor.

Prințul începu să cânte dragostea care îi înflorise în piept pentru zâna, pe care o văzuse doar în vis...

Briza se apropia din ce în ce mai mult.

Fulgul alb, nu mai era fulg ; era bulgăre de nea ... era porumbel alb... era, când ajunse în fața prințului, zâna mică, frumoasă și atâta de albă, parc'ar fi fost plămădită din spumă de crini...

Domnița, cu pași mărunți, în vârful pantofilor cu rubine, se apropie de prințul care rămăsese încremenit, când văzu aevea făptura visului coborît pe pământ.

— Sunt domnița Mării Negre, prințule, nu te uita atât de mirat la mine, începu să vorbească zâna, cu foarte mult curaj și cu o ne-

www.digibuc.ro

țărmurită bucurie. Un luceafăr mi-a fost tată, iar adâncul mării, mamă. Părinții aceștia mi-au dat viața, n'au putut însă să-mi desfacă sufletul de blestemul ursitoarelor, care au sorocit la nașterea mea, să-mi fie sufletul închis toată viața. Cântecul tău, prințule, mi-a deșteptat sufletul și simțirea, de când te-am auzit prima dată. De aceea am venlt azi, să-ți dăruiesc ție viața, care va fi a ta ca și a mea.

Prințul tăcuse de mult.

Nu mai vorbea nimic. Dealtfel cuvintele erau de prisos.

Imbrățișe prelung frumoasa zână a mării. Apoi porniră câteși patru spre cetatea Bărăganului: prințul cu zâna înainte, Zefirul cu Briza în urmă.

...In sala de marmoră a cetății îi așteptau, nerăbdători, bătrânul stăpân al Bărăganului, celelalte vânturi și chiar uriașul bălților, care devenise cel mai devotat prieten al poetului...

Au trecut de atunci sute de ani... *mii* de ani...

Bătrânul rege al Bărăganului și uriașul bălților au murit de mult... Movila în care se afla cetatea de marmoră se vede și astăzi, mult mai măruntă, între două sate, pe care oamenii le-au numit, mai târziu, Brătia și Axintele. Cetatea de marmoră s'a dărâmat de sute de ani. Vânturile au rămas de atunci fără adăpost. Când și când numai se odihnesc triste, prin pădurile de sălcii de pe malul râului.

Prințul poet și cu zâna cea mică și frumoasă trăiesc și astăzi.

Dar nu mai sunt oameni.

Sufletul prințului poet este înflorit în piepturile tuturor păsărilor, iar sufletul frumoasei domnițe, în inimile tuturor florilor de pe nemărginita câmpie a Bărăganului.

Aceste două suflete se pot vedea numai noaptea, când luna așterne peste nemărginita stepă, lumina de argint a tăcerii...

Numai atunci, când poetul stăpânește Bărăganul se îmbrățișează prelung în armonii de Dumnezeu, cu frumoasa lui zână, care iese tainic, din piepturile florilor adormite, în calea poetului...

Numai atunci poți simți marea poezie și dumnezeeasca vrajă care plutesc pe Bărăgan și cu care sunt legate sufletele acestor doi zei ai stepei fără țărm...

George Acsinteanu

„Pământul"

www.digibuc.ro

Cristian Sârbu

LUNĂ PE BĂRĂGAN.

Miresme amare de iarbă. Desene răsleţe de clăi.
Concert de gângănii 'n surdină. Corăbii de neguri pe văi.
Surâs de cristaluri prin aer din spaţii senine căzut.
Tăcere profundă şi albă pe drumuri — curelele de lut.

... Câmpia e parcă o apă sub zâmbetul lunii pudrat —
Un taler de cretă lucioasă pe zări de safir spânzurat,
Şi—ţăndări de tuci printre raze—greoi cărăbuşi cu motor.
Pe ciucuri de spice perlate de rouă, coboară din zbor.

Deasupra fâneţelor crude ce mişcă sclipiri de stilet,
Dansează pe valuri de umbră un puf de argint-violet,
Pe când două sălcii sonore şi joc de livide năluci
Foşnind, înfioară tăcerea ce doarme cu noaptea'n răscruci.

Pe-un singur picior, sprijinit cu ciutura'n vânt—un brotac—
O cumpănă pare o barză ce şade la pândă pe-un lac
Şi o casă pustie departe ai crede că este mijind
Un bac încărcat cu întuneric pe apele lunii plutind.

Cristian Sârbu
„Paşi spre lumină"

www.digibuc.ro

N. GRIGORESCU. *Păstorița cu oile.*

www.digibuc.ro

Folklor

www.digibuc.ro

Doine

I

Foaie verde, mărăcine,
Lume, lume și iar lume,
Când să mă satur de tine?
Când s'o lăsa sec de pâine,
Atuncia m'oi sătura!
Când mi-o suna scândura
Popa cu cădelnița,
Baba cu tămâioara,
Atuncia m'oi sătura!
Mă duce la mănăstire
Și trage pământ pe mine;
Pământu-i cu iarbă verde,
Trece puica nu mă vede.
Pământe, făcea-te-ai tină,
Multă lume intră'n tine
Și tânără și bătrână
Și copii de câte-o lună.
. . . . . .

(1933, Călărașii-vechi, Ion Ganea, 37)

II

Aoleo, țață Ioană,
Cin'te scoase la poiană,
La inimă mi-ai pus rană!
Nu mi-e rana de cuțit
Să-i pui ierburi s'o vindec;
Nici nu-i rana de topor,
Să-i pui ierburi s'o dobor.
Foaie verde de dudău,
Să mergem la arbirău,
Să spui tu, să spui și eu,
Să vedem cui șade rău:
Tu nevastă și-eu flăcău,
Ai, puică, ne judecăm!

(1933, Sat-Noeni, Chirea Georgescu, 56)

III

Am auzit din bătrâni
Că e rea pâinea'n străini.
Am auzit, n'am crezut;
Am fost singur ș'am văzut:
Pâinea-i bună și gustoasă,
Lumea-i rea și dușmănoasă.
De străin, străin ce sânt,
Lacrămile-mi dau și-mi curg.
Pui batista să le-astup,
Ele fac pârâu și curg;
Pui batista să le șterg,
Ele fac pârâu și trec.
De străinătate multă,
Imi pare lumea urâtă.
Femee cu doi bărbați,

www.digibuc.ro

Ia cuțitul din ficați,
Nu-l lăsa să rugínească,
Ficații să-mi putrezească ;
Că și piatra de e piatră
Și ea la o vreme crapă ;
Inima-mi vede și rabdă.
Inima mea multe știe,
Dar n'are cui să le spue.
Rabdă, rabdă, sufletele,
Acel foc s'acea durere ;
Fii voinic, nu te lăsa,
Să nu te râză lumea.

Același.

IV

Urcai cu plugul pe-o coastă,
Zării o mândră nevastă.
Eu cu ochii tot la dânsa,
Se rupse plugul și bârsa.
Până făcui bârsă nouă,
Se rupse grindeiu'n două.
Până făcui grindei nou,
Mi se sângeră s'un bou.
Până l-am desângerat,
Mi-a picat și celălalt
Și-am rămas un biet sărac !

(1933, Bordușani, Gh. Botea, 57)

V

Foaie verde, iasomie,
Toată lumea'mi zice mie,
Să mă'nsor, să-mi iau soție.
Să iau fată cu moșie,
Să-mi poruncească ea mie.
— Mai bine s'o iau săracă,
Ce i-oi porunci să-mi facă.

(1933, Făcăeni, Ion Niță Gh., 46)

VI

Foaie verde de pelin
Și de rozmalin,
Voinicul străin,
Ca măr dulce'n drum :
Care pe drum trece,
Mi-l zburătureste
Cu lemne, cu pietre,
Crăcile că-i frânge,
Merile că-i curge
Tulpinița-i plânge
Cu lacrămi de sânge.
D-ale vârful ce-mi grăiară ?
— „Taci, tulpină, taci
„Că tot tu le faci
„Și bune și rele,
„Voe, de plăcere.
„Taci, tulpină, taci
„Că nu-i vina mea
„Și-i a cui te-a sădit
„Și nu te-a'ngrădit".
Iar, foaie de pelin
Și de rozmalin,
Voinicul strein,
Strein și sărac,
Intră seara'n sat
De toți câinii lătrat,
De babe mustrat.
D-ale, unde-mi poposește,
Gazdă nu găsește,
Ușcioara mi-e 'nchisă,
Lumânarea stinsă
Și mescioara strânsă.
Iar, foaie de pelin
Și de rozmalin,
Voinicul străin,
Străin și bogat,
Intră seara'n sat
De nici-un câine lătrat,
De babe-i chemat.

www.digibuc.ro

Ale, unde-mi poposește,
Gazdă că găsește,
Ușcioara deschisă,
Lumânarea-aprinsă
Și mescioara'ntinsă.
Inimă ursuză,
Câinii să te 'ntinză,
Câinii și cloncanii
Și carnea ogarii,
C'așa vor dușmanii.

(1933, Șocariciu, Neculai M. Deacu, 70)

VII

Colo'n deal la păducel,
S'a ivit un ciobănel,
Imbrăcat în cojocel,
Cu căciula'n cap de miel
Ce bea vin din bordușel,
Și trăește vai de el,
— „Nu trăește vai de el.
„Mă duc, mamă, după el".
— „Nu te duce, fata mamei!
„Ăla-i hoțul de Oltean,
„Ce-a iubit fete din Olt,
„Le-a lăsat toate oftând
„Ș-acum s-a mutat pe baltă,
„Le-a lăsat plângând pe vatră.
„Și le-a furat caii toți:
„Le-a rămas d-o iapă chioară,
„Să ducă sacii la moară".

(1933, Chioara, Gh. V. Mitrea, 31)

www.digibuc.ro

I

Ai la horă, măi băieţi,
Care vreţi, care puteţi,
Care nu să rămâneţi.
Care hora n'o juca,
Să-i moară ibovnica,
Să-i dau eu ţiganca mea,
Să care mălaiu cu ea.
Să care mălaiu şi sare,
Să se strice la spinare.

(1932. Cocargea, Rada Radu. 35)

II

De'nsurat, m'aş însura,
Nu ştiu socrul ce mi-o da:
Mi-o da plug cu şase boi,
Inainte nu e doi,
La proţap nu e deloc,
Doi cotoi,
In loc de boi!
Două raţe,
Fără maţe;
Doi cocoşi
Cu ochii scoşi
Şi-o căţea
' N loc de viţea;
Şi-o găină potcovită,
Să meargă la plug nainte.

(1933. Vlădeni, Gheorghe Roşu. 46)

III

Ai, băbucă, să jucăm,
Fata să ne-o măritäm.
Ferice de noi c'oṁ da-o,
Vai de capul cui o lua-o.
O dăm să scăpăm de dracul,
Dar el ce-o face săracul?

Acelaşi

IV

— „Mărită-măi, măiculiţă,
„Că mi-a venit lapte'n ţâţă".
— „Las'să-ţi vie şi corastă,
„Dacă ţi-a fost mintea proastă".

Acelaşi

V

Leica'n şeţul câmpului,
Badea'n vârful muntelui.

www.digibuc.ro

Leica leagănă şi plânge,
Badea mâncă urdă dulce.
Leagănă leică şi taci,
Ce-ai făcut să nu mai faci.

Acelaşi

VI

Eu la joc,
Maica la joc,
Turtoiul de joi în foc.
Maica bate cotoiul,
Pentru ce n'a scos turtoiul.
Maica-l bate de cenuşă,
Copiii plânge la uşă.

Acelaşi

VII

Foaie verde şi-o lalea,
Măi bărbate dumneata,
Ia coasa şi gresia
Şi-ţi coseşte cânepa,
Ş'o coseşte mai de sus,
Ca să aibă loc pe fus.

(1932, Ceacu-Valea Plopului—
B. P. Dumitru)

VIII

Foaie verde măr mustos,
Imi tot zice popa-al nost
Să nu merg la fete'n post;
Preoteasa zice aşa:
„Să vii şi la fata mea".

Acelaşi

IX

Foaie verde mărăcine,
Hai, mândruţo, după mine
Să te'nvăţ să trăeşti bine,
Căci mi-e casa'n deal la cruce:
Vântul bate, lemne aduce;
Ploaia pică,
Le despică.
La moară nu te-oi mâna:
Nu te-oi duce, n'oi mânca;
Desculţă nu te-oi purta,
Că tu singură-oi umbla.

Acelaşi

X

Foaie verde, şi-un mohor,
Zice mama să mă'nsor
Şi-mi zice s'o iau pe strâmba
C'are boi de bate ciurda.
— Boii îi iau, că boii-mi plac,
Dar cu strâmba ce-o să fac?

Acelaşi

XI

Mă tot ceartă stăpâna
Că nu-mi place slănina.
De unde boala să-mi placă,
Dacă'n glugă nu mi-o bagă!

Acelaşi

XII

M'a trimis tata la plug,
Nu ştiu boii să-i înjug.

www.digibuc.ro

Nici să-i înjug,
Nici să-i dejug.
Eu îi dau cu coadele,
Ei se dau cu coarnele,
Să mă'mpungă, boalele.
Ş'apăi plugu-i goangă rea,
Merge d-a'ndaratelea,
Cu coarnele'n burta mea.
Nişte vite ostenite
Şi sămânţă risipită:
Or s'o face,
Or nu s'o face,
Mai mare foamete-om trage!
M'a trimes tata la sapă,
Bat-o vina, nu mi-e dragă:
Sapa-i lată, coada-i lungă,
Nu mai văz parale'n pungă;
Ziua mare,
Locul tare
Şi-mi dă şaizeci de parale!
Şi eu sânt voinic şi nalt
Şi-mi şade rău cocoşat,
Zice lumea că-s argat!

(1933, Chioara — Gh. V. Mitrea, 31)

XIII

Foaie verde arţăraş,
Bată-te vina de naş,
Cu cine mă cununaşi:
Cu urâta satului,
Cu prôpteaua gardului.
Când o văz culcată 'n pat,
Parcă văz ursul legat
Şi stau cu barda la cap.
Zii naşule să se ducă,
Că diseară mă mănâncă,
Bat-o vina ei, urâtă!

(1932, Ceacu-Valea Plopului, B. P. Dumitru)

www.digibuc.ro

Balade

I

CÂNTEC PESCĂRESC

Foaie verde şi iar verde,
Sub poale de codru verde
Mititel focşor se vede,
Mititel şi potolit;
Da nu mi-e foc potolit
Şi-i de voinici ocolit:
O ceată de coticeri,
Una de undiceri
Şi alta de nevodari,
Tot feciori de boieri mari.
Dar vorba [1]) de ce le-era?
De ostreţe,
De coteţe,
De privale curgătoare, [2])
Că-acolo-i crapul mai mare.

Dar vătaf de nevodari,
Săvai Zvârlă
De pe gârlă,
Cu şalvari de rogojină,
Cu căciulă de brădiş,
Cu brâul de mogodici,
Cu călţuni de coji de rac,
Potcoviţi cu dinţi de crap,
Că se plimbă prin ostreţe,
Prin ostreţe, prin coteţe,
Ca zapciul prin judeţe
Şi judecă ştiucile,
Ca zapcii slugile
Şi judecă ghibanii,
Ca Băleanu ţiganii.
Dar vătaf de nevodari,
Că el mi-are un fecior
Şi umblă să mi-l însoare.
Da fata de unde-o ia?
Tot din vad, din Stelnica,
Fata lui chir Marincea,
Cu cercei
De ghiocei,
Cu salbă de nouă lei.
Bună masă că'ntindea,
Bună nuntă că-mi făcea.
Şi pe masă ce punea:
Un codru de mămăligă

Notă. — Gligore Savu, de 56 ani, în 1933, din Vlădeni, mi-a spus acest cântec cu următoarele schimbări: [1]) *sfatul*, [2]) adaogă versul: *c'a venit zăporul mare:* la adresa vătafului adaugă versurile:

Unde-i moare d-un baboi,
Parcă-i moare patru boi;
Unde-i moare-o roşioară,
Parcă-i moare-o surioară;
Unde-i moare d-un biborţ,
Parcă-i mor copiii toţi.

www.digibuc.ro

Ş'o căpăţână de ştiucă
Şi ciorbă de roşioară,
Că e dulce la mâncare.
Veniră vremea la dar.
Nunu-ăl mare dăruia.
Dăruia ; ce-mi dăruia ?
Minciogu'n mână-i punea.
Dar măsaşi ce-mi dăruia ?
Câte doi o undicioară,
Câte trei un cârligel.
Socru-ăl mare dăruia :
Un cinuleţ zugrăvit
Şi pe fund mi-este pârlit,
Tot târându-l peste grind ;
Peste grind, pe la privale,
Peste ape curgătoare,
Unde e crapul mai mare.
Doi ghibani opăcinari
Ş'o plătică jugănită,
Că ţine cârma de frică.

(1933, Cegani, Tache Badea, 79)

II

ŞARPELE

Savai, o babă bătrână,
Savai, cu cârjile'n mână,
Dela d-albe tinereţe
Pân la adânci bătrâneţe,
Fiu din trup că n'a făcut.
Când a fost la bătrâneţe,
Atunci mi-a păcătuit,
D-un făt frumos mi-a făcut,
Când îi cade cu urât
Şi-i e ciudă pe pământ.
Ea-l scălda şi-l înfăşa
Şi'n copae mi-l punea
Şi cu stânga-l legăna
Şi cu dreapta se'nchina
Şi din gură că-i zicea :
— „Liu-liu, liu-liu, culcă-mi-te,
„Culcă-mi-te, alină-mi-te,
„Pui de şarpe sugă-mi-te !"
Ea la mic îl blestema,
Dar când ea mi-l blestema ?
Săvai, tot la zile mari,
Când intră popa'n altar,
Când mi-e cerul descheiat
Şi'ngenuche-o lume toată,
Ea atuncia-l blestema.
Şi Dumnezeu se'ndura
Şi ruga i-o asculta,
Şarpe din cer trimetea
Şi cu făt-frumos se măsura,
Şi şarpele l-aştepta
Până de vârstă se făcea.
Atunci, făt-frumos ce-mi făcea ?
La vânătoare-mi pleca,
Vânat babei i-aducea,
Bine babei că-i părea
Şi-atunci nu-l mai blestema.
Da 'ntr'o zi ce mi-şi făcea ?
Făt-frumos că se gătea,
' N grajd de piatră că-şi intra,
D-un căluşel că scotea :
Un căluşel cam potrivit,
Cu cioltarul mohorît
Şi cu ciucuri de argint,
Făcea dâră pe pământ.
Da pe unde el vâna ?
Săvai, prin câmpul Nistrului
Săvai, şi-al Bacăului
Săvai, şi-al pustiului.
Toată ziua că-mi vâna
Şi nimica nu-mi găsea,
Tot semne i se făcea !
Când era soare'n diseară,
Prinde-un pui de turturea,

www.digibuc.ro

Tot semne i se făcea ;
Mult îi e inima rea !
Pe el noaptea l-apuca,
De foame nu mai putea
Şi de sete-asemenea.
La câte puţuri trăgea
Tot seci, frate, le găsea ;
Mare semne-i se făcea !
Pe el noaptea l-apuca,
Nu ştia 'ncotro s'o ia.
Nu-ş cum ochii ş-arunca,
Mică flacăre vedea,
El acolo că-mi trăgea,
Ca să-şi frigă turturea,
Să-şi potolească foamea ;
El acolo c'alerga.
Când acolo mi-ajungea,
Vai, săracul, ce vedea,
Frig de moarte că-l lua :
Şarpele-mi păcătuea,
Şarpele şi cu şărpoaica,
Ei în coade se'nnoda
Şi'n fălci, mări, se'nclešta,
Privea să facă păcatul.
Dar făt-frumos ce zicea ?
Bună seara că mi-şi da.
Şarpele se svârcolea
Şi din gură că-i grăea :
— „Mulţumescu-ţi, făt-frumos,
„Pe unde, mări, mi-ai fost,
„Că eu pe tine te-am căutat
„In tot câmpul Nistrului
„Săvai, ş'al Bacăului
„Săvai, ş'al pustiului.
„Descalecă să te sug,
„Că pe tine, din pruncie,
„Maică-ta mi te-a dat mie".
Atunci făt-frumos ce-mi făcea ?
La urechea calului s'apleca
Şi din gură că-i zicea :
— „Murgule, Murgule,
„Cal de izbândă,
„Cine te-a lăudat,
„Eu te-am cumpărat,
„Cât mi-a cerut eu i-am dat,
„Ca de unde-oi da să scap".
Atunci calul întorcea
Şi la fugă c'o lua.
Şarpele după el se lua,
Nouă rânduri de loc că fugea,
Socotea că mi-izbândea
Şi de şarpe c'o scăpa.
Da când ochii'ndărăt ş-arunca,
Vede-şi capul şarpelui
La chişiţa Murgului.
Dar făt-frumos ce-mi făcea ?
Friguri de moarte-l lua.
Mâna'n buzunar băga,
D-un zgârbăcel că scotea :
Zgârbăcel
Cam mititel,
In şase viţe mi-e'mpletit
Şi la cap mi-e plumbuit,
Cu trei dramuri de argint.
Zgârbăcelul mi-aducea,
Cal peste burtă'ncingea.
Unde ăl cal se smucea,
'N nouă rânduri deloc că-mi fugea.
Când ochii că-şi arunca,
Vede-şi capul şarpelui,
Sus în sapa Murgului,
Scurtarea voiniculuí.
Şarpele se svârcolea
Şi-n coadă mi-l înnoda,
După cal jos că mi-l da,
De trei ori roată că-i da,
Zumătăte-l îmbuca,
Zumătate nu mai poate,
Tot de arme ferecate,
De săbii încrucişate.

www.digibuc.ro

Toată noaptea că-mi țipa;
Dar p'acolea se afla
D-o mică cârciumăreasă
Și la ea'n gazdă mi-era
D-un făt-frumos iortoman,
C-un cal negru, dobrogean.
El din somn că se scula
Și din gură că-mi grăia:
— „Ai, dadă cârciumăreasă,
„De când te-ai cârciumărit,
„Mulți ibovnici c'ai făcut,
„Că nu pot să odinesc".
Cârciumăreasa știa
Și din gură că-i zicea:
— „Ale, nene Iortomane,
„Nu sânt ibovnici d-ai mei
„Ș'ala e de-un făt-frumos,
„Pe el șarpele că-l suge".
Atunci Iortoman se scula,
Și din gură că-i zicea:
— „Hai, dadă cârciumăreasă,
„Adu-mi o cupă de vin,
„Adu-mi una, adu-mi două,
„Adu-mi cupe până'n nouă".
Până curaju-i venea
Ș'atunci el că se gătea
Și pe cal încălica,
La făt-frumos că pleca
Și din gură că-i zicea:
— „Tot o să mor eu odată,
„Să scap voinic dela moarte,
„Săvai, din gură de șarpe".
Acolo când ajungea,
El din gură că zicea:
— „Șerpuliță,
„Dinți de criță,
„Lasă trupul tinerel
„Că te tai prin jumătate,
„Să-mi răscumpăr din păcate".
Șarpele se svârcolea
Și din gură că-i zicea:
— „Ale, nene Iortomane,
„Bateți calul pe d-a'ntregu
„Și te du și fugi de mine,
„Că nu-i bine nici de tine,
„Că p'ăsta eu l-oi vărsa
„Și după tine m'oi lua".
Atunci Iortoman grăia:
— „Tot o să mor eu odată,
„Să scap voinic dela moarte
„Săvai, din gură de șarpe".
Mâna la brâu că-mi punea,
D-un livorvel că-mi scotea
Și'n șarpe că-l descărca;
Nimic șarpelui că-i strica,
Tot mai rău l-înecăjea.
Că p'ăla că mi-l vărsa
Și după el s'așeza
Și la goană mi-l lua,
Nouă rânduri de loc fugea,
Socotea că-mi izbândea
Și de șarpe c'o scăpa.
Dar Iortoman ce făcea?
El curajul și-l ținea,
Mâna la brâu c'o punea,
D-un paloșel că-mi scotea.
Paloșelul mititel
Și cu vârful de oțel,
Drept în gură i-l punea
Și până'n coadă-l spinteca,
După cal jos că-l trântea,
Mici bucăți că mi-l făcea
Ș'acolo că mi-l lăsa,
La făt-frumos se'ntorcea,
Văităndu-se că-l găsea
Și de el că se ruga
Și din gură că-i zicea:
— „Ale, nene Iortomane,
„Văz eu că n'o să mai scap,
„Tu pe cal că să mă pui

www.digibuc.ro

„Şi colo'n deal la stână să mă urci
„Şi oile să le mulgi,
„Uluce cu lapte să le umpli
„Şi pe mine să mă scalzi".
Ce folos
Că mi l-a scos,
Că pe el acolo l-a dus,
In lapte dulce l-a scăldat;
Dar laptele-l albăstrea
Tot de posacă de şarpe.

(1933. Mârleanu, Iacovache Mărin, 68)

III

Foaie verde, ruguleţ,
Haideţi, haideţi murguleţ,
Nu-ţi mai face părul creţ,
Că te'nveţi cam nătăreţ.
Ai la Slatina'n judeţ,
Să-ţi iau şea şi frâuleţ,
Să-ţi sune zăbalele,
Ca mândrei paftalele.
Căpitane din judeţ,
La ce mă ţii la arest,
Pentru-un pui de mânzuleţ.
Nu ştiu lupii l-au mâncat,
Sau că hoţii l-au furat,
Văz beleaua eu c'o trag.
Foaie verde ş'o sipică,
Mai sânt trei la Dâlga mică:
Unu-i Nae ş'altu-i Trică
Ş'altu-i mocanul Duţică,
Mi-l ştiu boierii de frică.
Noaptea fură,
Ziua jură
La prefect în bătătură,
Cu căpestrile pe mână.
Jură, jură
Şi se cură,
Cu căpestrile pe mână.
Jură şi mărturiseşte,
Păgubaşul se lipseşte.
Unu-i Stancu din Bălanu,
Neculai Bărăgăneanu
Şi cu Staicu Vârăşteanu
Şi cu Nae Marchidanu,
Fotache Ciocăneşteanu
Şi Costache Bogăţeanu
Şi cu Lisandru Răşanu,
Măcelan Vaidomireanu,
Tudorache Cuneşteanu
Şi cu Ganea Mănuceanu
Şi cu Rădan Ceacoveanu,
Neculai Călărăşanu,
Ioniţă Carteraru
Ăştia ştiu coturile
Un'se duc priocile;
Şi mi-i duce la Galaţi
Umple chimiraş de sfanţi;
Şi mi-i vinde, mări, cu preţ
Şapte galbeni şi trei zloţi
Să pui la mândra pe moţ.
Jeluesc cocoanile
Că le-a furat vacile
Ş'a rămas hârdaele
De le bat vânturile
Şi le curge doagile
Şi rămân cercurile.

(1933, Cuneşti, Ion Bucălău, 53)

IV

Foaie verde, trei smochine,
Moldovo, rămâi cu bine,
Căci aproape trei ani vine,
De când pribegesc prin tine.
Pe Trotoşul tău bogat,

www.digibuc.ro

Cât în rezervă am stat,
Multe fete-am sărutat;
Dar acum le părăsesc,
Nu că nu le mai iubesc,
Așa-i traiul ostășesc.
Și acum mă simt ușor,
In spre casa mea că zbor,
Că m'așteaptă cu mult dor
Părinții ce i-am lăsat
Și-alte fete de prin sat,
Care-au plâns când am plecat.

Moldovo, te rog cu dor,
Fă-ți pământul mai ușor,
Fă-l mai mic, mai mititel,
Fă-l ca fulgul ușurel,
Că-am un frate'nchis în el,
Mort în vale, la Oituz,
Mort de-o schijă de obuz.
Acuma-ți zic bun rămas,
Moldovo, plec și te las.

(1933, Pietroiu, V. M. Andreescu, 33)

www.digibuc.ro

Colinde

COLIND DE BĂTRÂNI

I

Icea, Doamne, în ceste curți
Leroi le mărului,
Doamne, și'n ceste domnii,
Crescutu-mi-au,
Născutu-mi-au
Doi meri nalți
Și minunați
De tulpini cam depărtați,
De vârfuri amestecați.
La tulpina la-ști doi meri
Este un pat
Mare încheeat,
Cu stâlpșori galbeni de fag,
Cu scânduri d-albe de brad.
Dar în pat ce mi s'așterne?
D-o chilotă (saltea) ș-un cearșeaf.
Peste-acelea,
Peste toate
Niște d-albe pernioare.
Peste ele,
Peste toate
Prohod verde de mătase.
Dar pe ele cine-mi doarme?
Șade icea cest domn bun,
Cest domn bun,
Jupân (cutare)
Cu-a lui d-albă jupânească,
Cu a lor feți
De logofeți,
Cu a lor dragi de coconași.
Se culcară
Și-mi dormiră;
Și-mi dormiră,
Ce-mi dormiră.
Domn din somn s'au deșteptat
Și din gură-așa-mi grăia:
„Scoală, doamnă, oi fi dormit,
„Că ne-a nins, ne-a viforît,
„Peste noi,
„Peste amândoi,
„Peste feți,
„De logofeți,
„Peste dragi de coconași".
Doamna din somn s'a deșteptat
Și din gură așa-mi grăia:
„Culcă, doamne, să dormim
„Că n'a nins,
„N'a viforît,
„Vântul lin că ne-a bătut,
„Vântul lin
„Din Severin,
„Prin pometul raiului,

www.digibuc.ro

„Prin florile mărului,
„Flori de măr s'au scuturat
„Peste noi,
„Peste amândoi,
„Peste feți,
„De logofeți,
„Peste dragi de coconași.
Bătrâni din somn se deștepta
Și pe noi ne dăruia
C-un colac de grâu curat.
Pe fața colacului
Jumătatea frangului,
C-așa-i din bătrâni lăsat;
Din bătrâni,
Din oameni buni.
Icea, Doamne, cest domn bun,
Cest domn bun, jupân (cutare)
El să-și fie sănătos
Dat în știrea lui Cristos.

Călărașii-vechi, 1922,
Vasile P. P. Baicu, 17 ani.

Notă. — Vezi acest colind la: G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, Buc., 1885, p. 77-8 și T. T. Burada. *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880, pag. 76-8.

COLINDE DE BĂIAT

II

(Cutare)

Cal ce-și hărănește!
Hărănește,
Nu-l vestește,
Pân'or veni joile;
Joile,
Cu horile,
Duminici
Cu nunțile.
Scoase calul de-al plimba,
De-a-l plimba,
De-a-l preumbla:
Jur, prejurul horilor,
Jur, prejurul nunților.
Prinse calul de-a-mi juca,
De-a-mi juca,
De-a'nfierbânta,
Frâu la colț că apuca,
Și-apuca
De mi-ți sbura.
Sus, mai sus se ridica,
Cu doi nori s'amesteca.
Jos, mai jos că se lăsa,
Jos, mai jos în livezi
Verzi,
La fântâni cu ape reci.
După cal descălica,
Șaua după cal lua,
Calul în paivan băga,
In paivan
De găitan.
Șaua căpătâiu punea,
Ibânci d-albe așternea,
Ș'apuca de mi-și dormea.
Părinți de veste că-și prindea:
Cată-l părinți
Prin munți
Cărunți;
Mi-l cătară,
Nu-l d-aflară;
Lăcrămară
Și-l uitară.
Surori de veste-și prindea:
Cată-l surori,
Prin lunci cu flori;
Mi-l cătară,
Nu-l d-aflară;
Lăcrămară
Și-l uitară.

www.digibuc.ro

Mătuși de veste că prindea:
Cată-l mătuși,
Prin brânduși;
Mi-l cătară,
Nu-l d-aflară;
Lăcrămară
Și-l uitară.
El pruncă-ibovnică-avea,
Ea de veste că prindea,
De dimineață se scula,
Pe ochi negri se spăla,
Cruce cu dreapta făcea
Și la domnul se ruga:
„Fă-măi doamne,
„Ce mă-i face:
„Fă-mă, Doamne,-o păsărea".
Cum la Domnul se ruga
Așa Domn că mi-o făcea:
Mi-o făcea
D-o păsărea
Și-apuca
De mi-ți sbura,
Sus, mai sus se ridica,
Cu doi nori s'amesteca,
Jos, mai jos că se lăsa,
Jos, mai jos,
In livezi
Verzi,
La fântâni cu ape reci.
Pe (cutare)-în ochi mi-l vedea:
Ca să strige, nu'ndrăznea,
Să-i dea ghes nu cuteza.
Negru de veste-și prindea
Și din nări că străfăia,
Pe ochi negri mi-l stropia
Și din somn se deștepta,
Prunca'n ochi că mi-o vedea,
Drept la dânsa, năvălea,
Fața-i d-albă săruta,
Calul din paivan scotea,
Din paivan
De găitan.
Puse șaua,
'L-înșălară,
Și pe dânsu 'ncălecară.
Prinse calul de-al juca,
De-al juca,
De-a înfierbânta,
Cu prunca s'alătura,
Stânga'n brâu îi sumeța
Și pe cal mi-o arunca.
Calul de veste-și prindea
Sus, mai sus, se ridica,
Cu doi nori s'amesteca,
Jos, mai jos, că se lăsa;
Jos, mai jos, într'alte curți;
Intr'alte curți,
La d'alți părinți.
Nor bună părinților,
Cumnățică fraților,
Stăpână de-argaților.
Dar și (cutare) făt frumos,
El să-și fie sănătos,
Ca un trandafir frumos.

(Dumitru I. N. Simion, 26 ani, Călărașii-vechi, 1927).

III

(Cutare), făt frumos,
Slujaște-îmi prujaște
La domn Constantin,
De micșor copil,
Cu calul de frâu,
Cu saiaua'n brâu.
Cu pahar de vin,
Dând în lungul mesei,
Lungiș,
Curmeziș,
Cruciș peste masă,

www.digibuc.ro

Păhărelul varsă,
In poală de domn,
De domn Constantin
Şi din greu oftează.
Dar domn Constantin
Din gură grăia:
„(Cutare), fătul meu,
„Ce stai gându-rău,
„Rău la capul meu?
„Ori vrei să mor eu,
„Să-ţi rămână ţie
„Doamna şi domnia,
„Toată avuţia,
„Toată împărăţia?
(Cutare), făt frumos,
Din gură grăia:
„Doamne Constantine,
„Gândul ce-l gândesc,
„De-ar fi gândul rău,
„Dea-mi-l D-zeu:
„Că eu m'am gândit
„Peste munţi
„Cărunţi,
„La dragi de părinţi:
„Prânzul ce prânzesc
„Nu pot să prânzească
„Tot de dorul meu,
„Şi de focul meu,
„Şi de jalea mea;
„Că eu m'am gândit
„Peste munţii nalţi,
„La dragii mei fraţi:
„Cai ce-şi hărănesc
„In grajd că se spetesc:
„Nu pot ca să-i poarte,
„Nici ca să-i preumble,
„Tot de dorul meu,
„Şi de focul meu
„Şi de jalea mea;
„Că eu m'am gândit,
„Peste lunci cu flori,
„La dragi de surori:
„Cununi ce'mpletesc
„In cui veştejesc:
„Nu pot să le poarte
„Tot de dorul meu
„Şi de focul meu"
„Şi de jalea mea.
Dar domn Constantin,
Din gură-i grăia:
„(Cutare), făt frumos,
„Tu să-*mi mai* aştepţi
„Pân'la sân Vasile,
„Paşi la boerie,
„Că eu mi te-oi pune,
„Ban mare'n Craiova;
„Şi-unde'or d'auzi
„Părinciorii tăi,
„Prânzuri ce prânzesc,
„Cu drag le-or prânzi.
„Şi s'or ferici:
„Ferice de noi,
„Şi d-un fiu al nostru
„Ban mare'n Craiova;
„Şi-unde-or auzi
„Frăţiorii tăi,
„Cai ce-şi hărănesc
„Cu drag i-or purta
„Şi i-or preumbla,
„Pe la umbre groase,
„Pe la hori frumoase
„Şi s'or ferici:
„Ferice de noi
„Şi d-un frate-al nostru,
„Ban mare'n Craiova;
„Şi unde-or auzi
„Surorile tale,
„Cununi ce'mpletesc,
„Cu drag le-or purta
„Pe la umbre groase,

www.digibuc.ro

„Pe la hori frumoase,
„Și s'or ferici:
„Ferice de noi
„Și d-un frate-al nostru,
„Ban mare'n Craiova".

(Cutare), făt frumos,
Să fie sănătos.

(Dumitru I. N. Simion, 26 ani, Călărașii-vechi, 1927).

Notă. — Acest colind se mai găsește în culegerea de *Poesii populare, române*, de G. Dem. Teodorescu, Buc. 1885, p. 46-47 și la T. T. Burada, *O călătorie în Dobrogea*, Iași, 1880, p. 92-96. La acesta tânărul se numește *Vasile* și slujește la *Domnul Constantin, Boer de Măcin.*

IV

Cine-și hărănește
D-un cal și-un ogar
Și-un vânăt șoimel?
Cal ce-și hărănește!
Tot cu fân cu flori,
Strâns din sărbători,
De două surori;
Și cu orz pisat,
Din vânt vânturat.
Ogar hărănește;
Cu ce-l hărănește?
Cu carne de miel,
De miel sugărel,
De la ciobănel.
Șoim ce-și hărănește?
Păsări gălbioare,
Prinse după mare.
(Cutare), făt frumos,
Din casă-mi ieșeară,
La Murgul mergeară,
Fân cu flori că-i dară,
Pe sapă-l bătea,
Din gură-i grăia:
„Murgule, Murgule,
„Eu te hărănesc,
„Tu te posmăgești".
Murgul auziară
Din gură-i grăiară:
„Stăpâne, stăpâne,
„Drag stăpân de-al meu,
„Rob lui Dumnezeu,
„Cum oiu să mă 'ngraș?
„Șoim s'a lăudat,
„Pe mine m'a'ntrece.
„De aș ști șoim întrece,
„Copita să-mi tai,
„La câini să mi-o dai;
„Și să mă sluțești,
„Să mă pedepsești.
Șoimul auzea,
Din gură-mi grăia:
„De-aș ști Murg m'a'ntrece,
„Aripa să-mi tai
„La câini să mi-o dai,
„Și să mă sluțești,
„Să mă pedepsești.
(Cutare), făt frumos,
Din gură-mi grăiară:
„Voi să-mi așteptați,
„Pân' la Bobotează
„Când preoți botează,
„Norod creștinează,
„Eu v'oiu boteza
„Și drumul v'oiu da,
„Tot la câmp departe:
„Câmpii depărtați,
„La merii rotați,
„Câmpii pustiiți,
„La ulmii pârliți;
„Și voi vă-ți întrece,

www.digibuc.ro

„Şi voi vă-ţi alege.
Cum lor le spunea,
Aşa că aştepta,
Pân' la Bobotează,
Când preoţi botează,
Norod creştinează.
Ei se botezară
Şi drumu-şi luară,
Tot la câmp departe:
Câmpii depărtaţi,
La merii rotaţi;
Câmpii pustiiţi,
La ulmii pârliţi.
Cum ei ajungea,
La Domn se ruga:
Şoimul se ruga:
„Dă-mi, Doamne,
„Să-mi dai,
„De-o ploaie cu ghiaţă:
„Ghiaţă pe pământ,
„Bine sus în vânt.
„Murg să-mi poticnească
„Şi să-mi zăbovească".
„Murgul se ruga:
„Dă-mi, Doamne, să dai
„Ceaţă,
„Negureaţă;
„Ceaţă sus, în vânt,
„Bine pre pământ,
„Murg să nimerească,
„Şoim să rătăcească".
Cum Murg se ruga,
Aşa domn că-i da;
Ceaţă,
Negureaţă,
Ceaţă, sus, în vânt,
Bine pe pământ.
Cal bun drumu-şi lua,
La poartă ajungea,
Din copiţi bătea,
Din nări străfăia.
(cutare-l) auzia,
Din casă-mi ieşia,
La Murgul mergea,
De frâu mi-l lua,
Prinse a-l preumbla.
In grajd că-l băga,
Fân cu fłori că-i da.
In casă mergea,
Satâr de-ascuţia,
Să sluţiască şoim,
Şoimul nimerea!
Pe zid se punea
Şi-unde croncănia,
Zid se risipea,
Şi-unde ciripiară,
Zid se adunară,
Nimic nu stricară.
(cutare) îl auziară,
Din casă-mi ieşia
Cu satâr pe mână,
Să sluţiască şoimul.
Murgul mi-l vedea,
Din gură-i grăia:
„Stăpâne, Stăpâne,
„Drag stăpân de-al meu
„Rob lui Dumnezeu,
„Nu sluţi tu şoim
„Bine ţi-ar şedea
„Călare pe mine,
„Ogar după tine,
„Cu şoimel pe mână.
„Eu mi te-oi purta
„Şi te-oi preumbla
„Pe la d-umbre groase,
„Pe la hori frumoase"
(Cutare), făt frumos,
Fie-şi sănătos,
In ştirea lui Cristos,
Cu fraţi,

www.digibuc.ro

Cu părinți.
Sănătate'n casă!

(Dumitru I. N. Simion, 28 ani, Călărașii-vechi, 1927).

Notă. Variantă la G. Dem. Teodorescu, *Poesii populare române*, Buc., 1885, p. 62-4.

V

DE MOCAN

Le-roi-leo ler sântă Mărie
Și maică Marie,
Cete de voinici,
Pe cai povârniți.
Dar ceata dintâiu
Bine-m d-apuca
Spre soare răsare,
Dar ceata d-a doilea
Bine-m d-apuca
Spre soare'n prânzare;
Dar ceata d-a treia
Bine-m d-apuca,
Spre soare'n diseară.
Ler maică Marie,
Și sântă Marie
Din gură-m grăia:
— „Cete de voinici,
„Pe cai povârniți,
„Voi nu mi-ați văzut
„Fiulețul meu?"
Cete de voinici
Din gură-m grăia:
— „Ler maică Marie
„Și de l-am văzut
„Nu l-am cunoscut".
Ler maică Marie
Din gură grăia:
— „Voi de l-ăți vedea,
„Călușălul lui
„Puiul leului,
„Șăulița lui,
„Falca zmeului;
„Chingulița lui,
„Doi șărpi balauri,
„De coade 'nnodați,
„De guri 'ncleștați,
„Frâulețul lui,
„Două năpârci late,
„De coade 'nnodate
„Fețișoara lui,
„Spuma laptelui
„Mustăcioara lui
„Spicul grâului,
„Ochișorii lui
„Două mure coapte:
„Coapte la răcoare,
„Ne-ajunse de soare,
„Coapte la pământ,
„Ne-ajunse de vânt".
Ptru-ptru Onea al meu,
Ptru-ptru-ptru, el s'a lăudat
C'are oi mai multe,
Câte pietre'n munte,
D-ale melușale
Cât sunt brundușale,
Da d-ăi berbecei
Cât sânt brebenei.
— Dar unde le paște?
— Pe rouă, pe ceață.
— Dar unde le culcă?
— Sub cearcân de lună.
— La ușă ce pune?
— Dolfa cea bătrână:
Simte-a vreme bună,
Le duce'n pășună;
Simte-a vreme rea,
Le duce'n perdea.

(1932, Cacomeanca, Gheorghe Vișan, 68 ani).

www.digibuc.ro

Descântece

I

DE ABUBĂ

Bubă albă,
Bubă roşie,
Bubă împuţită,
Bubă strivită,
Bubă sorioara mea,
Du-te de pe mâna mea
Să-ţi dau bere
Şi mâncare;
Să ieşi din ficaţi,
Din bojogi,
Din inima lui (cutare);
Să te duci unde popă nu toacă,
Unde cocoş nu cântă,
Unde fată mare cosiţă nu'mpleteşte,
Unde flăcău mustaţă nu răsuceşte,
Carul nu scârţâe.
Acolo te-aşteaptă pe tine
Cu mese 'ntinse,
Cu făclii aprinse.
(Cutare) n'are nici mese'ntinse,
Nici făclii aprinse;
Să ieşi
Şi să te risipeşti.
Dela mine descântecul,
Dela Maica Domnului leacul.

In rachiu; pui niţică izmă acolo şi descânţi cu paiu. Arz paiu'n foc şi-l sting în rachiu.

Aduce de duminică şi le pui la stele pe numele lui (cutare). Zici:

Stea, logostea,
Toate stelele să stea,
Steaua lui (cutare)
Să umble'n cruciş
Şi-n curmeziş
Să-i aducă leacul.

Luni de dimineaţă descânţi. Duci de marţi seara, miercuri descânţi, iar aşa joi şi descânţi vineri.

Dă abubă iese bube în gură, în nas, în buze, la buric. Dacă vine cu credinţă, are leac.

(1932, Cuneşti, Marica Mitran, 65)

II

DE ŞARPE

A plecat Maica Precista
Duminică de dimineaţă
Pre rouă, pre rouă,

www.digibuc.ro

Pe ospecat, pe ospecat,
Pe lespede de piatră culcat.
— Da ce faci ?
— Da ce să fac !
Pe (cutărică) şarpele l-a muşcat
Şi este rău, rău,
De va să moară.
Dacă este rău, rău,
De va să moară,
Să facă scară la naltu'n cer,
La fântâna lui Iordan,
La scorbia lui Diaman,
Să ia lemn de alun,
Să-i fie leacul bun.
Să ia boziu d-ăl mare,
Să desumfle tare.
Descântecul dela mine
Şi leacul dela Maica Domnului.

Descântă'n cruce. Se pune şi lemn de alun, nouă surcele. Or în ce zile, când vine omul, când muşcă, vită, om...

(1932, Cuneşti, Marica Mitran, 65).

III

DE ŞARPE

De dimineaţă mă sculaiu,
La fântâna lui Iordan plecaiu.
Acolo găsii Spiu culcat
Şi răsturnat:
— „Spiu, Spiu, ce stai culcat
Şi răsturnat ?"
Pe (cutare), şarpe l-a muşcat.
Rău, nu prea rău.
Dacă vrea rău să moară,
Te duci la naltul cerului,
La vraciul lui Dumnezeu,
Să iei apă neîncepută
Şi lemn de corn,
Lemn de corn şi de alun,
Să rămâe (cutare) curat.

In apă neîncepută şi cu boziu şi cu cuţitul. Când vine omul: da joi, da miercuri, când dă omul de necaz. E bun de leac. Da câţi creştini zice boda prosti !

(1932, Vaidomir,
Bica lui Ion Costanda, 70).

IV

DE UIMĂ

O calci cu muchile toporului şi zici:

Cu gura te-am descântat,
Cu muchile te-am călcat,
Udmă seacă, udmă seacă.
Alta nimica, asta-i zisul ei.

(Bica Vecerdea,
1932, Bejgani, 65.

V

DE PLÂNS

Tu, muma pădurei,
Ceartă-ţi fraţi,
Ceartă-ţi surori,
Să te spăimânteşti:
La aşternutul lui (cutare)
Să nu mai vii.
Dacă oi veni,
In foc te-oi ardea,
Cu mătura te-oi mătura,
In apă te-oi înneca.

Seara, în apă, cu mătura şi cu cuţitul. Cuţitul l-înfigi în pământ.

(Andreica Ivan Badea,
1932, Vărăşti).

www.digibuc.ro

VI

DIN IELE

Din iele, știi ce știu? Când un om se cam bolnăvește și-i atins așa, cam prostuț, sau o mână și un picior îl doare, i cam moale el așa cu totul, i cam zăpăcit așa, sau capul îi vâjie, atunci zice că l-a lovit, l-a ajuns vreun vânt al ielelor. Mama mea avea niște rotițe dela iele, dela ielele-alea; le-a găsit femeile prin pământ, da i tari ele ca de piatră și atuncia îi strecori apă prin rotițele-alea de nouă ori. I-le strecori la gura focului și d-asupra coșului pui un băț cu o cârpă roșie, ca să nu se apropie ielele și, atunci când o pui pe coș, sub coș zici așa:

Stea, logostea,
Toate stelele să stea,
Numai steaua lui cutare să nu stea
Să umble, și'n lungiș
Și'n curmeziș,
Să-i adune leacurile,
Să i le bage'n apa asta.

Și dimineața o ia și bea nițică din ea și pe urmă se udă pe tot corpul de trei ori.

Se descântă lunea, miercurea și vinerea.

(1932, Fetești, Mița Țiței, 50).

VII

DE BROASCĂ

In vis mi-a venit. Uite-așa m'a învățat un moș bătrân, parcă-l văz. Așa m'a'nvățat, să zic de trei ori după el. N'am descântat vreo 10-12 ani și mi-a luat într'o noapte gura, tot el a venit; tot moșul-ăla. Așa mi-a spus, să descânt, da fie'n toate zilele, da fie seara, da fie ziua:

Popa toacă,
Broasca seacă,
(Cutare) țipa
Și se văita;
Maica Precista o lua
Și'n Dunăre o svârlea.

Credința este, nu este descântecul!

(1933, Oltina, Petrina Șt. Petre, 75).

www.digibuc.ro

Credinţe, superstiţii, amintiri.

I.

Luni de dimineaţă, după lăsata secului, se dă câinii în jujău să nu turbeze. Pe la douăsprezece, tot în ziua-aia, sânt cucii. Cucí-şi pune coarne în cap, închipue ucigaşu.

Te bate să nu te prinză frigurile.

II.

Venea Ţuţueni cu oile, cârduri peste cârduri, ş'apăi pleca.

Acum de vreo câţiva ani încoace n'a mai venit. Venea toamna cu oile, iarna aicea şi primăvara pleca la munte. Acolo le lăptărea, acolo le tundea.

(1932, Cacomeanca — Stan Moşu, 75)

III.

Cu două zile trebuia să'ncarci caru. Punea câte şase boi la car. Făcea două-trei săptămâni la moară. Era moară la Mărculeşti, la Chisculeşti, la Zapa, la Motrogan, la deal în colo. Da câte mori era, nu măcina ca la noi, pe gârlă. Şi era mori de vânt: când bătea vântul, măcina; când nu bătea, nu măcina.

(1932, Călăraşii-vechi — Gheorghe Mandache, 74)

IV.

Când a fost taica moşu cioban, a fost la un stăpân bogat şi a fost cuminte taica moşu. Şi i-a zis stăpân-su: să mergi, Simioane, cu

www.digibuc.ro

mine la Săcele, să te îmbogățești și tu ca mine. S'a dus cu stăpân-su. Dacă s'a dus acolo de unde cumpăra pe ucigașu, bogățiа, îl cumpăra pe ucigașu, dela negustoru-ăla; negustorul i-a spus: să fii tare să-l ții; să nu-i fie frică. Stând acolo cu el de vorbă, cu negustorul, se pomenește cu un șarpe mare, s'a 'ncins pe taica moșu de trei ori și i-a pus capul în barbă și limbile-i lincăia la barbă și, d-odată, când a văzut șarpele așa fioros, s'a ferit și a îngălbenit. Zice, nu ești ca să ții șarpele, nu ești în stare să fii bogat, i-a zis negustorul.

(1931, Călărașii-vechi — Maria Ilie Baicu, 60)

V.

..... Și ne-am dus după apă și era ger, ger... troznea pădurile de ger ce era; și a murit oile de ghiață atunci, oi multe. Și ne-am dus după apă. Ne 'ntâlnim cu patru Turci. Au trecut. Iacă un Tătar: să-i dea bani, și scoate un iatagan; să-i dea bani! Și eu, zice, aveam un toporaș să sparg ghiața, că era lacul înghețat pe titirindinea, și eu am scos toporașul și l-am omorât pe Tătar și l-am dat d-o piatră, că era locuri rele. Și iacă patru Turci. Și frica noastră că o să afle Turcii; dar n'a văzut; era așa pe 'nserate.

Așa era 'n țara turcească. P'aici, pe la Silistra, era țară turcească.

Și câte ne mai spunea el, săracul!

Ta-su lu taica spunea astea.

(1930, Călărașii-vechi — Baba Voica, 80)

VI.

Mocani, țurcănari, cu oi țurcăni, venea cu oile dela munte, ierna p'aici. Ei pe vifor mergea cu oile; ei n'avea așezământ la un loc. Pe urmă se băga prin bălți, p'aici. Era câmpul plin de mocani, de țuțueni; era negrari, le zicea moroeni.

(1932, Cunești — Neculai Călin, 80)

VII.

Era câmpul pustiu. Ți-era frică să stai. Era bălăriile cât casa, urla lupii. Când era soarele de-o suliță, începea lupii să urle, de ți-era frică să stai.

www.digibuc.ro

Era țânțari. Când ziceam noi că este soarele de-o suliță, intram în polog de mâncam, că era țânțari mulți. Omul, fără polog, nu putea să doarmă la câmp, de țânțari.

Intr'un an a venit lăcustele. Și eu eram așa micșor, de șase, șapte ani să fi fost. A venit un nor de lăcuste: fârâia ca când plouă cu piatră. S'a dus pe țarina de porumb a boerului ș'a mâncat de-a rămas numai bățul.

(1933, Șocariciu — Gheorghe Antonaru, 82)

VIII.

Eu l-am apucat pe tatu mamei, Marcu Șișu. Și știi ce obiceiuri avea? Turcești! Avea poturi: până la genuchi era strânși pe vână și'ncheiați cu copci și'n sus era largi, punea un sac de meiu în ei. Să strângea pe brăcinar. In creștet se bărberea.

(1933, Făcăeni — Marin Cucu, 54)

IX.

Ea când pleacă din sus d-aicea, dela Călărași, ea pleacă pe partea stângă și ea, îi zice Borcea, că ea-i plecată pe partea din cea, d-aia se chiamă Bor-cea.

Asta o știu de când eram copil, o poveste dela un om bătrân, mai bătrân ca mine.

(1933, Vlădeni — Dumitrache Anghel, 75)

X.

A trăit rău lumea cu Turcii. Ii lua de corvoadă. Atunci cât era locul de lat era și rozorul. Chiar am apucat și eu. Suceai căruța pe el. Sta de se uita un băiat pe căruță și spunea când vinea Turcul. Și omul s'ascundea și rămânea nevasta. Pe nevastă n'o lua. Acum trăim bine noi, da uite ne-a pus greutăți mari.

Am scăpat de sub jugul Turcilor. Să iertați, Turcul îți da calul și plimbai calul pe bătătură și el intra 'n casă cu nevasta. Dacă erai supus lor, nu puteai să zici nimic.

Ara oamenii numai ce era curat. Era pământ mult atunci. Era pluguri de lemn cu câte șase boi, da acum cu doi cai. Acum a ieșit lesniri mari.

(1931, Călărașii-vechi — Tache Mihai, 74)

www.digibuc.ro

„La vârful, la nouă meri".

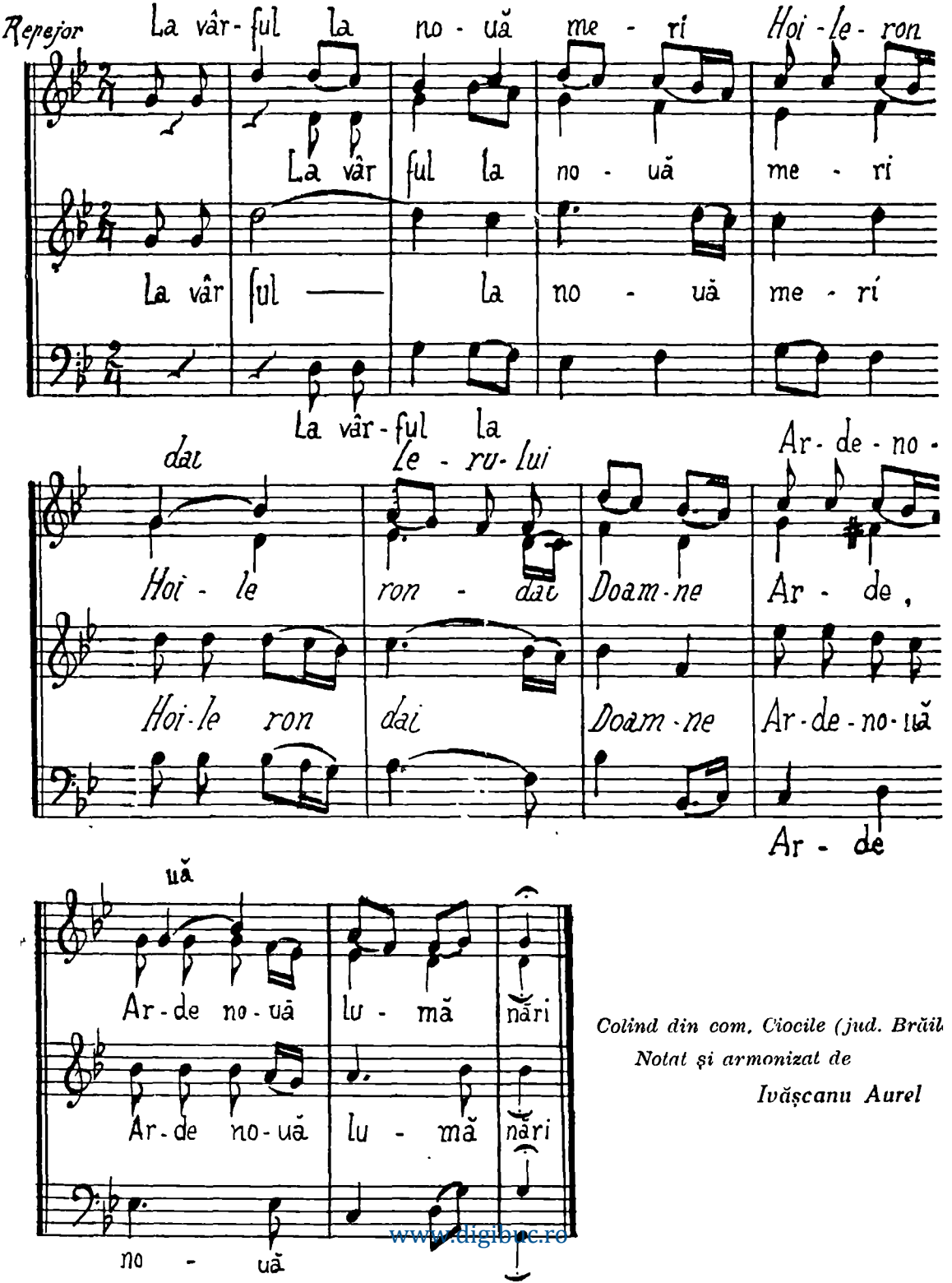

Colind din com. Ciocile (jud. Brăil

Notat și armonizat de

Ivășcanu Aurel

www.digibuc.ro

Colind de casă

Cules de preot Gogu Popescu, învățător, Cocargeaua-Ialomița, dela bătrâna Ioana C. Mihăilescu.

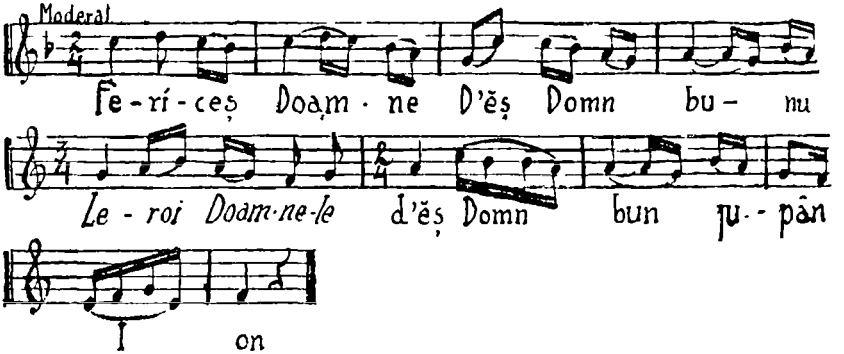

Fericeș Doamne d'eș domn bunu
Leroi Doamnele [1])
D'eș domn bun jupân Ion
El mi-ș d'are trei feți mari
Câteș trei cu meserii.
Unul mi-este Lin-îș d'umblă
Lin-îș d'umbla, berbeci strânge.
Și-unu mi-este Vinăriciu
Vinăriciu, îmboșcodiciu.
Și-altu mi-este Cumeș mare
Cumeș mare buni cai d'are.
Și-o carâtă zugrăvită
Cu postav verde'nvelită.
Iar Dumnezeu ca Domn Sfântu
S'a coborît pe pământ.
Icea'n casă la-ș domn bunu
La'ș domn bun jupân Ion.
Și'ș domn bun, cum îl vedea
Lui prea bine că-i părea.
Trimese la Lin-îș d'umblă
Să-i aducă berbeci grași.
Să-l ospete pe Christosu
Cum îi bine și frumos.
Trimesese, i-adusese
Cinstea bună I-o facuse.
Trimese la Vinăriciu
Sa-i aducă buți cu vin.
Să-l cinstească pe Christosu
Cum îi bine și frumos.
Trimesese, i-adusese
Cinstea bună I-o făcuse.
Trimese la Cumeș mare
Cumeș mare, buni cai d'are
Și-o carâtă zugrăvită
Cu postav verde'nvelita.
Să-l petreacă pe Christosu
Cum îi bine și frumos.
Dâz din poarta raiului
Până'n slava cerului.
Și'ș domn bun așa grăia
Tot stam Doamne să te'ntreb:
Când e capul vacului
Fârșitul pământului.
Dumnezeu așa grăia:
Când o'mbăla fiu pe taica.
Și-o 'mbala fica pe maica
Și-o 'njura finul pe nașu.
Acela-i capul vacului
Fârșitul pamântului.
Covârgala cerului
Și sa fiți toți sanatoși.

1) După fiecare vers se repetă „Leroi Doamnele".

www.digibuc.ro

TABLA DE MATERII.

Prefața . . . . . .

LITERATURA

1. I. Codru-Drăgușanu . . . . . *Călărașii-Vechi, Iulie 1835* . . 5
2. I. Eliade Rădulescu . . . . . *Sburătorul* 11
   Satul lui Eliade 14
3. Gr. Alexandrescu . . . . . *Meditație* 17
4. V. Alecsandri . . . . . *Bărăganul* 19
5. A. Odobescu . . . . . *Pseudo Kinegetikos* 21
6. G. Coșbuc . . . . . *Pe Bărăgan* 26
7. D. Zamfirescu . . . . . *Viața la țara* 27
8. C. Sandu-Aldea . . . . . *Pe drumul Bărăganului* . . . 33
9. Cezar Petrescu . . . . . *Râsul* 70
10. Nichifor Crainic . . . . . *Șesuri natale* 83
11. Dragoș Protopopescu . . . . *Dănciuca sau cum a murit dobitoaca lui Dumnezeu* . . . 85
12. V. Voiculescu . . . . . *Pe decindea Dunării* 109
    Hoți de cai 110
13. Panait Istrati . . . . . *Ciulinii Bărăganului* 113
14. G. Nichita . . . . . *Dimineața pe Bărăgan* . . . 118
    Seara în stepă 119
15. Petre Strihan . . . . . *Șes* 120
16. George Acsinteanu . . . . . *Prințul Bărăganului* 121
17. Cristian Sârbu . . . . . *Lună pe Bărăgan* 128

FOLKLOR

1. Doine 131
2. Strigături și versuri satirice 134
3. Balade 137
4. Colinde 143
5. Descântece 150
6. Credințe, superstiții, amintiri 153

PLANȘE

1. N. Grigorescu . . . . . *La arat.*
2. N. Grigorescu . . . . . *Arătura de toamnă.*
3. M. Mihalcea-Poiana . . . . . *Țărănci din Bărăgan.*
4. N. Grigorescu . . . . . *Păstorița cu oile.*
5. Ivășcanu Aurel . . . . . *Cură, cura....*
6. Ivășcanu Aurel . . . . . *La vârful, la noua meri.*
7. * * * . . . . . *Colind de casă.*

www.digibuc.ro

www.digibuc.ro